

Kult a morálka
Princíp zostupujúci do skutočnosti

Univerzita Konštantína Filozofa v Nitre
Filozofická fakulta

Kult a morálka

Princíp zostupujúci do skutočnosti

Miroslav Lyko

Nitra 2016

KULT A MORÁLKA – PRINCÍP ZOSTUPUJÚCI DO SKUTOČNOSTI

Autor ThDr. Miroslav Lyko, PhD.

Vydavateľ UKF Nitra
Posudzovatelia prof. ThDr. Viliam Judák, PhD
prof. PhDr. Cyril Diatka, CSc.

Jazykový redaktor Mgr. Tomáš Bánik, PhD.

Grafická úprava a sadzba PhDr. Luboslav Horvát

Návrh obálky autor

Rozsah 112 strán

Rok vydania 2016

Vydanie prvé

Náklad 100

Tlač EQUILIBRIA, s. r. o., Košice

© Miroslav Lyko, 2016

ISBN

Obsah

Úvod	5
1 POVOLANIE ČLOVEKA K MORÁLNEMU ŽIVOTU A K PRAVÉMU KULTU	9
1. 1 Kult a morálka prejavene v rímskokatolíckej liturgii	9
1. 2 Čo je morálka a čo je kult?	20
1. 3 Biblický rozmer previazanosti kultu a morálky	26
1. 4 Prirodzená náboženskosť človeka	27
2 NIEKTORÉ PREDPOKLADY A DÔSLEDKY PRELÍNANIA KREŠŤANSKÉHO KULTU S KREŠŤANSKOU MORÁLKOU	31
2. 1 Túžba po dialogickej skúsenosti ako predpoklad rozvoja náboženského rozmeru človeka	31
2. 2 Nádej na správne svedomie formované náboženským kultom ako na relevantnú normu morálnosti	37
2. 3 Niektoré dôsledky náboženstva v profánnej sfére života človeka.....	41
2. 4 Kult v prospech morálky	46
2. 4. 1 Eucharistický kult premietnutý do morálky trvalého diakona	47
2. 4. 2 Eucharistický kult premietnutý do morálky otca rodiny	50
2. 5 Výzvy nedele – ako dňa kresťanského kultu – pre morálku jednotlivca i spoločnosti	51
3 VÝSKUM VZÁJOMNÉHO PRELÍNANIA KREŠŤANSKÉHO KULTU A KREŠŤANSKEJ MORÁLKY	53
3. 1 Ciele, otázky a hypotézy výskumu	53
4 VÝSLEDKY VÝSKUMU	56
4. 1 Analýza výsledkov dotazníka	57
5 INTERPRETÁCIA	89
Dodatok	101
Suumary	103
Zoznam bibliografických odkazov	104
Príloha	108

Úvod

Katolícka morálna teológia pracuje s predpokladom, že život človeka a zvlášť kresťana, má mať kultový rozmer. Inými slovami povedané, všetko, čo robí, má slúžiť na oslavu Boha. Sú však chvíle, keď má vykonávať kult explicitným spôsobom. Robí tak predovšetkým prostredníctvom modlitby, prijímania sviatostí a účasťou na verejných bohoslužbách, v prípade katolíkov predovšetkým na svätej omši. Z tohto imperatívu, zúčastňovať sa verejného kultu – teda svätej omše, a to každú nedeľu, sme čiastočne vychádzali pri formulovaní niektorých metód a foriem, ktorými bude predkladaná publikácia ovplyvnená a vďaka ktorým dostane svoju konečnú podobu.

Cieľom monografie je nielen demonštrovať aktuálnosť princípov kresťanskej morálky v 21. storočí, ale poukázať najmä na vzájomnú previazanosť vonkajšieho kultu, ktorý človek – kresťan (katolík) vykonáva s uplatňovaním kresťanských (katolíckych) morálnych princípov v každodennom živote. „Takto sa ľudstvu, ktoré sa namáhavo snaží dosiahnuť zvýšenie svojej autonómie, ponúka legálny a morálny základ, ktorý by sa mohol overiť ako plodný a stály“¹. Cieľom predkladaného textu je zároveň demonštrovať osobný prínos do problematiky morálneho rozmeru spojenia kresťanského kultu s katolíckou morálkou.

Kresťanská morálka, ktorej základom je predovšetkým Desatora, je akceptovaná i odmietaná, a to z rôznych dôvodov. Dokonca aj jej interpretácia je rozdielna. Závisí to od mnohých okolností, vrátane kultúry, náboženského postoja, miery slobody, vzdelania či pevnosti položených sociálnych základov a iných fyzických a psychických dispozícií človeka. Pravdou však vo všeobecnosti zostáva, že „každé náboženstvo by malo viesť k správne mu používaniu rozumu a napomáhať etické hodnoty, ktoré budujú občianske spolužitie“². Kresťanská morálka, vrátane Desatora, má túto ambíciu. A možno teraz o to nástojčivejšie, keď je už niekoľko rokov poukazované vo verejnom, hospodárskom a ekonomickom živote na krízu. „Kríza nás zaväzuje prehodnotiť našu cestu, stanoviť nové pravidlá, nájsť nové formy angažovanosti, zamerať sa na pozitívne skúsenosti a odmietnuť negatívne“³ – povedané slovami Benedikta XVI. „Preto bude musieť aj kresťanstvo neustále nanovo vypracúvať a formulovať sociálne poriadky, kresťanské sociálne

¹ Pápežská biblická komisia, 2009, č. 30

² Benedikt XVI., 2011b, č. 102

³ Benedikt XVI., 2009, č. 21

učenie. V nových situáciách bude upravovať to, čo už existuje. (...) Nájde tak široký priestor pre nevyhnutný historický vývoj, ako aj pevný základ, ktorý zaručuje dôstojnosť človeka vychádzajúcu z dôstojnosti Boha⁴.

Monografia sa na dôvody i dôsledky spojitosti morálky a kultu pozrie pod zorným uhlom učenia Katolíckej cirkvi, presnejšie jej pokoncilového magistéria, teda od roku 1965. A navyše, princípy kresťanskej, či presnejšie katolíckej morálky, ktorým sa budeme venovať, sa v istej forme explicitne nachádzajú v katolíckom kulte, presnejšie v nedelňých omšových textoch rímskokatolíckeho obradu, konkrétne v Modlitbe dňa – kolekte. Uvedieme tabuľku, kde sú do niekoľkých špecifických kategórií zaradené relevantné podstatné sekvencie prosebných častí Modlitieb dňa všetkých nediel roka.

„Človek totiž potrebuje svoj život stavať na pevných základoch, ktoré pretrvávajú, aj keď sa pominú ľudské istoty“⁵. Aj z tohto konštatovania možno vybrať, ako je dôležité dať ľudskému životu kultový charakter, ktorý je spojený so zachovávaním zjaveného Zákona. Ďalšími zmerateľnými údajmi sú spracované výsledky dotazníka, ktoré naznačujú spojitosť morálky a kultu v konkrétnych životných situáciách dospelých katolíkov.

Publikácia, ktorá ráta s tým, že „človek nemôže žiť bez kultu, pretože svojou prirodzenosťou je určený uctievať si Boha“⁶, je zároveň výsledkom niekoľkoročného systematického štúdia autora i reflexiou na najčastejšie pripomienky poslucháčov vysokoškolského štúdia v špecifických študijných programoch. Nasledujúci text zároveň odzrkadľuje aj skúsenosti autora – možno v nej nájsť prvky skúseností človeka, ktorý sa niekoľko rokov pohybuje nielen v akademickom a cirkevnom prostredí, ale aj v sfére médií a ktorý na vlastnej koži pociťuje, čo znamenajú slová apoštolskej exhortácie *Christifideles laici* a ešte predtým v koncilovej konštitúcii *Gaudium et spes*: „Laici žijú vo zvyčajných štruktúrach sveta, študujú, pracujú, nadväzujú priateľské, sociálne, odborné a kultúrne vzťahy. (...) Tak sa stáva svet oblasťou i prostriedkom splňania kresťanského povolania laikov, pretože sú určení k tomu, aby v Kristovi oslavovali Boha Otca (...) a tak urobili Krista zjavným ostatným ľuďom, najmä svedectvom svojho života“⁷. Skúsenosť ukazuje, že „kto chce učiť a nežil by tak, musí počítať s tým, že bude označený ako moralista a že bude odmietnutý, nech už sedí na akejkoľvek katedre“⁸.

⁴ Ratzinger – Benedikt XVI., 2007, s. 142-143

⁵ Benedikt XVI., 2011b, č. 10

⁶ Günthör II/b, 1991, s. 19

⁷ Ján Pavol II., 1990, č. 15

⁸ Häring, 1994, s. 14

1 POVOLANIE ČLOVEKA K MORÁLNEMU ŽIVOTU A K PRAVÉMU KULTU

Na skutočnosť, že ľudský život je zameraný na transcendentno, poukazujú mnohé náboženstvá a filozofie, ale aj relevantné vedecké disciplíny zaoberajúce sa človekom, ako napríklad antropológia, andragogika, pedagogika, etika, sociálna práca. Majú totiž na zreteli dôstojnosť každého človeka bez ohľadu na jeho postavenie, farbu pleti, reč, finančné zabezpečenie, pohlavie, náboženstvo či politickú príslušnosť. Základy tejto dôstojnosti väčšinou pochádzajú z náboženského chápania ľudského života, vrátane jeho eschatologického zamerania. Nadväzujú na to aj slová nedávno zosnulého kardinála Korca: „Len úcta k duchovným hodnotám života, len viera v Boha nás môže natrvalo dvíhať, robíť nás opravdivými ľuďmi a viesť nás k hlbokaj a trvalej humánosti“⁹. Napokon „viera nie je útlkom pre ľudí bez odvahy, ale rozletom života“¹⁰ Nasledujúce kapitoly bližšie rozvinú nielen náboženskú podstatu človeka, ale aj jej dôsledky, prejavujúce sa v morálnom živote, a teda v konaní dobrých skutkov. A takýto typ morálky má priamy súvis s kultovým zameraním ľudskej osoby.

1. 1 Kult a morálka prejavene v rímskokatolíckej liturgii

Previazanosť náboženského kultu s morálkou Bohu klaňajúceho sa človeka je preukázateľná napríklad v nedelňých omšových Modlitbách dňa¹¹, čiže v kolektách¹² (máme na mysli rímskokatolícky obrad). Každá táto modlitba prosí Boha o nejakú milosť, dar. Zjednodušene by sa dalo povedať, že prosí o po-

⁹ Korec, 2004, s. 9

¹⁰ František, 2013a, č. 53

¹¹ *Rímsky misál*, 1980

¹² „Liturgická reforma Druhého vatikánskeho koncilu sa rozhodla požičať si pre túto časť z galikánskej liturgie starý výraz kolekta (t. j. zbierka, zhromaždenie, sústredenie niečoho), ktorý presne vyjadruje úlohu týchto slov; lepšie než termín „orácia“ totiž ukazuje, že modlitba nie je obmedzená na ústne vyjadrenie (orácia pochádza z latinského substantíva os – ústa, oratio – reč, modlitba), ale že spája do úzkeho lúča všetko, čo vychádza zo srdca veriacich. (...) Tichá modlitba veriacich (pred kolektou) a modlitba prednesená celebrantom v mene Cirkvi, znamenajú možnosť skĺbiť osobné modlitby s modlitbou spoločenstva. Obidve sú nevyhnutné pre skutočný liturgický úkon (De Clerc, 2002, s. 78).

moc pri jeho snahe zachovávať prikázania, teda príslušnú záväznú morálku – morálny predpis. A tu je naše zadelenie nedelných omšových Modlitieb dňa v kontexte s našou témou:

Tabuľka 1 Kult a morálka v Modlitbách dňa

Označenie modlitby	Kult	Morálka
Prvá adventná nedeľa	(Bože,) pomáhaj nám kráčať v ústrety Kristovi	Bože, daj nám ochotu konať dobré skutky
Druhá adventná nedeľa	(Bože,) nech nás dar nebeskej múdrosti privedie do spoločenstva s ním (s Kristom)	Bože, nedopusť, aby nám starosti o pozemské veci prekážali ísť v ústrety tvojmu Synovi
Tretia adventná nedeľa	Bože, zhladni na svoj ľud, ktorý tak túžobne očakáva slávnosť Narodenia Pána; aby nám boli (sviatky) dňami radosti a vebnej oslavy teba	(Bože,) priprav nám srdcia na sviatky našej spásy
Štvrtá adventná nedeľa	(Bože), aby nás jeho (Kristovo) umučenie a kríž priviedli k slávnemu vzkrieseniu	Bože, vlej nám do duše svoju milosť
Nedeľa Krstu Pána	(Bože,) pomáhaj nám, svojim deťom, zrodeným z vody a Ducha Svätého, stále žiť podľa tvojej svätej vôle	(Bože,) pomáhaj nám, svojim deťom, zrodeným z vody a Ducha Svätého, stále žiť podľa tvojej svätej vôle
Druhá cezročná nedeľa	Bože, ty riadiš všetko na nebi aj na zemi; dobrotivo splň prosby svojho ľudu	(Bože,) daruj našim časom svoj pokoj
Tretia cezročná nedeľa	Bože, usmerňuj náš život podľa svojej vôle	(Bože,) aby sme v mene tvojho milovaného Syna horlivo konali dobré skutky

Štvrtá cezročná nedeľa	Bože náš, posilni nás svojou milosťou, aby sme Ťa uctievali celou dušou	(Bože,) aby sme všetkých ľudí milovali opravdivou láskou
Piata cezročná nedeľa	Otče, rodina tvojich veriach sa spolieha iba na teba	(Otče), aby sme pod tvojou opaterou žili vždy v pokoji
Šiesta cezročná nedeľa	Bože, ty nás uistuješ, že prebývaš v tých, čo sú spravodliví a majú čisté srdce	(Bože,) pomáhaj nám svojou milosťou tak žiť, aby sme boli tvojím dôstojným príbytkom
Siedma cezročná nedeľa	Bože, nauč nás vždy správne zmýšľať	(Bože), aby sa naše slová i skutky zhodovali s tvojou vôľou
Ôsma cezročná nedeľa	Bože, daj, aby sa život na zemi rozvíjal v pokoji podľa tvojej vôle	(Bože), aby tvoja Cirkev mohla nerušene a radosne plniť poslanie, ktoré si jej zveril
Deviata cezročná nedeľa	Bože, tvoja prozreteľnosť je neomylná vo všetkých rozhodnutiach	(Bože,) odvráť od nás, čo je škodlivé, a daj, aby nám všetko slúžilo na spásu
Desiata cezročná nedeľa	Bože, od teba pochádza každé dobro	(Bože,) osvecuj náš rozum, aby sme poznali, čo je správne, a posilňuj našu vôľu, aby sme podľa toho aj konali

Označenie modlitby	Kult	Morálka
Jedenásta cezročná nedeľa	Bože, naša sila a nádej, bez teba ľudská slabosť nič nezmôže	(Bože,) vypočuj naše prosby a ustavične nás posilňuj svojou milosťou, aby sme verne plnili tvoje prikázania, a tak sa ti páčili zmýšľaním i skutkami
Dvanásta cezročná nedeľa	Bože, daj, aby sme vždy uctievali a milovali tvoje sväté meno	(Bože,) ty nás stále miluješ a neprestajne nás vedieš na ceste života
Trinásta cezročná nedeľa	Bože, vo sviatosti krstu prijal si nás za svojich a urobil si nás synmi svetla	Bože, nedopusť, aby sme upadli do tmy bludu, ale pomôž nám stále vyžarovať svetlo tvojej pravdy
Štrnásť cezročná nedeľa	Bože, ty si pozdvihol padnuté ľudstvo uponížením sa tvojho Syna	(Bože,) daruj svätú radosť svojim verným, ktorých si vymanil z otroctva hriechu, a prived' ich do večnej blaženosti
Pätnásť cezročná nedeľa	Bože, ty ukazuješ blúdiacim svetlo svojej pravdy, aby sa vrátili na správnu cestu	(Bože,) pomáhaj všetkým kresťanom odmietaj, čo sa protiví ich viere, a usilovať sa o to, čo zodpovedá ich kresťanskému povolaniu
Šestnásť cezročná nedeľa	Bože, buď milostivý nám, svojim služobníkom	(Bože,) obohacuj nás darmi svojej dobroty, aby sme so živou vierou, nádejou a láskou dôsledne zachovávali tvoje prikázania

Sedemnásť cezročná nedeľa	Bože, ochranca všetkých, čo v teba dúfajú, bez teba nič nie je hodnotné, nič nie je sväté; zahrňuj nás svojím milosrdenstvom	(Bože,) pomáhaj nám tak užívať pominuteľné veci, aby nás privádzali k hodnotám trvácim
Osemnásť cezročná nedeľa	Veľký Bože, nadšene vyznávame, že si náš Stvoriteľ a Pán	(Bože,) sprevádzaj nás s otcovskou priazňou a ako si nás láskavo stvoril, tak v nás obnovuj a zachovávaj svoju milosť
Devätnásť cezročná nedeľa	Bože, osmelujeme sa volať Ťa Otcom, lebo si nás prijal za svojich	(Bože,) pomáhaj nám stále rásť v synovskej láske, aby sme raz dosiahli prisľúbené dedičstvo
Dvadsať cezročná nedeľa	Bože, pripravil si nevídané duchovné bohatstvo všetkým, čo Ťa milujú	(Bože,) naplň naše srdcia vrúcnu láskou, aby sme Ťa vždy a nadovšetko milovali a dosiahli od teba prisľúbené dedičstvo, ktoré prevyšuje všetky naše túžby
Dvadsať prvá cezročná nedeľa	Otče, ty zjednocuješ mysle veriacich v spoločnom úsilí o dobro	(Bože,) pomôž nám milovať, čo prikazuješ, a túžiť po tom, čo sľubuješ, aby uprostred pominuteľných vecí tohto sveta naše srdcia boli upriamené na nebo, kde nájdeme opravdivú radosť

Označenie modlitby	Kult	Morálka
Dvadsať druhá cezročná nedeľa	Bože, prameň všetkého dobra	(Bože,) zaštep nám do srdca lásku k tebe a posilňuj našu synovskú oddanosť, aby sa v nás dobro rozmáhalo a pod tvojou otcovskou opaterou bezpečne sa uchovalo
Dvadsať tretia cezročná nedeľa	Otče, ty si nás skrze svojho Syna vykúpil a prijal za svoje milované deti	(Otče,) s otcovskou láskou sprevádzaj všetkých, čo veria v Krista, aby dosiahli pravú slobodu a večný život
Dvadsať štvrtá cezročná nedeľa	Bože, všetko si múdro stvoril a všetko starostlivo riadiš; zhliadni na nás a pomôž nám, aby sme ti slúžili celým srdcom	(Bože, aby sme sa) tešili tvojej otcovskej priazni
Dvadsať piata cezročná nedeľa	Bože, všetky ustanovenia posvätného zákona zhrnul si do prikázania lásky k tebe a k blížnemu	(Bože,) daj nám silu plniť tvoju vôľu, aby sme tak mohli dosiahnuť večný život
Dvadsať šiesta cezročná nedeľa	Bože, ty najviac prejavuješ svoju všemohúcnosť, keď sa zmilúvaš a odpúšťaš	(Bože,) neprestajne nám dávaj svoju milosť, aby sme príkladným kresťanským životom na zemi dosiahli prislúbenú blaženosť v nebi
Dvadsať siedma cezročná nedeľa	(Bože,) prosíme ťa, odpusť nám viny, čo znepokojujú naše svedomie a udeľ nám aj tie milosti, o ktoré sa ani neodvažujeme prosiť	Bože, vo svojej štedrosti dávajš prosiacim viac, než si zaslужujú a žiadajú

Dvadsať ôsma cezročná nedeľa	Bože, nech nás tvoja milosť ustavične sprevádza i sprevádza	(Bože,) aby sme vždy horlivo konali dobré skutky
Dvadsať deväť cezročná nedeľa	Bože, pomáhaj nám, aby sme vždy ochotne plnili tvoju vôľu	(Bože, aby sme ti) slúžili s úprimným srdcom
Tridsať cezročná nedeľa	Bože, rozmnož v nás vieru, nádej a lásku	(Bože,) pomáhaj nám milovať, čo prikazuješ, aby sme dosiahli, čo sľubuješ
Tridsať prvá cezročná nedeľa	Bože, je darom tvojej štedrosti, že ti môžeme dôstojne a chvályhodne slúžiť	(Bože,) daj nám silu premáhať prekážky na ceste spásy, aby sme sa dostali do prislúbenej blaženosti
Tridsať druhá cezročná nedeľa	Bože, láskavo odvráť od nás všetky protivenstvá	(Bože,) aby sme bez vnútorných a vonkajších prekážok mohli plniť tvoju vôľu
Tridsať tretia cezročná nedeľa	(Bože,) trvalé a dokonalé šťastie dosiahneme iba vtedy, keď budeme vždy slúžiť tebe, pôvodcovi všetkého dobra	Bože náš, pomáhaj nám, aby sme ťa radostne a oddane uctievali

Označenie modlitby	Kult	Morálka
Tridsiata štvrtá cezročná nedeľa	Bože, ty si rozhodol všetko obnoviť a zjednotiť vo svojom milovanom Synovi, Kráľovi neba i zeme	(Bože,) daj, aby sa všetko tvorstvo, vyslobodené z otroctva hriechu, podrobilo tvojej božskej moci a bez prestania ťa oslavovalo
Prvá pôstna nedeľa	Bože, udeľ nám milosť, aby sme prežívaním štyridsaťdenného pôstneho obdobia hlbšie vnikli do Kristovho tajomstva	(Bože, daj, aby sme) čnostným životom napredovali na ceste k spáse
Druhá pôstna nedeľa	(Otče,) živ našu vieru svojim slovom a očisťuj náš duchovný zrak, aby sme sa mohli vo večnosti tešiť z pohľadu na tvoju velebú	Otče, ty si nám prikázal počúvať tvojho milovaného Syna
Tretia pôstna nedeľa	(Bože,) láskavo prijmi vyznanie našej slabosti a keď klesáme pod ťarchou previnení, pozdvihni nás svojou milosrdnou rukou	(Bože,) ty nás učíš, že pôst, modlitba a skutky kresťanskej lásky sú liekom proti hriechu
Štvrtá pôstna nedeľa	Otče, prostredníctvom svojho Syna obdivuhodne zmieruješ so sebou ľudské pokolenie	(Otče,) pomáhaj kresťanskému ľudu, aby kráčal v ústrety veľkonočným sviatkom s vrúcnu nábožnosťou a so živou vierou
Piata pôstna nedeľa	Bože náš, pomôž nám nadšene žiť v tej láske, ktorou tvoj Syn Ježiš Kristus ľudstvo miloval a na kríži sa zaň obetoval	Bože náš, pomôž nám nadšene žiť v tej láske, ktorou tvoj Syn Ježiš Kristus ľudstvo miloval a na kríži sa zaň obetoval

Kvetná nedeľa	Bože, ty si dal ľudstvu vzor poníženosti v Ježišovi Kristovi, našom Spasiteľovi, keď sa z tvojej vôle stal človekom a zomrel na kríži	(Bože,) láskavo nám pomáhaj, aby sme nasledovali jeho príklad v utrpení, a tak mali účasť na jeho zmrtvýchvstaní
Veľkonočná nedeľa	Bože, ty si nám dnešného dňa Kristovým víťazstvom nad smrťou otvoril bránu do večného života	(Bože,) s radosťou slávime jeho (Kristovo) zmrtvýchvstanie a prosíme ťa, obnov nás Duchom Svätým, aby sme povstali k novému životu
Druhá veľkonočná nedeľa	Bože, každoročnou slávnosťou Veľkej noci oživuješ vieru svojho ľudu; prosíme ťa, zveľaďuj v nás svoju milosť	(Bože, daj), aby sme vždy hlbšie chápali nesmiernu hodnotu krstu, ktorým sme boli očistení, nevýslovnú lásku Ducha, ktorým sme boli znovuzrodení, a nekonečnú cenu krvi, ktorou sme boli vykúpení
Tretia veľkonočná nedeľa	Bože, (...) tvoj ľud, duchovne obnovený	Bože, nech sa tvoj ľud, (...) stále raduje a nech s pevnou nádejou očakáva túžený deň svojho vzkriesenia

Označenie modlitby	Kult	Morálka
Štvrtá veľkonočná nedeľa	Bože, veď nás stále po ceste spásy	(Bože, daj), aby sme aj my, tvoje pokorné ovečky, došli do nebeskej vlasti
Piata veľkonočná nedeľa	Otče, ty si nás skrze svojho Syna vykúpil a prijal za svoje milované deti	(Otče,) s otcovskou láskou sprevádzaj všetkých, čo veria v Krista, aby dosiahli pravú slobodu a večný život
Šiesta veľkonočná nedeľa	Bože, dopraj nám prežívať s úprimnou horlivosťou tieto radostné dni na oslavu vzkrieseného Spasiteľa	(Bože, daj), aby sa jeho (Kristovo) zmŕtvychvstanie, ktoré opätovne slávime, ustavične prejavovalo v našich skutkoch
Siedma veľkonočná nedeľa	(Bože,) daj, aby sme pocítovali, že je (Kristus) s nami po všetky dni až do skončenia sveta, ako nám to prisľúbil	Bože, pevne vyznávame, že Ježiš Kristus, Spasiteľ sveta, prebýva s tebou v sláve
Nedeľa Zoslania Ducha Svätého	Bože, tajomstvom dnešnej slávnosti posväcuješ svoju Cirkev vo všetkých krajinách a národoch, naplň celý svet darom Ducha Svätého	(Bože,) v srdciach svojich veriacich obnovuj aj teraz veľké skutky svojej lásky, ktoré si konal pri prvom hlásaní evanjelia

Spoločným menovateľom týchto prosieb adresovaných Bohu Otcovi je také previazanie kultu s reálnym každodenným životom, aby bolo všetko konanie človeka na Božiu slávu a aby vždy korešpondovalo s Božou vôľou. Kult a morálka majú teda podľa toho kráčať spolu ruka v ruke. „Náboženskosť človeka, vzdávanie pravého kultu pravému Bohu neodvádza od každodenných povinností človeka, ani ho neoberá o oprávnené požiadavky či dobrá, ktoré obohacujú jeho život. Je iba potrebné zvoliť primeranú chronológiu, ktorá odzrkadlí jeho priority“¹³. A pápež František prostredníctvom encykliky *Lumen fidei* do-

dáva: „V ustavičnom obracaní sa k Pánovi nachádza človek stabilnú cestu“¹⁴ a to tak v pozemskej ako aj nadpozemskej rovine.

Predkladaná tabuľka volá po aspoň čiastočnej analýze. Nemožno sa uspokojiť iba s konštatovaním, že v kolektách je explicitné prepojenie kultu s morálkou a že pre morálny život si človek neustále vyprosuje pomoc od Boha, ku ktorému má permanentný postoj prosebníka a adorátora. Prosby o pokoj, o cnostný život, o schopnosť konať dobré skutky, milovať Boha i blízkeho náležitým spôsobom, o silu zachovávať prikázania, dávať prednosť trvalým hodnotám a plniť Božiu vôľu – to všetko sa dá zahrnúť pod krídla túžby človeka realizovať vo svojom živote všetky podstatné prvky kresťanskej morálky. No je si zároveň vedomý toho, že samotná túžba nestačí. Potrebuje pomoc „zhora“ o ktorú prosí v kulte. V našom prípade v kolekte, ktorá je súčasťou slávenia Eucharistie. A potom aj vloženie vlastných síl.

Vnútornej i vonkajšej analýze predloženej tabuľky môže napomôcť úryvok z novozákonného listu svätého Pavla Korintánom: „Lebo my sme Boží spolupracovníci a vy ste Božia roľa a Božia stavba. Podľa Božej milosti, ktorú som dostal, položil som ako múdry staviteľ základ a iný na ňom stavia. Ale každý nech si dáva pozor, ako na ňom stavia. Lebo nik nemôže položiť iný základ okrem toho, čo je už položený, a je ním Ježiš Kristus. Či niekto na tom základe stavia zo zlata, striebra, drahých kameňov, dreva, sena či slamy, dielo každého vyjde najavo“ (1 Kor 3, 9-13a). Kolekta prosí Boha Otca skrze Ježiša Krista v Duchu Svätom, teda stavia na základe, ktorý je už položený. „Od Ducha Svätého čerpá pôvod a impulz kresťanský kult, v Duchu sa rozvíja a završuje. Možno teda povedať, že bez prítomnosti Kristovho Ducha niet pravého liturgického kultu“¹⁵. Ďalším, už spomenutým, povšimnutiahodným faktom je, že kolekty sú prednášané v rámci slávenia Eucharistie. „Z eucharistického centra pramení nevyhnutná otvorenosť každého sláviaceho spoločenstva. Každý partikulárnej cirkvi“¹⁶. A otvorenosť pre čo? Alebo pre koho? Jednoznačne pre toho, kto sa v omši obetuje, teda pre Krista. Kontemplovať jeho osobu „zahŕňa vedieť ho spoznať všade tam, kde sa prejavuje, v rozmanitých podobách jeho prítomnosti, no najmä v živej sviatosti jeho tela a krvi“¹⁷.

Cirkev v kolekte prosí o také pozemské dobrá, ktorých podstata i morálna hodnota sú dôstojné človeka. Cirkev je tá, v ktorej sú tieto modlitby prednášané

¹⁴ František, 2013a, č. 13

¹⁵ Kongregácia pre Boží kult a disciplínu sviatostí, 2005, s. 73

¹⁶ Benedikt XVI., 2007, č. 15

¹⁷ Ján Pavol II., 2003, č. 6

¹³ Lyko, Lehoczka, 2009, s. 62

a ktorá sama ich Bohu predkladá. Teda kult a morálka sa v Cirkvi a cez Cirkev stávajú jediným úkonom chváliacim Boha, posúvajú človeka, otvoreného pre vanutie Ducha Svätého, bližšie k naplneniu podstatných túžob jeho samého, jeho blízkych, celého spoločenstva ľudí i celého sveta.

V nasledujúcich riadkoch sa bližšie pozrieme na príčiny a dôsledky kultového rozmeru života kresťana, ktoré by mali byť premietnuté v jeho istom morálnom nastavení, pretože „nijaká rozorvanosť nesmie ohrozovať harmóniu medzi vierou a životom: jednote Cirkvi zasadzujú ranu nielen kresťania, ktorí pohrdajú pravdou viery alebo ju podkopávajú, ale aj tí, čo zanedbávajú mravné povinnosti, ku ktorým ich vyzýva evanjelium (por. 1Kor 5, 9-13)¹⁸.

Reálne vzájomné prepojenie morálky s kultom má niekoľko dôležitých dôsledkov:

1. Prežívané náboženstvo na individuálnej či spoločenskej úrovni je presvedčivejšie.
2. Zvyšuje sa misijný potenciál náboženstva.
3. Chráni človeka pred škodlivou schizofréniou, teda pred nesúlalom medzi vyznávanou či deklarovanou vierou a reálnymi skutkami, teda žitom morálkou.
4. Robí kult v jeho prejavoch i v jeho zameraní „skutočným“.
5. Dáva morálnemu konaniu punc nadprirodzenosti či eschatologickosti.

1. 2 Čo je morálka a čo je kult?

Pristúpme k vysvetleniu zvolenej terminológie, ktorá sa objavuje už v názve publikácie. Morálka. Predstavuje „regulačný systém spoločnosti, ktorý formuluje (isté) dohody v normách. Morálka vzniká tam, kde vzniká záväznosť, ktorá vyplýva z vlastnej naviazanosti na pravidlá morálnej slobody¹⁹. A ďalej „morálna dimenzia je neoddeliteľnou súčasťou ľudského bytia, je prítomná v človeku všetkých čias bez rozdielu vospelosti kultúry, v ktorej žije a tvorí, v ktorej hľadá zmysel vlastnej existencie²⁰. Podľa Häringa morálna teológia a kresťanská morálka ako taká môže stavať na predpoklade či presvedčení, že život v Kristovi je nemysliteľný bez vášnivého zasadenia sa o to, aby všetci ľudia dosiahli plné uskutočnenie života²¹. A aké je uplatnenie morálky? Aký má výz-

¹⁸ Ján Pavol II., 1994, č. 26

¹⁹ Milfait, 2012, s. 42

²⁰ Kútny, 2001, s. 9

²¹ Häring, 1981

nam pre človeka 21. storočia? Možno nasledujúca odpoveď na položenú otázku nebude univerzálna, no každopádne je pravdivá: „Súčasný svet potrebuje filozoficky fundovanú morálku, ktorá by otvárala priestor pre „nové videnie“ budúcnosti a „nové hľadanie“ pravdy o človeku a jeho živote“²².

Morálka ako určitý systém môže byť chápaná ako obmedzujúca skutočnosť, ale aj ako pomoc na ceste za určitým cieľom. Záleží na tom, ako ju človek prijíma, ako sa vnútorne stotožní s cieľom, za ktorým s jej pomocou kráča. „Kresťana neochráni len varovné tabuľky pred hriechom vo svete. Oveľa dôležitejšia je bdelosť voči dobru, ktoré Boh zveril človeku k vernému spravovaniu. Ohľadom možnosti dobra, ktoré podnecuje milosť i ohľadom na prostredie, platí varovanie apoštola: *Dávajte si teda veľký pozor, ako máte žiť: nie ako nemúdri, ale ako múdri. Využívajte čas, lebo dni sú zlé* (por. Ef 5, 15 – 16)²³. My si tu však nepredstavujeme morálku samostatne. Ona nie je samoučelná, hoci na druhej strane konať morálne môže priniesť do osobného i spoločenského života poriadok. My však máme väčšie ciele, pretože morálka človeka má aj vplyv na jeho osobnú eschatologickú rovinu. Kardinál Korec v tejto súvislosti pripomenul, že „v budúcnosti sa definitívne posúdi všetko, čo sme na zemi prežili. Až vo večnosti sa všetko osvetlí. Ale určité smernice, určité značky na ceste spoznáваме už teraz zo slov Kristových“²⁴.

Vedľa morálky kladieme paralelne kult, a to nie hocikaký. Pravý kresťanský kult. Dokonca katolícky kult, v ktorom „svoju prácu“ koná Kristus v dialógu s Cirkvou. Ako definujeme kult? Podľa príslušnej odbornej literatúry termín kult „označuje ritualizovaný spôsob správania skupín, ktorého cieľom je udržať spojenie s nadprirodzenými mocnosťami. Do kontaktu s nadprirodzenom sa skupina ľudí dostáva prostredníctvom vonkajších úkonov“²⁵. Citovaný *Lexikon* ešte spresňuje, že „podľa vonkajších prejavov možno o kulte vo všeobecnosti povedať, že ide o úkon spoločenský, ktorý je viazaný na miesto a čas a vyžaduje príslušnú prípravu. Skupina naplno uctieva boha prostredníctvom obety, pri ktorej sa nejaká vec odovzdá nadprirodzeným mocnostiam, aby im bola preukázaná úcta. Kult zasahuje hlboko aj do života jednotlivca zvlášť pri uzatváraní manželstva, v čase tehotenstva, pri narodení či smrti. V kulte často stojí v popredí symbolika umierania, smrti a znovuzrodenia“²⁶. Koncilová konštitú-

²² Hrehová, 2000, s. 118

²³ Häring, 1970a, s. 45

²⁴ Korec, 2006, s. 296

²⁵ König, Waldenfel, 1994, s. 261.

²⁶ König, Waldenfel, 1994, s. 261.

cia *Sacrosanctum concilium* v tejto súvislosti pripomína kristologický rozmer kresťanskej liturgie i skutočnosť, že v nej sa vykonáva dokonalý kult: „Liturgia sa teda právom pokladá za vykonávanie kňazského úradu Ježiša Krista. V nej sa vnímateľnými znakmi naznačuje a spôsobom vlastným každému z nich aj uskutočňuje posväcovanie človeka a tajomné telo Ježiša Krista, čiže hlava a jej údy, vykonáva dokonalý verejný kult“.²⁷ V prípade kresťanského kultu svoju úlohu zohráva najmä viera ako teologálna cnosť. Spresníme to slovami pápeža Františka: „Viera, ktorú dostávame od Boha ako nadprirodzený dar, javí sa ako svetlo na cestu, svetlo, ktoré orientuje našu cestu v čase“²⁸. Ježiš odbúrava tieň nepravého kultu a nahrádza ho skutočnosťou. Kresťanstvo prinieslo a stále prináša svetu dôležité posolstvo: „Obrazný kult, náhradný kult, končí v okamihu, keď dochádza ku skutočnému kultu: k obete Syna“²⁹. Kresťanský kult vychádza z predpokladu, že je „všeobecne povedané, historickou reakciou na náboženskú skúsenosť, čiže úsilie o odpoveď na prežitú posvätnosť. V tomto zmysle nie je pozornosť venovaná v prvom rade na povinný mravný skutok, vyplývajúci z prikázaní, ale na spontánnu reakciu na náboženskú skutočnosť, získanú skúsenosť“³⁰. Kresťanský kult má ďalšie špecifikum: „Subjektom kultu je len Kristus, ktorý v Cirkvi naďalej pôsobí. Mnohoraké kultové konanie kresťanov sa deje skrze neho a je nesené jeho Duchom Svätým. Takto umožnený pneumatický kult sa prejavuje (...) v skutkoch lásky, v modlitbách, dokonca i v celom živote (...). To všetko sú duchovné obete, kultová služba, bohoslužba“³¹.

A tu sme načrtli ďalšiu dôležitú skutočnosť. Ak totiž platí, že „nijaká kresťanská modlitba nemôže byť (...) bez činnosti Ducha Svätého, ktorý celú Cirkev zjednocuje a vedie skrze Syna k Otcovi“³², tak platí aj všeobecnejšie pravidlo, že nijaký pravý kult nemôže byť iný ako trojičný, teda, že do tejto činnosti volá človeka Otec, Syn i Duch Svätý. A potom platí aj ďalšia vec: nositeľom pravého kultu a pravej morálky je Ježiš Kristus a vďaka úzkemu spojeniu s ním možno to isté povedať aj o jeho Cirkvi. Z toho vyplýva, že pravý kult a pravá morálka sú prítomné len v Kristovej Cirkvi. Pravý kult preto, lebo Kristova (Katolícka) cirkev vlastní Eucharistiu, apoštolskú postupnosť a má vo svojom strede Petra

²⁷ Dokumenty Druhého vatikánskeho koncilu, *Sacrosanctum concilium*, 1969, č. 7

²⁸ František, 2013a

²⁹ Ratzinger, 2005, s. 35

³⁰ Skoblík, 1997, s. 130.

³¹ Ján Pavol II., 1998, č. 14.

³² Všeobecné smernice o Liturgii hodín, 1986, č. 8

ako viditeľnú hlavu³³, pričom ako jedno z odôvodnení možno uviesť výrok pápeža Benedikta XVI: Eucharistia je „definitívny bod v hľadaní pravého kultu“³⁴. No jedným dychom treba dodať, že „človek, ktorý už verí a krstom je vykúpený, sa musí (...) snažiť, aby svoju neustále ohrozenú spásu upevňoval“³⁵.

Realizácia pravého kultu nie je pre človeka samozrejmosťou. História ľudstva to dokazuje. Napríklad kult boha Slnka, prítomný v pohanskom Rímskom svete v prvej polovici prvého tisícročia po Kristovi, zjavne neuspokojil či neuspokojil človeka: „Aj keď slnko vychádzalo každý deň, bolo úplne jasné, že nedokáže svojim svetlom prežiarit celú ľudskú existenciu. Slnko totiž neosvecuje celú realitu, jeho lúč nemôže preniknúť do tieňa smrti, kde sa ľudské oko pred jeho svitom zatvára. (...) Kresťania, vedomí si veľkolepého horizontu, ktorý im otvorila viera, nazývali Krista pravým slnkom, ktoré svojimi lúčmi dáva život“³⁶. V tomto citáte sa nachádza aj odpoveď na otázku, kto má stáť v strede kultovej činnosti človeka. Tej kultovej činnosti, ktorá má zmysel, ktorá má silu ho za istých podmienok priviesť ku skutočnému cieľu, po ktorom minimálne vnútorne túži. Tou odpoveďou na otázku o jednej neznámej, a ktorú sme už naznačili, je osoba Ježiša Krista. Túto odpoveď, ako je známe, zjavil ľudstvu on sám – zjavil mu ju sám Boh. „Biblické svedectvá o Božom sebazvestovaní poukazujú na vnútornú jednotu viery a života, poznania a konania. Biblické poňatie predstavuje vieru v spojení s príslušnou formou či spôsobom života a v spojení so spoločnou praxou Božieho ľudu“³⁷. Toto je ďalší aspekt zjaveného kultu, pre našu tému podstatný, lebo pojednáva o prepojení kultu a skutkov, ktoré sú podstatne poznačené vierou v Boha, alebo lepšie povedané teologálnou cnosťou viery, ktorá je Božím darom človeku, spočívajúcim v Božom predchádzaní človeka, v Božej iniciatíve a ktorá *musí byť živená a posilňovaná, aby ju na jej ceste stále – tento dar viery – viedol*³⁸.

Do pravého kresťanského kultu je včlenený Boh sám, jeho iniciatívne konanie, tak ako sme to už uviedli. Tu je rozdiel medzi takýmto kultom a falošným kultom, kde sa do popredia dostáva človek alebo iné stvorené skutočnosti. „Ten, i keď je poslušný prikázaniam a koná dobré skutky, kladie sám seba do centra a neuznáva, že pôvodcom dobroty je Boh. Kto tak koná, kto chce byť

³³ Kongregácia pre náuku viery, 2000

³⁴ Ratzinger, 2005, s. 35

³⁵ Adam, 1998, s. 14

³⁶ František, 2013a, č. 1

³⁷ Milfait, 2012, s. 61

³⁸ František, 2013a

zdrojom vlastnej spravodlivosti, skoro sa vyčerpá a zistí, že nemôže zachovať vernosť ani zákonu³⁹. Keď sa aj do kresťanského kultu „zapájajú materiálne veci, nedeje sa tak preto, aby sa tieto veci samy v sebe premenili alebo aby boli naplnené Božou silou. Ale získavajú novú orientáciu a sprostredkujú nový pohľad na Tvorcu všetkých vecí a Spasiteľa človeka. Ak by sme chápali požehnanú vec ako magický predmet, ktorý pôsobí samou svojou prítomnosťou, dotykom alebo použitím, ako vec, z ktorej sa uvoľňuje nejaká vnútorná sila a slúži človeku, dehonestovali by sme vládu Boha nad vecami i osobami. (...) Duchovný úžitok nepochádza priamo z týchto predmetov, ale z úmyslu a modlitby Cirkvi a predovšetkým z pravej viery tých, ktorí tieto predmety používajú“⁴⁰.

Vykonávanie pravého (kresťanského) kultu je tak morálnym konaním človeka, pretože človek je v tejto svojej činnosti verný svojmu základnému povolaniu, nasmerovaniu i cieľu svojho života⁴¹. Morálne konanie je však aj dôsled-

³⁹ František, 2013a, č. 19

⁴⁰ *Požehnanie*, 2009, s. 10

⁴¹ Keď je reč o kulte a morálke, nemožno obísť prínos misie svätých Cyrila a Metoda pre kult a morálku nás i našich predkov. Ak svätí Cyril a Metod priniesli k našim predkom pravý kult v zrozumiteľnej podobe, tak zároveň spolu s ním priniesli aj ponuku nového spôsobu morálnosti a života podľa nej. Uskutočňovali to, čo robila Cirkev už od počiatku a čo vyjadril v minulom storočí pápež Pavol VI.: „Cirkev evanjelizuje vtedy, ak sa snaží obrátiť osobné i kolektívne ľudské svedomie jedine silou a božskou mocou posolstva, ktoré hlása, a ak sa usiluje premeniť aj všetku činnosť, ktorú títo ľudia vykonávajú, spolu s ich životom a prostredím, v ktorom žijú“ (Pavol VI., 1999, č. 18). Ak totiž človek pochopil svoju povinnosť klaňať sa Bohu, potom pochopil aj to, čo z toho vyplýva v horizontálnej rovine, teda v bežnej každodennosti, v medziľudských vzťahoch, v sociálnych väzbách, ktoré má vytvorené alebo ktoré ešte len vytvorí. Kresťanský kult sa tak stal pre našich predkov – vďaka misii solúnskych bratov – novou výzvou k autentickému životu podľa Kristovho evanjelia. Tá výzva mala celkom konkrétny a praktický charakter. V Cyrilo-metodskej misii tak išlo o zvnútorňovanie viery cez zrozumiteľnosť. Ak má totiž človek a spoločnosť, v ktorej žije, prijať niečo za svoje, potom je potrebné, aby tomu ešte predtým porozumeli, stotožnili sa s tým. Túto následnosť je treba dodržať aj v oblasti náboženstva, dokonca pre túto sféru života to platí dvojnásobne. Preto bola misia Cyrila a Metoda taká dôležitá. „Obaja bratia nielenže plnili svoje poslanie s plným rešpektom voči kultúre, ktorá u slovanských národov už jestvovala, ale pomocou náboženstva ju tiež ustavične zošlachťovali a zvyšovali jej úroveň“ (Ján Pavol II. 1992, č. 26). Oni vložili podstatu kresťanského náboženstva, prejavy viery vo forme kultu i morálky, do kontextu kultúry Slovienov. Konštantín Filozof, keď zhotovoval písmo, si pravdepodobne uvedomoval tieto súvislosti. Keď písal Proglas, keď spolu so svojim bratom deň čo deň – niekoľko rokov – postupne slávil liturgiu v reči ľudu, keď sa do uší miestnych veriacich dostávalo Božie slovo v zrozumiteľnej a poznateľnej podobe. Biskup Judák v tomto kontexte podčiarkuje, že „naši predkovia mohli chváliť

kom pravého kultu, pretože je nemožné, aby človek, obrátený tvárou k Bohu v kulte, robil niečo, čo je s tým v priamom rozpore. Vždy tu však vzniká nebezpečenstvo modloslužby, teda falošného kultu, pretože „modloslužba sa netýka len nepravých pohanských kultov. Zostáva trvalým pokušením pre všetkých veriacich. Spočíva v zbožšťovaní toho, čo nie je Boh“⁴². Modloslužbu ako protiklad pravej viery a všetkého čo s ňou súvisí – teda aj pravého kultu a morálnych skutkov v pravom zmysle slova – spomína aj encyklika *Lumen fidei*, pričom varuje pred jej dôsledkami: „Modla je zámenkou na to, aby sme sa sami postavili do stredu reality klaňaním sa dielu vlastných rúk. Človek, ktorý stratil základnú orientáciu, ktorá dáva jednotu jeho existencii, rozplýva sa v mnohosti svojich túžob, odmieta čakať na čas zaslúbenia a rozpadá sa na tisíce chvíľ svojich dejín. Preto je modloslužba vždy polyteizmom, bezcieľným pohybom od jedného pána k druhému“⁴³.

Kresťanský kult naopak stavia na skutočnosti, že „poklona náleží len Bohu“⁴⁴. Svätý Ambróz to vyjadril takto: „Svetlo je lepšie ako tieň, skutočnosť lepšia ako obraz“⁴⁵. Človek, ktorý vykonáva takto chápaný kult, je naozaj nábožný. Snaží sa „rozpoznávať Božie znamenia v každodenných skúsenostiach svojho života, v ročných obdobiach, v plodnosti zeme a v celom kozmickom

Pána Boha svojim jazykom a prosieť o milosti a pomoc svojimi slovami. Mohli počúvať Slovo od Boha *zosláné ako dar tento drahý, ktorý nám Boh z lásky daroval*, ako Slovo, *živiacie ľudské duše* (Proglas) a mohli získavať *múdrost Kristovu* a nepatriť medzi národy bez kníh, teda medzi nevzdelané národy“ (Judák, 2012, s. 68). Takto mohlo s omnoho väčšou intenzitou ako kedykoľvek predtým formovať svedomie veriacich, mohlo vplývať na prirodzenú orientáciu človeka na Boha a na pravdu a spôsobiť tak väčšiu náchylnosť na ich explicitné rozhodnutie prijať kresťanské náboženstvo so všetkým, čo s ním súvisí, vrátane kultu a skutkov. A správne formované svedomie človeka, ktorý sa usiluje o pravý a pravdivý kult vie, že „k dosiahnutiu lepšieho sveta prispievame len tým, že konáme dobro teraz a v prvej osobe, so zanietením a všade tam, kde je na to možnosť, nezávisle od straníckych programov a stratégií. Programom kresťana – programom milosrdného Samaritána, programom Ježiša – je srdce, ktoré vidí. Také srdce vidí, kde je potreba lásky a podľa toho koná“ (Benedikt XVI., 2006, č. 31) (Z príspevku na medzinárodnej konferencii *Tradícia a prítomnosť misijného diela svätých Cyrila a Metoda konanej v Nitre v dňoch 13. - 15. 11. 2012*, Lyko, 2012b) .

⁴² Chovanec, 2011, s. 58 – 59

⁴³ František, 2013a, č. 13

⁴⁴ Ratzinger, 2005, s. 29

⁴⁵ *Liturgia hodín III.*, 1990, s. 505

dianí⁴⁶, čiže pravý kresťanský kult má v sebe potenciál ovplyvniť každodennosť takto nábožného človeka.

1. 3 Biblický rozmer previazanosti kultu a morálky

Kult potrebuje podporu reálneho života. Potrebuje adekvátne skutky. „Majetok, pôžitok a moc sa skôr či neskôr ukážu neschopnými naplniť najhlbšie túžby ľudského srdca. Človek totiž potrebuje svoj život stavať na pevných základoch, ktoré pretrvávajú, aj keď sa pominú ľudské istoty“⁴⁷. Sväté písmo však nabáda človeka k explicitnej oslave Stvoriteľa a Vykupiteľa prostredníctvom kultu i užitvotnenej morálky, ktoré sľubujú i dávajú pevné životné základy. Budeme to demonštrovať na niekoľkých biblických textoch. Spomeňme napríklad starozákonný spis proroka Izaiáša: „Načo mi množstvo vašich obetí?, hovorí Pán. Nasýtený som zápalmi baranov a tukom kŕmnych teliec; v krvi býčkov, baránkov a capov nemám zalúbenie. (...) Neprinášajte viac márnú obeť, ona je mi dymom ošklivým. (...) Obmyte sa, očistite sa, odstráňte mi spreď očí zlobu svojich skutkov, prestaňte robiť zlo! Učte sa robiť dobro, domáhajte sa práva, pomôžte utláčanému, vymôžte právo sirote, obhajujte vdovu!“ (Iz 1, 11 – 17). Ako významné pre nás sa v tejto chvíli ukazujú žalmy. „Striedajú sa tam všetky city človeka, ako strach, zúfalstvo, radosť a vďačnosť. (...) Čo sa nám javí prehnane v židovskom legalizme, to pripomínalo nábožným dušiam, že celý život je posvätený“⁴⁸. Alebo text z Nového zákona, z evanjelia podľa Matúša: „Keď teda prinášaš dar na oltár a tam si spomenieš, že tvoj brat má niečo proti tebe, nechaj svoj dar tam pred oltárom a choď sa najprv zmieriť so svojim bratom; až potom príď a obetuj svoj dar“ (Mt 5, 23 – 24).

Spoločným menovateľom týchto biblických textov je dôležitá spojitosť kultovej činnosti a morálky toho, kto chce kult vykonávať. „Božie slovo je totiž základom každej autentickej kresťanskej spirituality“⁴⁹, za ktorú možno považovať prepojený kult s morálkou.

I keď kult a morálka sú dve od seba odlišené činnosti, ak majú byť autentické, je nutné ich vzájomné previazanie. Predpokladom k tomu môže byť aj prirodzená náboženskost ľudskej osoby.

1. 4 Prirodzená náboženskost človeka

Zdôvodňovať prirodzenú náboženskost človeka možno rôznym spôsobom. Argumentovať sa dá históriou ľudstva, antropológiou, literatúrou či iným umením, mnohými filozofickými smermi a v neposlednom rade aj teológiou a jej prúdmi. Realitu náboženskosti ľudskej osoby možno zdôvodniť aj prirodzenou vnútornou túžbou človeka žiť večne, mať účasť na hodnotách, ktoré prevyšujú horizont tohto sveta. Pápež Benedikt XVI. to vyjadril takto: „Aké dôležité je pre našu dobu objaviť, že len Boh odpovedá na smäd, ktorý je v srdci každého človeka“⁵⁰. Ak je však uctievanie Boha požiadavkou i dôsledkom ľudskej prirodzenosti, potom existuje povinnosť uctievania Boha, a to na základe prirodzeného mravného zákona. Günthör však v tejto súvislosti upozornil, že aj ateisticky zmyšľajúci ľudia a národy nežijú bez kultu, hoci ide o prevrátený kult. A uviedol niekoľko stvorených či svetských skutočností, ktoré si sami zabsolutizovali, ako sú štát, človek, hmota. Podľa jeho slov „človek nemôže žiť bez kultu, pretože svojou prirodzenosťou je určený uctievať si Boha. Keď sa neklania Bohu, obklopuje svojou horlivosťou a kultovým ceremoniálom stvorené veci“⁵¹. Na tento fakt nadväzuje aj ďalší autor: „Ak sa niektorí medzi nami oslobodili od Boha, dali sa do služieb modiel. A vypestovali si nové božstvá. náš prítomný život je ovládaný mnohými modlami, ktoré sú našou najtragickejšou ilúziou. (...) Niektorí si hrdlo hovoria: Neklaniam sa už Bohu! Ale zato si div nerozsypú kľby od úklonov pred mocnými tohto sveta“⁵². A ešte jeden citát: „Ľudia spoznávajú, že ak tu niet Boha, celá existencia chorľavie a človek nemôže obstáť. Potrebuje odpoveď, ktorú si sám nevie dať“⁵³. Emeritný pápež Benedikt XVI. ešte ako kardinál Ratzinger napísal v ďalšej zo svojich kníh *Chváloreč na svedomie* toto: „Človek môže vidieť Božiu pravdu práve preto, že je jeho stvorením. Nevidieť ju je hriech. Nevidno ju len vtedy, keď ju človek nechce vidieť“⁵⁴. Podľa týchto slov sa nikto nemôže vyhovárať, že nemal príležitosť spoznať pravého Boha a z toho vyplývajúci náležitý spôsob jeho uctievania.

Katolícka morálka, venujúc sa tejto téme, zdôrazňuje dôležitý a azda najväčší dôvod (či pôvod) náboženskosti človeka. Podčiarkuje totiž, že Boh je ten, kto vyvíja iniciatívu. On predchádza človeka svojou láskou, on ho volá k životu

⁴⁶ František 2013a, č. 35

⁴⁷ Benedikt XVI., 2011b, č. 10

⁴⁸ Rops, 1991, s. 329

⁴⁹ Benedikt 2011b, č. 86

⁵⁰ Benedikt XVI., 2011b, č. 23

⁵¹ Günthör II/b, 1991, s. 19

⁵² Korec, 2004, s. 16 – 17

⁵³ Ratzinger – Benedikt XVI., 2011, s. 73

⁵⁴ Ratzinger – Benedikt XVI., 2010, s. 13

s ním. Platí to, čo sme už povedali, a teda, ak človek toto volanie počuje a spozná, že smäd, ktorý je v jeho vnútri, dokáže uhasiť iba Boh, a rozhodne sa pre neho, potom naplnil ambíciu svojho najhlbšieho vnútra. *Bez božského základu a bez nádeje na večný život ľudská dôstojnosť trpí veľmi ťažkú ujmu – ako to dnes často vidno – a záhady života a smrti, viny a utrpenia zostávajú nevyriešené, takže ľudia nezriedka upadajú do zúfalstva*⁵⁵.

Napokon každý človek zostáva sám pre seba nevyriešeným a nejasne uvedomeným problémom. Lebo v určitých chvíľach, najmä pri významnejších udalostiach, nik sa nemôže celkom vyhnúť tejto otázke. A iba Boh dáva na ňu úplnú a celkom spoľahlivú odpoveď. On, ktorý nabáda človeka hlbšie uvažovať a pokornejšie hľadať⁵⁶. Práve vďaka prirodzenej náboženskosti človeka, k hľadaniu a nájdeniu Absolútna sú pozvaní všetci ľudia. Pripomínal to aj pápež Ján Pavol II.: „Kresťania nie sú jedinými, ktorí vydávajú svedectvo o prirodzenosti mravného dobra: utvrdzuje ich v tom aj mravné cítenie všetkých národov napačených na náboženské a duchovné tradície Východu i Západu, vo vnútri ktorých tajomným spôsobom účinkuje Duch Svätý“⁵⁷. Je tu však aj druhá stránka mince, totiž náboženstvo, ktoré nezjednocuje, ktoré ide častokrát proti človeku a jeho prirodzeným právam. Toto mal na zreteli aj Benedikt XVI.: „Neraz pretrvávajú náboženské a kultúrne dedičstvá, ktoré zvierajú spoločnosť v sociálne nemenných kastách, v magických poverách nerešpektujúcich dôstojnosť ľudskej osoby a v postojoch podriadenia sa magickým silám“⁵⁸. Takéto prejavy náboženstva a jeho kultu, idúce proti ľudskej osobe, a to aj na prirodzenej rovine, nie sú v súlade so skutočnou prirodzenou náboženosťou človeka a s jeho oprávnenými túžbami po Absolútnu, no predsa vyjadrujú vnútornú túžbu človeka po niečom alebo niekom, kto presahuje tento svet a dokáže ovplyvniť skutočnosti, na ktoré on sám nestačí.

Náboženskú ľudskú osobu demonštruje Magistérium Katolíckej cirkvi viackrát. Z pera ostatných pápežov vyšli dokumenty, ktoré s touto skutočnosťou nielen ráтали, ale ju aj náležite usmerňovali. Vyvodzovali z nej okrem iného dôvody morálnosti platné pre všetkých ľudí, apelovali na nenahraditeľnosť vzdávania pravého kultu pravému Bohu, ktorý je spojený s príslušnými

skutkami, veď napokon „mravný život sa javí ako povinná odpoveď na nespočetné nezištné iniciatívy, ktoré Božia láska pripravuje človeku“⁵⁹.

Prirodzenú náboženskú človeka zdôvodňoval pápež Pavol VI. aj túžbou človeka po pravde. Uviedol, že iba v poznaní Kristovho tajomstva „celá ľudská rodina môže nájsť najplnším spôsobom a bez nijakého nebezpečenstva všetko to, čo sama požaduje a čo sa pýta o Bohu, o človekovi a jeho budúcom osude, o živote a smrti a o pravde“⁶⁰. Ján Pavol II. sa nevyhol ani konfrontácii prirodzenej náboženskosti človeka s ateizmom, kde sa často „človek (...) redukuje na akúsi sieť sociálnych vzťahov a vytráca sa pojem osoby ako samostatného subjektu mravného rozhodovania, ktorý nimi buduje spoločenský poriadok“⁶¹. A pápež v tejto súvislosti na inom mieste pripomenul, že „aby sa došlo k opravdivému rozvoju, neslobodno nikdy strácať zo zreteľa (...) meradlo, ktorým je špecifická prirodzenosť človeka, ktorého *stvoril Boh na svoj obraz a svoju podobu* (por. Gn 1,26)⁶². Toto meradlo bude náležite použité iba ak nespustíme zo zreteľa tak často pripomínanú prirodzenú náboženskú človeka, prejavujúcu sa v rôznych formách, v rozličných situáciách v ktorých sa človek nachádza. Zaiste bude poznačená aj jeho kultúrou, historickým kontextom či sociálnym rozpoložením a v neposlednom rade aj jeho skúsenosťou s cirkvou či náboženskou spoločnosťou. Morálny teológ Häring vo svojej knihe *Velké zmierenie* píše okrem iného svoju skúsenosť, ktorá pomôže lepšie demonštrovať predchádzajúce riadky: „V rokoch po Druhej svetovej vojne som kázal ľudové misie v mnohých komunitách žijúcich v diaspore bez pravidelnej duchovnej starostlivosti. Stovky utečencov prichádzali späť po desiatich, dvadsiatich i štyridsiatich rokoch k sviatostnému životu Cirkvi. Ich spovede boli všetko možné, len nie úplné. Bolo možno počuť: Nikoho som nezabil, tiež som nekradol, aspoň nie chudobným. Šiel som iným na nervy, ale nebolo to zo zlej vôle. Za týmito slovami bola často pokorná ochota uzavrieť nový zväzok s Kristom a stať sa opäť živým údom cirkevného spoločenstva. Na mnohé miesta som sa potom vracal po rokoch a žasol som, ako dôkladne a pokorne mnohí vyznávali svoje hriechy, keď sa dva alebo tri roky vedome zúčastňovali života Cirkvi“⁶³. Z týchto slov môže vyplývať dôležitý fakt: Kristova Cirkev má v sebe silu nasmerovať prirodzenú náboženskú človeka tam, kde ju bude môcť náležite využiť – tam,

⁵⁵ Benedikt XVI., 2008

⁵⁶ Dokumenty Druhého vatikánskeho koncilu, *Gaudium et spes*, 1969, č. 22

⁵⁷ Ján Pavol II., 1994, č. 94

⁵⁸ Benedikt XVI., 2009, č. 55

⁵⁹ Ján Pavol II., 1994, č. 10

⁶⁰ Pavol VI., 1999, č. 53

⁶¹ Ján Pavol II., 1991, č. 13

⁶² Ján Pavol II., 1987, č. 29

⁶³ Häring, 1970a, s. 27

kde bude mať komu prejať pravý kult. Cirkev na to poukazuje už dve tisícročia, bojujúc o človeka, o jeho spásu⁶⁴. A to bez rozdielu, či ide o obyvateľa toho-ktorého kontinentu. Nasmerovanie prirodzenej náboženskosti človeka na pravý kresťanský kult a na pravú kresťanskú morálku – v rámci náboženskej slobody – vedie ľudskú osobu k pravému šťastiu.

⁶⁴ Podrobnejšie to popisujem vo svojom článku spred niekoľkých rokov: „Úcta k človeku ako takému, zákaz vraždy a pomsty, milovanie nepriateľa, odpúšťanie vinníkom a dlžníkom, pomoc slabým, zodpovednosť za nadprirodzenú spásu blížneho – to sú iba niektoré požiadavky Svätého písma, predovšetkým Nového zákona, na kresťanov. Teda na príslušníkov náboženstva, ktoré v minulých storočiach formovalo okrem iného aj kultúru a sociálny systém Európy a ktoré má aj v súčasnosti ambíciu zapojiť sa do procesu boja o človeka. Nie však o takého človeka, ktorého by nazývala klientom, konzumentom, podriadeným či nenapraviteľným asociálom. Ale o človeka, ktorý je slobodný, používajúci rozum, ktorý hľadá správnu cestu vo svojom živote. Bojuje aj o človeka, ktorý sa cíti osamelý, ktorý má problémy akéhokoľvek druhu. Ten boj by sa mohol nazvať „bojom lásky“, pretože je *motivovaný novým horizontom, zásadným smerovaním kresťanstva* (Benedikt XVI. 2006, č.1): Príkazom lásky k Bohu a k blížnemu. Kresťan vidí vo svojom blížnom, ktorý potrebuje pomoc, samého Ježiša Krista, ktorý sa s takými ľuďmi stotožnil: *Bol som hladný, dali ste mi jesť; bol som nahý, zaodeli ste ma; chorý, navštívili ste ma; pocestný, prichýlili ste ma. Čokoľvek ste urobili jednému z týchto mojich najmenších bratov, mne ste urobili* (por. Mt 25, 35-36, 40). A že táto služba blížnym má byť bez bariér či predsudkov, že má mať punc multikulturality, o tom svedčia ďalšie Kristove slová adresované jeho učeníkom: *Chodte, učte všetky národy a krstite ich v mene Otca i Syna i Duchu Svätého a naučte ich zachovávať všetko, čo som vám prikázal* (por. Mt 28, 19-20). A kresťanská cirkev to aj do dnešných dní robí – s väčšími či menšími problémami. Už v 4. storočí po Kristovi kresťan apológéta Lactantius takto charakterizuje kresťanskú lásku k blížnym: „Tam, kde je potrebný človek, vždy žiadajú nás“ (Judák, 1998, s. 35). Sociálny rozmer kresťanstva zahrňajúci všetkých ľudí bez rozdielu bol a stále je niečím úplne samozrejým, čo patrí k základným znakom kresťanstva. Ide v podstate o permanentnú službu lásky, „ktorú Cirkev koná, aby neochvejne vychádzala v ústrety utrpeniam a potrebám ľudí, a to materiálным“ (Benedikt XVI, 2006, č.19). Táto láska sa už dvetisíc rokov v kresťanstve prejavuje rozličným spôsobom. Je to trvalá podstata misie učenia Ježiša Krista, ktoré „nikdy neničí, ale preberá, čo je dobré a buduje nové“ (Ján Pavol II., 1980, č. 12). Cirkev však nie je iba sociálna agentúra – hoci aj tou je: množstvo dobra, ktoré robí po svete, je obrovské, ale to všetko robí pre dôvody zasadené veľmi hlboko, v sile, v nádeji, v láske, ktoré nemožno zredukovať iba na obyčajnú súhru ekonómie a politickej moci (Lyko, 2008, s. 440).

2 NIEKTORÉ PREDPOKLADY A DÔSLEDKY PRELÍNANIA KREŠŤANSKÉHO KULTU S KREŠŤANSKOU MORÁLKOU

Podstata problému, ktorý predostierame, tkvie práve v rozliatí v kulte prežívanej viery do morálnych skutkov. Človeku k tomu pomáha jeho spoločenské zameranie, z ktorého pochádza i jeho túžba po dialógu s inými osobami, pomáha mu jeho svedomie, kde sa stretá jeho svet s „tým Božím“, prijímanie sviatostí i prežívanie nedele ako sviatočného dňa. To všetko sa deje na „ihrisku“ profánnej spoločnosti, kde potrebuje cítiť, že nie je sám.

2. 1 Túžba po dialogickej skúsenosti ako predpoklad rozvoja náboženského rozmeru človeka

Prirodzená náboženosť človeka, akokoľvek je vnútorná a intímna, predsa má mať aj navonok prejavene dôsledky. A to aj preto, lebo „náboženstvo je prejavom ľudského života“⁶⁵. Kultové zameranie ľudského života potom bude jeho integrálnou a neoddeliteľnou súčasťou. A to aj preto, lebo človek ako spoločenská bytosť „chce mať dialogickú skúsenosť a teda aj čosi zakúsiť“⁶⁶. A tu sa dostávame k ďalšej dimenzii ľudskej osoby, ktorá súvisí s jej náboženosťou, veď „bohoslužba milá Bohu (...) nikdy nie je súkromným aktom bez dôsledkov na naše sociálne vzťahy: vyžaduje si verejné svedectvo našej viery“⁶⁷.

Človek nie je predurčený k samote, ale k vytváraniu spoločenstva. „Viera má nutne cirkevnú formu, vyznáva sa vo vnútri Kristovho tela ako konkrétne spoločenstvo veriacich“⁶⁸. Keď máme na zreteli biblický kontext tohto tvrdenia, tak sa nedajú vynechať prvé kapitoly knihy *Genezis* (por. Gn 1 – 2), kde je explicitne vyjadrené, že človek je plne sám sebou iba v spojení s Bohom a s druhým človekom. Fitte to vyjadril tak, že „človek nemôže nájsť vlastnú dokonalosť, iba ak cez život v spoločenstve s Bohom“⁶⁹. Možno k tomu pridať aj druhú časť, a teda, že človek nemôže nájsť vlastnú dokonalosť, iba ak cez život v spo-

⁶⁵ Štampach, 2008, s. 19

⁶⁶ Kútny, 2001, s. 5

⁶⁷ Benedikt XVI., 2007, č. 83

⁶⁸ František, 2013a, č. 22

⁶⁹ Fitte, 2007, s. 13

ločenstve s druhými ľuďmi. „Čím viac sa kresťan vnorí do kruhu otvoreného Kristovým svetlom, tým viac je schopný chápať a sprevádzať na ceste k Bohu každého človeka“⁷⁰. A František ešte na inom mieste podčiarkuje: „Človek žije vždy vo vzťahu. Prichádza od druhých, patrí k druhým, jeho život sa stáva väčším v stretnutí s druhými“⁷¹. Tak sa stáva aj kult vzdávaný Bohu vyjadrením dialogickej prirodzenosti človeka: Ľudská osoba sa klania Bohu a neklania sa mu izolovane, ale v spoločensťve s inými ľuďmi. Či už v manželstve, rodine, farnosti alebo v inej partikulárnej komunite, ba dokonca ako súčasť celého ľudského spoločensťva a predovšetkým ako úd Kristovho mystického tela, kde on je jeho Hlava. Pod takýmto zorným uhlom sa javí fakt ľudského konania vždy ako súčasť celku; nie však kolektivisticky, ale v rešpektovaní každého jednotlivca zvlášť, pretože „celý spoločensťký život je zameraný na typického hlavného hrdinu: ľudskú osobu“⁷².

Napokon dialogický kontext prirodzenosti človeka berie do úvahy aj liturgia, teda oficiálny nábožensťký verejný kult, pričom nemáme na mysli iba kresťanský, či dokonca katolícky kult. Väčšinou sa uvádza jej poriadok v pluráli, takže ráta s veriacim spoločensťvom.

Povolanie človeka k pravému kultu, konaného v určitom kultovom spoločensťve, ide ďalej. Kresťan je totiž pozvaný dávať celému svojmu životu kultový charakter, a teda celé jeho konanie, všetky ľudské skutky, ktoré robí, majú slúžiť na oslavu Boha. „Prvé a základné misijné poslanie, ktoré dostávame zo slávených svätých tajomstiev, je vydávať svedectvo našim životom. (...) Svedkami sa stávame, keď sa cez naše slová, skutky a spôsob života prejavuje a odovzdáva niekto Iný“⁷³. V tomto kontexte sa povolanie k dialógu s inými ľuďmi transformuje na dôstojné povolanie sprostredkovateľa.

Sú však chvíle, keď má človek svoju túžbu po dialógu s inou osobou pretať do svojho vzťahu k Bohu. Takže sa má explicitne venovať Bohu kultom, napríklad modlitbou. „Do modlitby človek v každej historickej epoche vkladá seba a svoju situáciu vo vzťahu k Bohu, od Boha začína a s Bohom spolupracuje. Skusuje tak, že je bytosťou, ktorá potrebuje pomoc, pretože nie je schopná naplniť sama zo seba zmysel života a svojej nádeje. V dynamike tohto vzťahu s tým, ktorý dáva existencii zmysel, s Bohom, má modlitba niektoré typické výrazy, napríklad v klačaní. Je to gesto radikálne ambivalentné. Áno, môžem

byť donútený pokľaknúť – v prípade núdze a otroctva –, ale môžem pokľaknúť tiež spontánne, a vyjadriť tak svoje hranice, a teda svoju podriadenosť Inému“⁷⁴.

Na spojitosť či vzájomnú súvislosť kultu a skutkov – v kontexte dialogického povolania človeka – poukázal pre členov svojej kongregácie už v 16. storočí svätý Vincent de Paul. Napísal: „Službe chudobným treba dať prednosť pred všetkým a treba ju preukázať bez meškania. Keď teda chudobný potrebuje v čase modlitby liek alebo pomoc, choďte spokojne k nemu, urobte, čo treba, a obetujte to Bohu, ako keby ste sa modlili. A nepoddávajte sa úzkosti mysle a výčitkám svedomia, že ste pre službu chudobným vynechali modlitbu; lebo nezanedbáva Boha ten, kto kvôli Bohu od neho odchádza, čiže prerušuje Božie dielo, aby vykonal iné podobné? A tak, keď opúšťate modlitbu, aby ste poslúžili nejakému chudákovi, myslite na to, že ste preukázali službu Bohu“⁷⁵. Jestvujú situácie, keď človek v danej chvíli – tu a teraz – musí zvážiť, či má dať prednosť explicitnému kultu, napríklad návšteve bohoslužby alebo súkromnej modlitbe, alebo má vykonať skutok pomoci bližnému, ktorý neznesie odklad alebo ho znesie iba za cenu rizík alebo utrpenej škody. V rámci dialogického rozmeru ľudskej osoby, ktorá nielen prirodzene cíti svoj sociálny potenciál a svoju solidárnosť s ostatnými ľuďmi, ale ktorá aj spoluzodpovedá za konkrétnych ľudí, v ktorých vidí samého Krista, stotožňujúceho sa s tými, čo sú v núdzi, sa človek v konkrétnej chvíli a na konkrétnom mieste rozhoduje tak, aby zadosťučinil svojmu rámcovému povolaniu človeka a kresťana, t. j. aby svojím konaním oslavoval Boha a aby doprial aj druhým ľuďom, aby chválili za neho Toho, kto disponuje človeka k takým činom. Dôležitý rozmer modlitby v rámci dialogického povolania človeka sa prejavuje v rodine. Kolkokrát v histórii sa stalo, že spoločný rodinný kult, najmä modlitba, spojila členov rodín, inak roztratených. Kolkokrát spoločná modlitba v rodine „láme ľady“ nedorozumenia, starých neprekonaných krívd, pomáha odpúšťať prehrešky a dáva nádej do budúcnosti. Je chvályhodný zvyk zachovávať modlitbu pred vianočnou Štedrou večerou, ešte predtým, počas Adventu, pri adventnom venci, modliť sa a ďakovať Bohu na posledný deň kalendárneho roka, prosiť Všemohúceho na začiatku nového roka, modliť sa v kruhu rodiny za chorých i zomrelých. Rodinný kresťanský kult spája členov rodín a spôsobuje povedomie vzájomnej lásky, previazanosti, či dokonca závislosti v dobrom zmysle slova. Rodinný kult tak povzbudzuje k dobrému, vedie k životu podľa akceptovaných morálnych zásad.

⁷⁰ František, 2013a, č. 35

⁷¹ František, 2013a, č. 38

⁷² Pápežská rada pre spravodlivosť a pokoj, 2008, č. 106

⁷³ Benedikt XVI., 2007, č. 85

⁷⁴ Benedikt XVI., 2013

⁷⁵ *Liturgia hodín IV.*, 1992, s. 1489 – 1490

Tu sa dostávame k ďalšej skutočnosti, ku ktorej je ľudská osoba povolaná, a to je morálne konanie, ktoré je väčšinou realizované aj pred tvárou iných ľudí.

Dovolíme si malý exkurz: Otázkou je, čo máme na mysli termínom „mravné konanie“. Či je niečo mravné alebo nemravné, zdanlivo závisí od uhla pohľadu či od rebríčka hodnôt, ktoré hodnotiaci človek preferuje, prípadne ešte od niečoho iného. Pozor však na indiferentizmus. Dobro a zlo existuje – to je nutné si priznať hneď na začiatku – tak ako existuje morálne dobro a morálne zlo. Človek, poznajúc kresťanské učenie o dobre a zle, o morálnom konaní, o Božom zákone, o svedomí, vie, že to, či je niečo dobré a zlé určuje na objektívnej rovine Boh a človek obdarený rozumom spoznáva tento objektívny zákon a premieta si ho čo najvernejšie a najpravdivejšie do svojho vnútra. Čím viac je človek bližšie k tomuto zákonu, tým je jeho subjektívny pohľad na dobro a zlo relevantnejší a zaväzujúcejší. O tom už bola reč. A tak platí, že „jedine Boh, najvyššie dobro, tvorí trvalý základ a ničím nenahraditeľný predpoklad mravnosti, teda prikázaní, predovšetkým negatívnych, ktoré vždy a v každom prípade zakazujú spôsob konania, ako aj skutky nezlučiteľné s dôstojnosťou každej osoby. Takto sa najvyššie dobro a mravné dobro stretávajú v pravde. (...) Iba v tejto pravde možno budovať obnovenú spoločnosť a riešiť zložité a ťažké otázky, ktoré ju sužujú“⁷⁶.

Vráťme sa však k povinnosti konať dobro, teda konať morálne správne. A vráťme sa aj k tomu, čo prioritne rozoberáme v tejto podkapitole – povolanie človeka k dialógu s Bohom a s ľuďmi, a to k dialógu, ktorý vďaka konaniu morálneho dobra povedie bližných k podobnému konaniu, pretože platí, že „osoba nemôže nájsť naplnenie v sebe samej, nedbať na to, že existuje s druhými a pre druhých“⁷⁷. Povolanie človeka k vytváraniu spoločnosti s inými ľuďmi a následne s nimi aj „existovať“ má aj svoje dôsledky, ktoré sa priamo dotýkajú jeho mravného konania. Viera „nevyvoláva iba vnútornú pevnosť, stále presvedčenie veriaceho; viera osvedčuje tiež vzťahy medzi ľuďmi, pretože sa rodí z lásky a sleduje dynamiku Božej lásky. Spoľahlivý Boh daruje ľuďom spoľahlivé mesto“⁷⁸, dodáva aj pre našu tému pápež František. Tak ako môže bližného ovplyvniť svojim konaním v negatívnom slova zmysle, tak ho aj môže privádzať k dobrému. Morálna teológia pozná také skutky a pomáha človeku spoznať najmä tie, ktoré ho povedú k spásu a ktoré budú mať potenciál pozyvať aj jeho

blížneho na rovnakú cestu. „Nech tak svieti vaše svetlo pred ľuďmi, aby videli vaše dobré skutky a oslavovali vášho Otca, ktorý je na nebesiach“ (Mt 5, 16), majúť neustále na pamäti, že „iba vďaka Božej milosti môže človek dospieť ku konečnému cieľu života“⁷⁹.

Túžba ľudskej osoby po dialogickej skúsenosti má svoje príčiny. Pripomeňme si, že tkvejú predovšetkým v skutočnosti, že človek bol Bohom stvorený na *obraz a podobu* (por. Gn 1, 26) Boha, ktorý žije v spoločenstve troch božských osôb. No túžba človeka po dialogickej skúsenosti má aj svoje dôsledky. Tie sa premietajú do vzťahov, ktoré vytvára. Keďže aj tie majú svoju hierarchiu a chronológiu, tak z toho vyplýva aj rôzny stupeň zodpovednosti za kvalitu a intenzitu „dialogického vzťahu“ medzi ľuďmi. Morálna teológia rozlišuje rôzne stupne poradia lásky, čo v praxi znamená, že sú ľudia v našom okolí, ktorí majú väčšie právo na našu lásku a pozornosť ako „tí druhí“. „Univerzálnosť a celistvosť spásy, ktorá nám bola darovaná v Ježišovi Kristovi, robia dôverný vzťah, ku ktorému je ľudská osoba povolaná, aby ho mala voči Bohu neoddeliteľným od zodpovednosti za vzťahy s bližnými v konkrétnych historických situáciách“⁸⁰.

Sú v našom okolí ľudia, ktorí majú viac ako „tí druhí“ právo *vidieť naše dobré skutky a vďaka nim oslavovať Otca, ktorý je na nebesiach* (por. Mt 5, 16). Teda, sú ľudia, za ktorých sme viac zodpovední ako za „tých druhých“ a keď tejto zodpovednosti nezadosťučiníme, tak naše previnenie bude väčšie ako keby sme sa takto prehresili proti „tým druhým“. „Na dar spásy musí človek odpovedať nielen čiastočným, abstraktným alebo slovným súhlasom, ale celým svojim životom, vo všetkých vzťahoch, ktoré sa ho týkajú“⁸¹. To však neznamená, že by človek v rámci svojho dialogického povolania nebol spoluzodpovedný za širší okruh ľudí – teda za „tých druhých“, či svojim dielom i za celý svet. Učenie Katolíckej cirkvi v tomto kontexte apeluje na kresťanov, aby sa „cítily viac ako doteraz zaviazaní nezanedbávať úlohy spojené s ich pozemským občianstvom. Ich úlohou je prispieť svetlom evanjelia k budovaniu sveta, aby bol stavaný na mieru človeka a plne zodpovedal Božím plánom“⁸². Pápež František to vyjadril prostredníctvom problematiky ekológie: „Životné prostredie je spoločné dobro, dedičstvo celého ľudstva a zodpovednosť všetkých“⁸³.

⁷⁹ Štampach, 2008, s. 116

⁸⁰ Pápežská rada pre spravodlivosť a pokoj, 2008, č. 40

⁸¹ Pápežská rada pre spravodlivosť a pokoj, 2008, č. 70

⁸² Ján Pavol II., 2003, č. 20

⁸³ František, 2015, č. 95

⁷⁶ Ján Pavol II., 1994, č. 99

⁷⁷ Pápežská rada pre spravodlivosť a pokoj, 2008, č. 165

⁷⁸ František, 2013a, č. 50

A ešte niečo na túto tému. Dialogický charakter ľudskej prirodzenosti je v súčasnosti prejavovaný prostredníctvom alebo aj vďaka sociálnym sieťam, kde komunikuje a zdieľa svoje životné situácie stále viac ľudí. Zaiste, z morálneho hľadiska ide o indiferentnú záležitosť, ktorej dáva náboj dobra alebo zla sám človek a to svojim úmyslom, pohnútkami a zvolenými prostriedkami i cieľmi komunikácie.

Ak je dialogický charakter prirodzenosti človeka spojený s kultovým zameraním ľudskej osoby, potom komunikácia cez sociálne siete nebude mať nič spoločné so závislosťou či s ignoranciou a nezaujmom o tých ľudí, ktorí sú osobne a fyzicky prítomní v blízkosti komunikujúceho. Naopak, prirodzená komunikatívnosť človeka mu prikazuje venovať sa ľuďom podľa prirodzeného poriadku v poradí lásky. Ale médiá, vrátane sociálnych sietí, môžu napomôcť pri zblížovaní ľudí, aj keď sú často fyzicky ďaleko od seba, a to napríklad z dôvodu pracovných povinností, choroby či dovolenky. Pravý kultový rozmer života človeka má aj čo sa týka jeho povolania k medziosobnému dialógu ďalší dôsledok: zaujíma sa aj o tých, ktorí sú v núdzi, potrebujú pomoc a sú azda na opačnej strane planéty. Takýto dialóg má väčšinou charakter plnenia príkazu lásky k blížnemu v podobe modlitby ako duchovnej pomoci či materiálnej pomoci prostredníctvom veľkého spektra sprostredkovateľov ako jeden z mnohých liekov proti „globalizácii nezájmu“⁸⁴.

Často môže byť prirodzená komunikatívnosť človeka prejavovaná v ochote počúvať druhých, v nachádzaní si času pre zdieľanie ich radostí i starostí, bolesti a krížov. V dobe, keď si rodičia nie vždy dokážu nájsť čas pre svoje deti, hoci aj pre dôležitú a často neodkladnú pracovnú zaneprázdnenosť, keď deti nekomunikujú so svojimi rodičmi, keď si manželskí partneri nemajú čas spoločne sadnúť za stôl a počúvať jeden druhého, keď starí ľudia sú vytláčani na okraj rodinného a spoločenského záujmu, je rozmer počúvania a zdieľania azda aktuálnejší ako kedykoľvek predtým. Ak sa kresťan klania pravému Bohu, ak mu vzdáva kult v dialogickom darovaní sa, potom takéto prejavy lásky a pozornosti voči blížnym môžu byť prejavmi permanentného kultového zamerania človeka. Veď oddeliť príkaz lásky k Bohu od príkazu lásky k blížnemu je nielen nenáležité, ale aj podstatne nesprávne. Dialóg počúvania a zdieľania – so spoločným menovateľom pravého kultu – si vyžaduje nielen príslušné ľudské predispozície, ako napríklad trpezlivosť, láskavosť, empatiu či prirodzenú ľudskosť, ale ak hovoríme o pravom kresťanskomulte, tak tomuto ľudskému rozmeru treba

⁸⁴ František, 2014, č. 54

priradiť vieru, nádej a lásku. Božské cnosti, ktoré sú darom od Boha a vďaka ktorým – či prostredníctvom ktorých – pôsobí sám Boh v človeku.

2. 2 Nádej na správne svedomie formované náboženským kultom ako na relevantnú normu morálnosti

Náboženský kult má ambíciu formovať nielen ľudské spoločenstvo, ktoré ho vykonáva, ale chce pozitívnym smerom ovplyvňovať aj život jednotlivcov v profánnej sfére sveta. Spoločným menovateľom takého kultu je totiž istá, niekedy aj presne definovaná morálka. „Každá známa kultúra pozná najvšeobecnejšie formulácie imperatívov, ktoré sa prehlasujú za úplne všeobecne platné“⁸⁵. Z tohto predpokladu vyplýva, že každý (veriaci) človek má mať určité kritériá, ktorými sa riadi. Skôr než dospejeme k meritu veci, pomôžeme si textom emeritného pápeža Benedikta XVI., ktoré napísal v knihe o svedomí a kde naznačil, prečo je dôležité chápať svedomie ako objektívnu, všeobecne platnú inštanciu: „Je mimo diskusie, že vždy treba sledovať jasný hlas svedomia alebo že sa prinajmenej nikdy nesmie postupovať proti nemu. No celkom inou otázkou je, či úsudok svedomia alebo to, čo niekto zaň považuje, je pravdivý, a teda že svedomie by bolo neomylné. Ak by to tak totiž bolo, znamenalo by to, že nejestvuje žiadna pravda – prinajmenej v oblasti morálky, a teda v skutočných základoch našej existencie. Ak by sme pripustili, že si úsudky svedomia navzájom protirečia, jestvovala by len subjektívna pravda jednotlivca, ktorá by sa zredukovala na jeho úprimnosť. Nebolo by viac žiadnych dverí ani okien, ktoré by mohli viesť od subjektu k okolitému svetu a do spoločenstva s ľuďmi“⁸⁶. Toto relevantne dopĺňajú slová encykliky Františka: „Pravda je dnes často redukovaná na subjektívnu autenticitu jednotlivca, platnú len pre individuálny život. Spoločná pravda v nás vyvoláva strach, pretože ju identifikujeme s neúprosným diktátom totalitarizmov. Avšak pokiaľ je pravda pravdou lásky a otvára sa v osobnom stretnutí s Iným a s druhými, potom je vyslobodená z uzavretosti jednotlivca a môže byť súčasťou všeobecného dobra“⁸⁷.

V človeku je aj jeho *najtajnejšie jadro*⁸⁸, ktoré ho pobáda robiť to alebo ono. Aby hlas tohto jadra, teda svedomia, bol náležitý a vedúci ku skutočne morálnemu životu, je nutné jeho správne formovanie. Keďže ľudská osoba žije

⁸⁵ Arnzenbacher, 1990, s. 235 – 236

⁸⁶ Ratzinger – Benedikt XVI., 2010, s. 6

⁸⁷ František, 2013a, č. 34

⁸⁸ Ján Pavol II., 1994

v určitých súvislostiach a spojeniach, nevynímajúc jej rodinné zázemie, vzdelávanie v určitom duchu, spoločenské trendy, médiá, okruh blízkych ľudí a podobne, tieto súvislosti a spojenia vplývajú aj na formáciu jej svedomia. Čo sa týka samotného procesu formovania svedomia je prilihavé na tomto mieste citovať Kútneho: „Formovanie svedomia pre kresťana nesmie byť len akousi povinnosťou popri mnohých iných, pretože sa týka najvnútornejšej existencie kresťanskej denominácie viery, teda špecifickej osobitosti“⁸⁹. Ak však hovoríme o veriacom človeku, dokonca o kresťanovi, potom je povolaný k tomu, aby sa do formovania jeho svedomia dostali aj explicitne kresťanské prvky, ktoré boli vďaka sekularizácii či sekularizmu mnohokrát vyňaté z profánnej spoločnosti. Svedomie je nutné formovať podľa pravdy. Akej pravdy? Tej jedinej pravdy, ktorú má človek, vďaka tomu, že je človekom, hľadať a následne formovať svoj život podľa nej. V už citovanej publikácii *Chváloreč na svedomie* sa autor pozastavuje nad niektorými teóriami, ktoré spochybňujú správnosť cesty snažiť sa o správne svedomie a skôr odporúčajú mať mylné svedomie, pretože je možné, že Boh človeku také svedomie ponechá, aby touto stratégiou mohol spasiť ľudí. „Podľa takéhoto ponímania viera namiesto toho, aby robila spásu dostupnejšou, činila by ju ešte náročnejšou. Podľa takéhoto názoru by mal byť teda šťastný práve ten, kto nie je zaťažovaný bremenom viery a nemusel sa podriaďiť morálnemu jarmu, ktoré prináša viera Katolíckej cirkvi. Mylné svedomie, ktoré umožňuje žiť ľahší život a ukazuje ľudskejšiu cestu, by teda bolo skutočnou milosťou, normálnou cestou k spáse. Nepravda, zotrúvanie ďaleko od pravdy by v takom prípade pre človeka bolo lepšie než pravda. Nebola by to pravda, ktorá oslobodzuje, naopak, človek by mal byť oslobodený od pravdy. Človek by sa mal cítiť viac doma v temnotách než vo svetle a viera by nebola krásnym darom dobrého Boha, ale skôr kliatbou“⁹⁰. Ale vediac, že človek vďaka svojej jedinečnej dôstojnosti je povolaný k Božej pravde a k všetkým ďalším skutočnostiam, ktoré s ňou súvisia, vrátane preukazovania pravého kultu a života podľa kresťanskej morálky, možno spolu s autorom knihy *Chváloreč na svedomie* dokončiť rozoberanie tejto problematiky takto: „V posledných desaťročiach práve koncepcie tohto druhu (vyššie uvedené) očividne paralyzovali evanjelizačné nadšenie: kto chápe vieru ako ťažké bremeno, ako vnucovanie morálnych požiadaviek, nemôže iných pozývať, aby aj oni verili, a radšej uprednostní ponechať ich v domnejšej slobode ich dobromyseľnosti. (...) Môže byť podobná viera

⁸⁹ Kútny, 2001, s. 119

⁹⁰ Ratzinger – Benedikt XVI., 2010, s. 8

skutočným stretnutím s pravdou? Je pravda o človeku a o Bohu naozaj taká smutná a taká ťaživá? Nespočíva pravda práve na prekonaní takého legalizmu? Nespočíva práve v slobode? (...) Svedomie sa tu nepredstavuje ako oblok, ktorý dokorán otvára človeku pohľad na tú univerzálnu pravdu, ktorá je základom a drží nás všetkých a ktorá tak umožňuje – vychádzajúc z jej spoločného uznania – solidaritu chcenia a zodpovednosti. V takom ponímaní svedomie nie je otvorením sa človeka k základu svojho bytia, možnosťou chápať to, čo je vznešenejšie a podstatnejšie. Skôr sa javí ako škrupina subjektivismu, v ktorej sa človek môže skryť a uniknúť pred realitou. (...) Svedomie neotvára cestu k oslobodzujúcemu kráčajaniu k pravde, ktorá údajne v skutočnosti neexistuje alebo je pre nás príliš náročná. Svedomie sa tak stáva inštanciou, ktorá nás dišpenzuje od pravdy. Mení sa tak na ospravedlňovanie subjektivity“⁹¹. Toľko trochu dlhší citát z uvedenej knihy, no myslím, že kritický čitateľ pochopí, prečo by bola škoda ho tu v takomto rozsahu neuviesť. Možno však dodať, že tak podľa autora publikácie ako aj podľa mnohých ďalších odborníkov a napokon aj podľa logického uvažovania možno s čistým svedomím podčiarknuť, že pravda existuje a že ju má človek postupne odkrývať. Je to jeho nezastupiteľná úloha. Iba tak dospeje k pravému kultu a k pravej morálke, ktorá ho pozdvihne k pravému šťastiu, k eschatologickej skutočnosti a k zadosťučineniu svojej dôstojnosti.

A tu sa dostávame k našej hlavnej problematike, pretože do procesu takéhoto formovania svedomia patrí aj náboženský kult, a to tak súkromný ako aj verejný.

Takže otázka: Ako priamo vplýva kult na svedomie človeka? V prvom rade tým, na koho je zameraný. V prípade kresťanského kultu je to osobný trojjediný Boh, ktorý priamo intervnuje do svedomia ľudskej osoby, ktorý ju formuje v hodnotách hodných človeka stvoreného na Boží obraz a vykúpeného Ježišom Kristom. Všetko za predpokladu slobodného otvorenia sa človeka pre vanutie Ducha. Svedomie je formované aj spôsobom vykonávania kultu. Postoj človeka ako pokorného adorátora, ktorý očakáva Božie požehnanie pre svoje činy, ktorý si je vedomý daru možnosti oslavovať Boha, vplýva aj na jeho vnútorné rozpoloženie, myslenie a cítenie, na hodnoty, ktoré uznáva a za ktoré je hodno sa aj obetovať a pre ktoré je vhodné podriaďiť všetko ostatné, čo by s tým bolo v rozpore. Náležité preukazovanie kultu pravému Bohu vovádza človeka aj do pozície toho, kto sa mu dáva k dispozícii, kto si v dobrej viere vyprosuje správne svedomie, ktoré by ho privádzalo k čoraz plnšej pravde. Vyprosuje si

⁹¹ Ratzinger – Benedikt XVI., 2010, s. 9 – 10

aj ochotu nasledovať pravdu až do takej miery, ktorá by znamenala zbúranie doterajšieho spôsobu života a úsudkov svedomia, ktoré sa neskôr ukázali ako mylné. O toto prosí aj kolekta trinástej cezročnej nedele: *Bože, nedopuť, aby sme upadli do tmy bludu, ale pomôž nám stále vyžiarovať svetlo tvojej pravdy*⁹².

Konkrétne by sme mohli spomenúť dve skutočnosti:

V prvej ide o prejav kresťanského kultu, ktorý má nielen formatívny, ale aj zaväzujúci rozmer. Máme na mysli Vyznanie viery – Krédo, prednášané pokrstenými veriacimi ľuďmi v rámci nedelnej či sviatočnej omše alebo pri preberaní určitého cirkevného úradu, tak ako to určujú príslušné kánony cirkevného práva. Takéto vyznanie viery je bezpochyby súčasťou kultu, ba možno povedať, že také – aspoň implicitné vyznanie viery – je základným predpokladom vykonávania pravého kresťanského kultu. V tomto vyznaní sa totiž veriaci vo svedomí zaväzujú veriť to, čo ústami vyznáva a konať tak, ako mu týmto riadené svedomie káže. Okrem toho verejné vyznanie viery pozitívne formuje aj svedomie blížneho, zvlášť ak ide o hrdinský prejav proti neprajnému či dokonca nepriateľskému prostrediu. Ako zasa negatívne formuje svedomie iných ľudí nevyznanie či popretie viery. Z histórie i súčasnosti Cirkvi sú na to mnohé príklady.

Ako druhú skutočnosť, v ktorej ide o prelínanie kultu so svedomím, spomeňme slávenie sviatosti zmierenia. Aspekt svedomia je v tejto sviatosti nevynechatelný, pričom slúži nielen na spoznanie minulých hriechov, ich oľutovanie a predsavzatie ich viac nerobiť, ale slúži aj na formovanie či „ladenie“ svedomia v jeho citlivosti spoznať hriech a v budúcnosti sa mu aj vyhnúť. Prosba jednej z nedelnych kolekt vyjadruje, kto je hlavným hrdinom tohto aktu: *Bože, láskavo prijmi vyznanie našej slabosti a keď klesáme pod ťarchou previnení, pozdvihni nás svojou milosrdnou rukou*⁹³. A keďže ide o slávenie sviatosti, ide o kult, teda o oslavu Boha, ktorý sa tu prejavuje vo svojej láske a milosrdenstve voči ľutujúcemu hriešnikovi. „Utváranie svedomia musí práve sviatosťou pokánia privádzať k stálej obnove svedectva viery a k uchovaniu vieryhodnosti“⁹⁴.

Mohli by sme teraz danú problematiku rozobrať aj opačne, čiže odpovedať na otázku: Ako svedomie človeka vplýva na kult? A vôbec, platí takáto reciprocita? Stačí listovať v žalmoch a čítať. Alebo vziať do rúk niektorý zo spisov apoštolských a cirkevných otcov. Alebo si prejsť vyššie citované kolekty. Kult ako bohoocta je oslavou Boha, no jeho ovocie slúži človeku. Vedomie hriešnosti,

kajúcnosti a nedokonalosti človeka vplývalo a stále vplýva na podstatu i štýl kresťanského kultu. Takýto človek zároveň hľadá uzdravenie u svätého Boha, ktorý je jediným cieľom ním konaného kultu. A keď k tomu pridáme kristologický rozmer kresťanského kultu, potom nám vyjde, že iba človek s čistým svedomím smie relevantne vykonávať pravý a dokonalý kult. A taký človek je iba jeden – bohočlovek Ježiš Kristus, druhá božská osoba. A toto je podstatná odpoveď na položenú otázku: Ako svedomie vplýva na kult? Tak, že vyžaduje od toho, kto kult vykonáva, dokonalú bezhriešnosť, čistotu svedomia. Kresťanské náboženstvo nám preto kladie pred zrak osobu Ježiša Krista, ktorý v mene všetkých ľudí vykonáva svojmu Otcovi dokonalý kult. Hriešny človek sa môže svojim „protihriešnym“ postojom k tomuto ideálu približovať.

2. 3 Niektoré dôsledky náboženstva v profánnej sfére života človeka

Pápež František ešte v čase svojho pôsobenia v Argentíne sa v jednom rozhovore zdôveril, že ho ťaží nesúlady medzi kultom a postojom človeka – kresťana – k nemu. Pripísal to ľahostajnosti. Tá má podľa neho rôzne podoby. *Keď sa z liturgických úkonov stávajú len spoločenské udalosti, strácajú silu. Napríklad taká svadba. Človek sa musí pýtať, čo je duchovné na obrade, keď kňaz káže o hodnotách, ale ostatní sú naladení na úplne inú nôtu. Ľudia sa berú v kostole, pretože chcú Božie požehnanie, ale toto pranie niekedy skrývajú tak dokonale, že sa až stáva neviditeľným. V kostole počas svadobného obradu niekedy dochádza k akémusi tvrdohlavému súpereniu medzi svedkyňami a nevestou o to, ktorá je lepšie či skôr menej oblečená. Týmto dámam nejde o duchovný akt, chcú sa iba predvádzať. Uvádžam svadby ako príklad, lebo tam je to najviac vidieť*⁹⁵.

Ale pozrime sa na túto problematiku komplexnejšie, tak, aby sme ju videli v kontexte spojitosti kultu a morálky. Prejav náboženstva v bežnom živote človeka a spoločnosti sú v krajinách s kresťanskou tradíciou niečím samozrejším, čo patrí do národnej kultúry, ba dokonca je to často podstatnou súčasťou dedičstva toho ktorého národa. „Harmonické splynutie kresťanského posolstva s kultúrou nejakého národa, ktoré často badať v prejavoch ľudovej zbožnosti, je ďalším dôvodom úcty Učiteľského úradu k tejto zbožnosti“⁹⁶. Môžeme uviesť sviatočné dni úcty národných svätcov, slávenie kresťanských Vianoc a Veľkej noci, pamiatku verných zosnulých. V kontexte rodinných sviatočných dní

⁹² Rímsky misál, 1980

⁹³ Rímsky misál, 1980

⁹⁴ Häring, 1970b, s. 15b/16a

⁹⁵ Bergoglio, Skorka, 2013

⁹⁶ Kongregácia pre Boží kult a disciplínu sviatostí, 2005, č. 63

sú v úzkom kruhu pripomínané výročia krstu, menín – čiže sviatkov svätého patróna, prvého svätého prijímania či uzavretia manželstva. Ba dokonca počas budovania komunizmu u nás bola snaha ateistickej štátnej moci nahradiť náboženské zvyklosti – slávenie krstu, prvého svätého prijímania, birmovania, sobáša i kresťanského pohrebu, rôznymi náhradnými profánnymi obradmi, konanými buď na miestnom národnom výbore alebo v škole – prijatie novonarodeného dieťaťa do života, iskričkový a pioniersky sľub, civilný sobáš i pohreb. Ešte aj komunistické oslavy „ich sviatkov“ mali osnovu kresťanskej bohoslužby.

Počas niekoľkoročného pôsobenia na Ústave romologických štúdií na Univerzite Konštantína Filozofa v Nitre som pomerne intenzívne spoznával a aspoň čiastočne analyzoval prvky náboženstva v živote Rómov. Aj u nich sú tieto prvky úzko zviazané so životom, hoci z pohľadu katolíckej teológie ani zďaleka nie je všetko vieroučne čisté.

V rámci úvodných prednášok v rámci Špeciálnej morálnej teológie je niekoľko dôležitých kapitol, ktoré je nutné s poslucháčmi vysokoškolského štúdia študijného programu učiteľstvo náboženskej výchovy prebrať. Patrí medzi ne aj traktát o ateizme, sekularizácii, sekularizme a najmä o tom, ako sa má kresťan postaviť k príliš profánnemu svetu, ktorý náboženstvo už príliš nezaujima, najmä na praktickej rovine (slávenie sviatkov s kresťanským podtextom takému svetu neprekáža). Ako je známe, vyjadril sa k tomu už pred niekoľkými desaťročiami Druhý vatikánsky koncil. Tu sú dve jeho vyjadrenia: „Ateizmus treba započítať medzi najväčšie skutočnosti našich čias“⁹⁷. A možno práve tomuto konštatovaniu koncil pozýva veriacich kresťanov k spolupráci s ateistami, no takým spôsobom, ktorý by nevyvolával podozrenie, že s ateizmom súhlasia či sympatizujú: „Hoci Cirkev absolútne odmieta ateizmus, predsa úprimne uznáva, že všetci ľudia, veriaci i neveriaci, majú prispievať k budovaniu tohto sveta, v ktorom spoločne žijú. A to istotne nie je možné bez úprimného a rozvážneho dialógu“⁹⁸. Ďalšie podrobnosti rozmenila na drobné napríklad exhortácia *Christifideles laici*: „Človek, zaslepený úspechom svojich výtvarných a nezadržateľným vedeckým a technickým rozvojom, a ešte viac fascinovaný najsladším a vždy novým pokušením, chce sa stať ako Boh neohraničeným používaním svojej slobody, vytrháva zo svojho srdca náboženské korene. Zabúda na Boha, považuje ho za bezvýznamného pre svoju vlastnú existenciu a odmieta ho, aby

⁹⁷ Dokumenty Druhého vatikánskeho koncilu, *Gaudium et spes*, 1969, č. 1

⁹⁸ Dokumenty Druhého vatikánskeho koncilu, *Gaudium et spes*, 1969, č. 21

sa klaňal najrozličnejším idolom“⁹⁹. No ten istý dokument na druhej strane optimisticky dodáva, že v ľudstve je prítomná aj „otvorenosť ľudí voči duchovnému a transcendentnému chápaniu života“¹⁰⁰. Na ktorú stranu sa misky váh prevážia? Môže to kresťan prítomný v spoločnosti ovplyvniť?

Ak chceme čo najúplnejšie obsiahnuť našu tému označenú v nadpise podkapitoly, nemožno nekonštatovať, že zodpovednosť za morálku ľudí prevzal v istom dejinnom okamihu štát. A to najmä tým, že začal oddeľovať náboženskú (kresťanskú) morálku od tej svojej „profánnej“ či „štátnej“. Ak by sa plne stotožnil s Božími zákonmi, ktoré sú predovšetkým premietnuté do Desatora, so všetkými dôsledkami, potom by sme nemali čo namietat. Práve naopak. Boli by sme, ako veriaci ľudia – kresťania, a dokonca ako teológovia, vďační štátu, že používa svoju autoritu na podporu zákonov, ktoré pochádzajú od vyššej inštancie. Tak by Boží zákon viazal každého obyvateľa štátu explicitným „profánnym“ spôsobom a štát by tak podstatným spôsobom spoluvychoval svedomie svojich občanov k prospechu ich aj svojmu.

Vo veľkej miere to však takto nefunguje. Nožnice sa roztvárajú čoraz viac a rozdiel medzi Božím a štátnym zákonom je – aspoň sa zdá – čoraz väčší. *Kresťan, ktorý vie, že sa má zo všetkých síl usilovať prekonať priepasť medzi náboženstvom a životom*¹⁰¹, má vidieť vo svojom prostredí, kde žije, predovšetkým „dedičstvo dobra, ktoré sa stelesnilo do ľudskej kultúry, do mravov, dedičných vlôh a do spoločenského zloženia“¹⁰². Stávať nie na naivite, či dokonca pesimizme, ale na pozitívnej mienke o človeku a o spoločnosti, v ktorej žije. No napriek tomu nemožno neprehliadnuť niektoré skutočnosti, ktoré bijú do očí a ktoré nikdy nebudú v zhode s Božím zákonom, a teda s kresťanskou morálkou. Aspoň krátko sa im venujme:

1. Umelý potrat

Skutok, ktorý, až na malé výnimky, povoľuje legislatíva štátov Európskej únie, hoci sú isté mantinely, za ktoré ísť by bolo predsa len porušením zákona. Netreba na tomto mieste pripomínať, že Boží zákon, najexplicitnejšie vyjadrený v piatom prikázaní Desatora (por. Ex 20, 13) a v Ježišovej Reči na hore (por. Mt 5, 21 – 26) zakazuje zabiť nevinného človeka.

⁹⁹ Ján Pavol II., 1990, č. 4

¹⁰⁰ Ján Pavol II., 1990, č. 4

¹⁰¹ Häring, 1970b

¹⁰² Häring, 1970a, s. 45

2. Eutanázia

V niektorých štátoch Európskej únie je za istých okolností legálne umelo ukončiť život starého alebo ťažko chorého človeka. Na Slovensku zatiaľ je takýto čin neprípustný, i keď podľa tvrdení niektorých pracovníkov v zdravotníctve, ktorí si želali zostať v anonymite, skrytá eutanázia sa v Slovenskej republike vykonáva, najmä neposkytnutím primeranej liečby, stravy a vody. Dôvodov takýchto zanedbaní je viac a sme presvedčení, že v menšej miere súvisia s nedbanlivosťou, nezáujmom či nepracovitou odborného personálu.

3. Rozvod

To, že v prípade rozpadu uzavretého manželstva, pôvodne nerozlučiteľného, ide o viaceré roviny, ktoré sú zasiahnuté, je všeobecne známe. Skúsenosť spoločnosti s týmto fenoménom je bohatá a bez akýchkoľvek vecných dôkazov môžeme povedať, že väčšinou negatívna. I keď by nám mohli niektorí oponovať s argumentmi, že ak bola páchaná škoda (duševná, fyzická alebo materiálna) vďaka nefungujúcemu manželskému vzťahu, jeho rozpad bol na prospech všetkých aktérov. V morálnej teológii platí zásada, že dobrý cieľ nemožno dosahovať zlými prostriedkami. V tomto prípade tými prostriedkami bola napríklad realizácia nespravodlivosti, častokrát cudzoložstva, nezáujmu, odopretie práva druhému človeku na pravdu, česť a podobne. „Cestou Cirkvi je nikoho naveky neodsudzovať; vlievať Božie milosrdenstvo na ľudí, ktorí oň prosia s úprimným srdcom. (...) Preto sa treba vyhnúť súdom, ktoré neberú do úvahy zložitú situáciu; a je nevyhnutné byť pozornými voči spôsobu, ktorým ľudia pre svoj stav žijú a trpia“¹⁰³

4. Druhé manželstvo rozvedených

Kvôli tomuto fenoménu často dochádza k rozpadu prvého manželstva. Hoci sú prípady, keď by sme takmer súhlasili s odobrením takéhoto zväzku, predsa platí princíp, ktorý nedovoľuje takto žijúcim osobám pristupovať k svätému prijímaniu¹⁰⁴, a teda byť účastníkmi na vrcholnom kulte. Predsa sú však povzbudzovaní

¹⁰³ František, 2016, č. 296

¹⁰⁴ „Kvôli podmienenostiam a poľahčujúcim faktorom je možné, že v rámci objektívnej situácie hriechu – ktorý nie je subjektívne zavinený alebo nie je zavinený naplno – možno žiť v Božej milosti, možno milovať a možno rásť v živote milosti a lásky, prijímajúc

*k počúvaniu Božieho slova, k eucharistickej adorácii, k modlitbe, k účasti na živote spoločenstva, k dôverným rozhovorom s kňazom alebo učiteľom duchovného života, k venovaniu sa charitatívnym službám, skutkom pokánia, k úsiliu vychovávať svoje deti*¹⁰⁵. Podľa slov pápeža Františka „nik nemôže byť navždy odsúdený, pretože to nie je logika evanjelia!“¹⁰⁶ Teda o nejakom absolútnom vylúčení z kultu kvôli morálne nekorešpondujúcemu spôsobu života nemôže byť ani reči. Cirkevný sobáš pri platnosti prvého zväzku neprípadá do úvahy, a tak prichádza v takýchto prípadoch na rad štátne zákonodarstvo, ktoré takýto zväzok podporí a dá mu rámec aspoň relatívnej trvácnosti či stálosti – nie však nerozlučiteľnosti. Rozvedení, ktorí žijú v novom zväzku sa „môžu nachádzať vo veľmi rozličných situáciách, ktoré sa nedajú katalogizovať alebo uzavrieť do príliš rigidných tvrdení. (...) Jedna vec je druhý zväzok ustálený v čase, s novými deťmi, osvedčenou vernosťou, ušľachtitou oddanosťou, kresťanským úsilím, vedomím o neregulárnosti svojej situácie a veľkou ťažkosťou vrátiť sa späť bez pocitu vo svedomí, že by sa tak upadlo do páchania ďalších vín“¹⁰⁷

5. Homosexuálne partnerstvá

Zjednodušene povedané, nie je prijateľný takýto zväzok kvôli tým istým dôvodom ako v prípade druhého heterosexuálneho manželstva tých, ktorým platí prvé manželstvo. Život s partnerom, ktorý nie je môj právoplatný manžel podľa Božieho i cirkevného práva, je vždy objektívne smrteľným hriechom. A to tak v prípade osôb opačného alebo rovnakého pohlavia. Toto je teda spoločný menovateľ týchto prípadov. Keď je však reč o homosexuálnych partnerstvách, musíme brať do úvahy aj ich prirodzenú nemožnosť byť fyzicky plodné i výchovný rozmer každého spôsobu života. Ak štát takéto zväzky podporuje a uznáva, dokonca povoľujúc im mať vo svojom kruhu deti, potom v podstatnej miere nepochopil úlohy manželstva a rodiny.

s týmto cieľom pomoc od Cirkvi. V určitých prípadoch by to mohla byť aj pomoc sviatostí. Preto kňazom pripomínam, že spovednica nesmie byť mučiarniou, ale miestom milosrdenstva Pána. Rovnako poukazujem na to, že Eucharistia nie je odmenou pre dokonalých, ale štedrým liekom a posilou pre slabých“ (František, 2016, č. 305).

¹⁰⁵ Benedikt XVI., 2007

¹⁰⁶ František, 2016, č. 297

¹⁰⁷ František, 2016, č. 298

6. Partnerstvá uznávajúce rodovú rovnosť

Ide o pokus nanovo definovať rovnosť medzi ľuďmi, vrátane ich práv a povinností. Nejde tu o oprávnené žiadosti súvisiace s rovnosťou medzi mužom a ženou, ale o úsilie uznať alternatívne formy partnerstva. Biologicky podmienené pohlavie treba údajne prekonať možnosťou jeho slobodného výberu, čím sa vraj zabezpečí rovnosť medzi ľuďmi. Táto ideológia „projektuje spoločnosť bez pohlavných rozdielov a vyprázdňuje antropologický základ rodiny“¹⁰⁸.

Vedomí si toho, ako vplyva profánna spoločnosť na morálku ľudí, ktorí v nej žijú i toho, aká je úloha štátneho zákona, pripomeňme si slová apoštola Pavla z Prvého listu Timotejovi: „Zákon nie je daný pre spravodlivého, ale pre nespravodlivých a nepoddajných, pre bezbožných a hriešnikov, pre zvrhlých a svetákov, pre otcovrahov a matkovrahov, pre vrahov vôbec, pre smilníkov, súložníkov mužov, únoscov, luhárov, krivoprišažníkov a pre čokoľvek iné, čo sa prieči zdravému učeniu“ (1Tim 1, 9-10). Pýtať sa na východisko z týchto prejavov či dôsledkov neprítomnosti kresťanského náboženstva v profánnej sfére spoločnosti a života jednotlivcov je na mieste. Pokúsme sa ho nájsť práve opätovným spojením morálky a kultu. Kult predsa pomáha morálke, aby bola „zdravá“.

2. 4 Kult v prospech morálky

Takto vyjadrený predpoklad vystihuje potenciál náležite realizovanej bohopocty. Teraz máme na mysli vnútorný a úprimný vzťah k Bohu, život prežívaný v Božej prítomnosti, explicitnú modlitbu a pravidelnú účasť na slávení Eucharistie, hodné prijímanie sviatostí. Človek, ktorý takto žije svoje náboženstvo, nutne prejavuje skutkami to, v čo verí, mysliac na Kristove slová: „Nech tak svieti vaše svetlo pred ľuďmi, aby videli vaše dobré skutky a oslavovali vášho Otca, ktorý je na nebesiach“ (Mt 5, 16).

Podstatnou súčasťou kresťanského kultu je Kristov kríž a zmŕtvychvstanie, teda Ježišovo veľkonočné tajomstvo. Práve tam sa naplno prejavilo Ježišovo pravé človečenstvo i pravé božstvo. Nechceme teraz zachádzať do dogmatickej prezentácie tohto vieroučného bodu, pretože našou úlohou je skôr prezentovať a rozoberať dôsledky tejto skutočnosti pre kult a morálku. Uviedli sme,

¹⁰⁸ František, 2016, č. 56

že vrcholom kresťanského kultu je slávenie Eucharistie, ktoré musí mať svoje konzekvencie aj v každodennom živote toho, kto je slávenia účastný. Emeritný pápež Benedikt XVI. v druhom zväzku diela *Ježiš Nazaretský* píše v kontexte udalostí Poslednej večere toto: „Ježiš sa predsa nachádza v kruhu svojich učeníkov – čo to práve robí? Uskutočňuje to, čo povedal vo svojej reči o pastierovi: Nik mi neberie život, ja ho dávam sám od seba (Jn 10, 18). O život príde až na kríži, no on ho dáva už teraz sám od seba. Svoju násilnú smrť premieňa na dobrovolný akt obetovania samého seba za druhých a druhým. Ježiš vie, že má *moc svoj život dať a moc vziať si ho späť* (por. Jn 10, 18). Dáva svoj život s vedomím, že práve tak ho znovu dostane. Súčasťou vydania jeho života je i zmŕtvychvstanie. Preto sa už teraz môže vopred rozdať, lebo už teraz dáva život – sám seba a tým ho už teraz znovu dostáva. Tak môže už teraz ustanoviť sviatosť, v ktorej sa stáva odumierajúcim pšeničným zrnom a v ktorej sa bude po všetky časy pri pravom rozmnožení chleba sám rozdávať ľudstvu“¹⁰⁹. V týchto slovách je naznačené, k čomu má viesť človeka, a zvlášť pokrsteného človeka, slávenie kultu, a zvlášť slávenie a prijímanie Eucharistie. V praktickej rovine to rozvineme vo výskumnej časti. Symbol *odumretého pšeničného zrna* (por. Jn 14, 24) je však veľavravný.

2. 4. 1 Eucharistický kult premietnutý do morálky trvalého diakona

Vyššie sme prisľúbili, že sa budeme podrobnejšie venovať službe diakona v súvislosti s našou témou. Budeme opäť konkrétni: Aplikujme pomenované princípy, súvisiace s vplyvom pravého kresťanského kultu, na morálku človeka, ktorý ho realizuje. Pod drobnohľadom budeme mať teda osobu trvalého diakona tak, ako ju vidí Rímskokatolícka cirkev – ide totiž o muža, ktorý je na jednej strane vysväteným klerikom, no na druhej strane zväčša žije v profánnych priestoroch a jeho morálka je možno viac „na očiach“ verejnosti, pretože sa v nej ukazuje v istom zmysle nie ako hosť, ale ako jej člen. Aj preto sme si ho vybrali pod náš drobnohľad. A hoci diakon nie je vysvätený na kňazstvo, „to znamená nie na eucharistické slávenie, ale na službu“¹¹⁰, predsa je eucharistický kult najdôležitejšou súčasťou jeho života a poslania. „V Eucharistii sa diakoni stretávajú skutočne s Kristom, ktorý z lásky k ľuďom sa stáva ako obeta zmierenia a pokrmom večného života a najbližším priateľom vo všet-

¹⁰⁹ Ratzinger – Benedikt XVI., 2011, s. 131

¹¹⁰ Kongregácia pre katolícku výchovu, Kongregácia pre klerikov, 2002, č. 5

kých bolestiach¹¹¹. A dokument, ktorý explicitne pojednáva o službe diakona, ďalej uvádza, že „pre dnešnú spoločnosť je určená nová evanjelizácia“¹¹², ktorú diakon uskutočňuje vďaka svojej charizme: *službe slova, liturgie a charity, čo sa uskutočňuje v každodennom živote. Misia diakona sa rozširuje na svedectvo o Kristovi aj v laickom zamestnaní, ak existuje*¹¹³. To je presne to, čím sa v tejto práci zaoberáme kult ako podpora morálky.

Diakon má mnoho príležitostí, najmä ak pracuje v profánnom zamestnaní, ak je ženatý, ak žije aj svoj súkromný život medzi rodinami obce, ak je každý deň dostatočne viditeľný, aby bol svedkom toho, že kult, ktorý preukazuje Bohu najmä v prijímaní sviatostí a modlitbou, sa stotožňuje aj s jeho skutkami, so sociálnym rozmerom medzisobného a dialogického povolania človeka. „Liturgická úloha diakonov spočíva v bdení nad tým, aby vzťah medzi tým, čo je liturgické, a tým, čo je sociálne, bol v zhode so slávením eucharistie a aby sa liturgia predlžovala do sociálneho života – a symetricky, aby bol sociálny prvok zahrnutý priamo v liturgii. (...) Diakoni teda majú uskutočňovať službu charity v spojení s liturgiou a tak majú činne vytvárať naozajstné agapé. Povedané inak, diakoni uskutočňujú službu charity aj v liturgii a táto diakonia sa má stať zodpovednosťou všetkých, teda celého spoločenstva. Úloha diakonov v liturgii by sa teda mala chápať ako zviditeľnenie a uskutočňovanie bratskej, solidárnej vzájomnosti“¹¹⁴. Morálka diakona je pravdepodobne správna vtedy, ak v dnešnej dobe, medzi ľuďmi 21. storočia, vyvoláva otázky o jeho pohnútkach na takýto životný štýl a o spôsobe, ako ho môže takto účinne realizovať v praxi.

Predlžovanie kultu diakona do sociálneho života. Je to práve to, o čom sa usilujeme v tejto časti písať a čo máme ambíciu aspoň sčasti načrtnúť a vysvetliť. V „sociálnom živote“ je dopyt po nezištnej službe, po charite, ktorá sa prejaví venovaním času, tým, na ktorých nikto nemá čas; pozornosti pre tých, ku ktorým nie je nikto pozorný; počúvaním druhého, ktorý sa nemá komu vyžalovať; podporou tých, ktorých nemá kto podporiť. Príležitostí na takúto službu charity je iste veľa¹¹⁵.

¹¹¹ Kongregácia pre katolícku výchovu, Kongregácia pre klerikov, 2002, č. 54

¹¹² Kongregácia pre katolícku výchovu, Kongregácia pre klerikov, 2002, č. 26

¹¹³ Kongregácia pre katolícku výchovu, Kongregácia pre klerikov, 2002

¹¹⁴ Pružinec, 2012, s. 179

¹¹⁵ Charita je zo svojej povahy zameraná na človeka, na jeho život a zdravie. Preto cieľ, ku ktorému smerujú jej cesty poznávania a výskumu, je jasný: je to dobro človeka. Keď je reč o charite, máme na mysli iba ďalší pilier, na ktorom stojí motivácia k starostlivosti o človeka, ktorý nemá len telesnú, ale aj duchovnú dimenziu, z čoho vyplývajú i jeho

Diakon sa stará, ako riadny vysluhovateľ sviatosti krstu, o nadprirodzený život človeka, nadväzuje na to jeho katechetická a učiteľská služba, služba ohlasovania Božieho slova, asistencia pri vysluhovaní sviatosti manželstva a pri slávení svätej omše, vysluhovanie svätenín a podobne. Keďže však človek je „dvojjediné bytie“¹¹⁶, teda má dušu i telo, diakon sa stará aj o telesné potreby človeka. *Pastoračný plán Katolíckej cirkvi na Slovensku 2007 – 2013* písal o *moderných formách chudoby, ku ktorým zaraďuje: závislosti, opustenosť, odsunutie na okraj spoločnosti, diskrimináciu. Podľa dokumentu sa takáto chudoba týka predovšetkým nezamestnaných, ľudí so zdravotným postihnutím, chudobných rodín s deťmi, bezdomovcov, prepustených z výkonu trestu, drogovu a inak závislých, marginalizovaných rómskych komunít*¹¹⁷. Tento služobník Cirkvi nesmie zostať nedotknutý biedou človeka. Naopak, práve takáto realita mnohých ľudí ho má viesť k zintenzívneniu snáh, aby jeho služba mala aj svoje reálne kontúry a pokiaľ možno aj výsledky. Iste v tejto práci nie je sám. Charitatívne projekty Cirkvi i profánnych inštitúcií jestvujú. Možno má byť tým, kto apeluje, poukazuje, organizuje, no ktorý sa ani nebojí ísť do terénu a pracovať.

Eucharistický kult, ktorý je premietnutý do reálnych skutkov diakona, je tak vtedy pravdivý, ak dokáže ovplyvniť pohnútky na jeho službu a ak diakon cez seba necháva pracovať Boha.

potreby. Ak je človek „dvojjediné bytie“ (Benedikt XVI., 2006, č. 5), potom potrebuje zadosťučiniť obidvom súčasťam svojho ja. Aj toto má diakon na zreteli.

Služba charity má svoje určené princípy. Keď máme na mysli kresťanskú či katolícku charitu, tak tie princípy sú položené predovšetkým na biblickom základe, ďalej na učení Magistéria Katolíckej cirkvi a iných relevantných dokumentov vydaných príslušnými autoritami. *Kompendium sociálnej náuky Cirkvi* (2008, č. 552) vyjadruje poslanie charitatívnej služby v Cirkvi a v spoločnosti takto: „Starostlivosť o človeka milovaného ako brata vychádza z obrátenia srdca. Táto starostlivosť umožňuje pochopiť ako povinnosť angažovanie sa za ozdravenie inštitúcií, štruktúr a životných podmienok, ktoré sú v protiklade s ľudskou dôstojnosťou“. Práve náprava krivd, ktoré sú na ľudskej osobe páchané, často dokonca ňou samou, je zároveň cestou ako zadosťučiniť jej ľudskej dôstojnosti a ako ju plne rešpektovať, pretože „človek je jediný tvor na zemi, ktorého Boh chce kvôli nemu samému“ (Ján Pavol II., 1980, č. 13). Aj preto medzi zámermi charitatívnej služby patrí nielen zmierňovanie dôsledkov, ale aj odstraňovanie príčin krízy človeka, a to tak na telesnej ako i na duchovnej rovine. Kresťanská charita nie je však obyčajná sociálna práca, realizácia humanizmu či filantropie. Je to služba lásky k blížnemu motivovaná kultovým zameraním ľudskej osoby, láska, ktorá sa vo chvíli jej skutkov stáva v spojitosti s Kristom a vďaka nemu obetou, milou Bohu. Z toho vyplýva i určitá reciprocita závislosti kultu na morálke.

¹¹⁶ Benedikt XVI., 2006, č. 5

¹¹⁷ *Pastoračný plán Katolíckej cirkvi na Slovensku 2007 – 2013*, 2007

2. 4. 2 Eucharistický kult premietnutý do morálky otca rodiny

Fyzické otcovstvo predpokladá plodné partnerstvo medzi mužom a ženou. V našom ponímaní myslíme na partnerstvo založené na nerozlučiteľnom heterosexuálnom manželstve. Fyzické otcovstvo realizované podľa princípov katolíckej morálky je vždy otvorené prijať nový život v podobe dieťaťa, vylučujúc tak akýkoľvek umelý zásah, s cieľom explicitne obmedziť alebo vylúčiť zo spojitívneho aktu plodivú dimenziu.

Fyzické otcovstvo však nemožno obmedziť iba na prvé dva kroky. Pokračuje ďalej a je v podstate trvalým povolaním, či dokonca zasvätením službe rodiny. Fyzické otcovstvo podľa katolíckej morálky sa vyznačuje permanentnou ochotou zasadzovať sa v prospech života – počatého, no ešte nenarodeného, ako i už narodeného. Ďalej sa vyznačuje snahou o stále duchovné, a pokiaľ je to možné, aj materiálne povznesenie rodiny. Fyzické otcovstvo má mať aj ďalší atribút – trvalú prítomnosť v rodine i v spoločnosti, s právami i povinnosťami. Hoci nežijeme v spoločnosti, kde hrá patriarchát svoju neobmedzenú úlohu. Otec v rodine nie je neobmedzeným pánom, ale partnerom a láskavým rodičom. Pozrime sa aspoň sčasti na morálku otca rodiny tak, ako by podľa Katolíckej cirkvi mala byť.

Otec rodiny spolupredseda rodinnému modliacemu spoločenstvu (aj so svojou manželkou), spoluiniciuje pravidelné návštevy na nedeľnom eucharistickom slávení. Ide príkladom v pravidelnom a častom pristupovaní k sviatosti zmierenia a k svätému prijímaniu, v nedeľnom prerušení prác a v ochote venovať čas členom rodiny i svojmu odpočinku a načerpaniu nových síl. „Je ako strom zasadený pri vode, čo prináša ovocie v pravý čas“ (Ž 1, 3). Takto otec rodiny vychováva seba i ostatných členov úzkej rodiny a je prítomný. Uvádžame to zámerne preto, lebo mužský prvok často chýba v rodine.

Práca otca rodiny, jeho životné postoje a názory, jeho slová, gestá – to všetko má moc jedinečne ovplyvňovať morálku rodiny v prítomnosti i budúcnosti. Preto je dôležitá pomoc „zhora“, posila pochádzajúca z prijímania Eucharistie. Asi bude nutné veľké a dlhé úsilie, aby otcovia a muži vo všeobecnosti častejšie a najmä pravidelnejšie prichádzali na slávenie Eucharistie. Napokon partikulárny výsledok nášho skúmania, aj čo sa týka tohto problému, uvidíme v našom výskume.

Eucharistia však vedie nielen muža, ale aj ženu k sociálnemu cíteniu. Ved' ten istý eucharistický chlieb prijíma aj ten, kto je chudobný, chorý, opustený. To prijímajúceho nesmie nechať na pokoji. „Pokrm pravdy (Eucharistia) nás

podnecuje odmietať situácie nedôstojné človeka, v ktorých sa zomiera pre nedostatok jedla, z dôvodu nespravodlivosti a vykorisťovania, a dáva nám novú silu a odvahu neúnavne pracovať na budovaní civilizácie lásky¹¹⁸.

2. 5 Výzvy nedele - ako dňa kresťanského kultu - pre morálku jednotlivca i spoločnosti

Nedeľa má v sebe značný potenciál. Jej slávenie spôsobom, ktorý je vlastný kresťanskému náboženstvu, a presnejšie katolíkom, môže a má ovplyvňovať prežívanie človeka v čase. Nedeľa ako súčasť týždňa je včlenená do rytmu ľudského života ako pomoc, posila a ako príležitosť na zastavenie sa a zamyslenie sa nad vzťahom k Bohu, k človeku a k hodnotám, ktoré vyznáva. Nedeľa je výzva pre každého človeka, ktorý spoznal zmysel a dôvod jej slávenia.

Ako je známe, primárnou povinnosťou katolíka je v nedeľu účasť na svätej omši. Toto slávenie vplýva nielen na celý sviatočný deň, ale aj na celý týždeň, na všetky aktivity a podujatia, ktorých sa človek zúčastní. Pravidelná vonkajšia i vnútorná disponovaná účasť na nedeľnej svätej omši môže vplývať na morálku človeka, presnejšie povedané má na ňu vplývať. Ved' v nedeľnom eucharistickom slávení sa kresťan stretáva s Kristom. „Aby sa táto (jeho) prítomnosť zvestovala a prežívala primeraným spôsobom, nestačí, aby sa Kristovi učeníci modlili individuálne a v súkromí svojho srdca si pripomínali Kristovu smrť a zmŕtvychvstanie. Tí totiž, čo prijali milosť krstu, neboli spasení len z hľadiska individuálneho, ale ako členovia tajomného Kristovho tela, ktorí vstúpili do spoločenstva Božieho ľudu“¹¹⁹. Tu je odpoveď na časté pripomienky katolíkov, že oni sa v nedeľu radšej sami doma pomodlia a nemusia sa ukazovať v kostole na svätej omši.

Ďalším nedeľným privilegiom kresťana je odpočinok od práce. A čas, ktorý mu zostane má využiť v prospech svojho vzťahu k Bohu, k blížnemu i k sebe samému.

Nedeľa je dňom slobody, ktorú človeku vydobyl Kristus. Vďaka jeho smrti a zmŕtvychvstaniu sme slobodní. A keď to tak navonok celkom počas pracovného týždňa nie je, v nedeľu sa má človek možnosť oslobodiť od všetkého otroctva a nenechať si organizovať čas tými, ktorí na to nemajú právo. Právo organizovať čas má v nedeľu iba láska k Bohu, k blížnemu a pravá láska k sebe samému.

¹¹⁸ Benedikt XVI., 2007, č. 90

¹¹⁹ Ján Pavol II., 1998, č. 31

Opäť sa odvoláme na apoštolský list Jána Pavla II. *Dies Domini*: „Odpčinok je posvätná vec, lebo pre človeka je nevyhnutné vytrhnúť sa dakedy z príliš vyčerpávajúceho kolobehu pozemských povinností a znovu si uvedomiť, že všetko je Božie dielo. Obdivuhodná moc, ktorú Boh dáva človeku nad stvorením, by mohla strhnúť do nebezpečenstva zabudnúť, že Boh je Stvoriteľ, od ktorého všetko závisí“¹²⁰.

A napokon, nedeľa je dňom, keď sa kult a morálka majú dokonale prekryť viac ako inokedy. Pravdivo prežívaný kult je premietnutý do skutkov lásky k Bohu, k blížnemu a k sebe samému. Stretnutie s Kristom v Eucharistii má pokračovať v stretnutí s blížnym, ešte lepšie s núdznym, pamätajúc na Kristove stotožnenie sa s tými, ktorí potrebujú pomoc: „Lebo som bol hladný a dali ste mi jesť; bol som smädný a dali ste mi piť; bol som počestný a pritúlili ste ma; bol som nahý a priodeli ste ma; bol som chorý a navštívili ste ma; bol som vo väzení a prišli ste ku mne. (...) Čokoľvek ste urobili jednému z týchto mojich najmenších bratov, mne ste urobili“ (Mt 25, 35 – 36.40). A aby sme boli dôslední a aplikovali tieto princípy do prostredia rodín, možno tými núdznymi sú tí, ktorým chýba komunikácia s druhým človekom; tí, ktorí sú mimo domu kvôli práci, chorobe, vzdelávaniu alebo sú vo výkone trestu. Nedeľa je dňom, keď je nutné odstraňovať bariéry brániace dobrým medziludským vzťahom v rodinách i vo väčších spoločenstvách, až po národy a ľudstvo ako také. Kreativite, ktorá kráča cestou dobra, sa medze nekladú.

¹²⁰ Ján Pavol II., 1998, č. 65

3 VÝSKUM VZÁJOMNÉHO PRELÍNANIA KREŠŤANSKÉHO KULTU A KREŠŤANSKEJ MORÁLKY

Je čas na niekoľko praktických naznačení. Načrtnutá problematika totiž je priamo spojená s realitou. Princíp zostupuje do skutočnosti.

3. 1 Ciele, otázky a hypotézy výskumu

Našou úlohou vo výskumnej časti bude zistiť, či dospelí katolíci praktizujú aspoň základné vonkajšie prejavy (predpísaného) kultu a od čoho závisia možné rozdiely medzi kultovými prejavmi človeka a jeho konkrétnou morálkou. Zároveň hľadať možné súvislosti medzi kultovými prejavmi a uživotnenou morálkou.

V priebehu tvorby výskumného problému sme si kládli niekoľko otázok, ktoré priamo súvisia s našou témou: Realizujú pokrstení katolíci aspoň niektoré základné vonkajšie prvky kultu? Prejavujú vonkajšie úkony kultu iba v privatej sfére alebo aj na verejnosti? Korešponduje nimi realizovaný kult aj s ich každodennou morálkou? Môže závisieť prípadný rozdiel v realizácii morálky s intenzitou prežívaného kultu alebo aspoň s jeho vonkajším vykonávaním?

Na základe preštudovania literatúry sme stanovili hlavný cieľ výskumu: Zistiť, či a do akej miery vplýva na konanie respondentov nimi realizovaný alebo nerealizovaný vonkajší kult, a to v presne definovaných okolnostiach.

Precizovaním a špecifikovaním hlavného cieľa sme dospeli k nasledovným čiastkovým cieľom:

C1: Zistiť možný vplyv účasti na nedeľných bohoslužbách na formovanie názoru pokrsteného človeka na hodnotu ľudského života podľa učenia katolíckej morálky

C2: Zistiť a porovnať prístup respondentov k právu človeka na duchovné i hmotné dobro tak, ako o nej učí Katolícka cirkev, podľa ich bydliska.

C3: Zistiť možný rozdiel v prístupe k vešteckým praktikám, v závislosti od vzdelania respondentov.

Exhortácia *Verbum Domini* podčiarkuje, že *Boh vo vzťahu k človeku prekonáva odstup a robí ho svojim partnerom. Každý človek je tak oslovený a povolaný*

vstúpiť do tohto dialógu lásky svojou slobodnou odpoveďou¹²¹. Tá odpoveď je prejavovaná napríklad postojom k Desatoru. Ono sa „javí ako cesta vďačnosti, odpoveď lásky, ktorá je možná, pretože vo viere sme otvorení skúsenosti pretvárajúcej Božej lásky k nám“¹²². Odpoveďou, ktorú máme v tejto chvíli na mysli, je teda pravdivý kult a autentické skutky. Aj na základe týchto, nie iba teoretických poznatkov, nám vyplynuli nasledovné výskumné hypotézy:

H1: Čím častejšia účasť na nedelňých bohoslužbách, tým sú názory respondentov na hodnotu ľudského života bližšie učeniu Katolíckej cirkvi.

H2: Existuje súvis medzi pravidelným prístupovaním k svätému prijímaniu a priznaním práva človeka na jeho duchovné a materiálne dobro.

H3: Existuje rozdiel v prístupe katolíkov k možnosti vystúpenia z Katolíckej cirkvi a to v závislosti od účasti na bohoslužbách konaných počas prikázaného sviatku.

Metodika výskumu

Ciele a hypotézy, ktoré sme pomenovali vyššie, predurčili metódy výskumu. Vo výskumnej časti sme zvolili exploratívnu metódu, presnejšie dotazník. Obsahoval 17 vecných škálovaných výrokov a 8 identifikačných položiek zameraných na zaradenie respondentov do príslušných kategórií. Dotazníkom sme zisťovali postoj dospelých katolíkov k niektorým vonkajším prejavom kresťanského kultu a možné aplikovanie princípov katolíckej morálky v niektorých špecifických situáciách. Zisťovali sme možnú vzájomnú súvislosť medzi vykonávaním vonkajšieho kultu a priznaným konaním skutkov podľa príslušnej morálky. Úlohou oslovených respondentov – dospelých katolíkov – bolo vyjadriť sa ku každej tejto možnosti prostredníctvom číselnej škály.

1	2	3	4	5
úplne súhlasím	viac súhlasím ako nesúhlasím ako nesúhlasím	viac nesúhlasím ako súhlasím	nesúhlasím	neviem odpovedať

Po vyplnení dotazníkov sme následne získané údaje spracovali do tabuliek. Štatistické testovanie sme realizovali pomocou Spearmanovho korelačného koeficientu.

Výberový súbor

Základným kritériom výskumného súboru bola príslušnosť dospelého respondenta ku Katolíckej cirkvi. Výskumnú vzorku tvorilo 170 náhodných respondentov oslovených prostredníctvom e-mailu – n = 170).

Metódy

Vo výskumnej časti sme zvolili exploratívnu metódu, presnejšie dotazník. Obsahoval 17 vecných škálovaných výrokov a 8 identifikačných položiek zameraných na zaradenie respondentov do príslušných kategórií. Dotazníkom sme zisťovali postoj dospelých katolíkov k niektorým vonkajším prejavom kresťanského kultu a možné aplikovanie princípov katolíckej morálky v niektorých špecifických situáciách. Zisťovali sme možnú vzájomnú súvislosť medzi vykonávaním vonkajšieho kultu a konaním skutkov podľa príslušnej morálky. Štruktúrovaný dotazník bol vlastnej konštrukcie.

Plán výskumu

Prostredníctvom e-mailu boli oslovení náhodní respondenti z verejne dostupných adresárov a databáz s požiadavkou o vyplnenie dotazníka, tiež prostredníctvom e-mailu. Celkom bolo oslovených 211 potenciálnych respondentov, po optickej kontrole sme do spracovania mohli použiť 170 vyplnených dotazníkov.

¹²¹ Benedikt XVI., 2011

¹²² František, 2013a, č. 46

4 VÝSLEDKY VÝSKUMU

Výskumná časť má demonštrovať súvis témy monografie s praxou. Toto dôležité kritérium plníme práve v tejto kapitole, pri hodnotení výsledkov dotazníka, ktorým boli prostredníctvom e-mailu oslovení náhodní respondenti, spĺňajúci dve kritériá – muselo ísť o dospelých katolíkov.

Podčiarkujeme, že výsledky výskumu zohľadňujú iba zodpovedajúcu vzorku respondentov, pre ktorých platili iba dve základné kritériá: muselo ísť o dospelú osobu (schopnú konať právne úkony) a o člena Katolíckej cirkvi. Vyhodnotenie odpovedí na základe vyplneného dotazníka si neosobuje merať vnútorný vzťah jednotlivca k Bohu a k transcendentnej rovine ako takej. Usiluje sa, nakoľko je to možné, v istom zmysle zhodnotiť vonkajšie prejavy kultu a morálky. Respondentom navyše – najmä kvôli obmedzenému rozsahu – nebola daná možnosť zdôvodniť svoje odpovede, prípadne ich formulovať podľa ich uváženia. Je preto potrebné počítať aj s tým, že niektorí pokrstení respondenti mohli byť na ceste hľadania pravdy, no ešte v napredovaní nedospeli do takého štádia, že by boli schopní zachovať sa tak ako sa to od nich – ako od kresťanov – očakáva. Preto je treba na výsledky výskumu pozeráť s istou rezervou.

Napriek tomu však výskum má určitú výpovednú hodnotu, môže naznačiť isté okolnosti, súvisiace s preukazovaním kultu, ktoré majú tendenciu vplývať na morálne konanie človeka. Výsledky výskumu síce nemožno zovšeobecňovať, no môžu poslúžiť na základné zorientovanie sa zodpovedných (tými sú všetci pokrstení – tak klerici ako aj laici) a na zvolenie správnych postupov, aby kult a morálka navzájom viac súviseli, a to tak v živote jednotlivca ako aj celej spoločnosti.

Kvôli väčšej prehľadnosti budeme z danej škály odpovedí považovať odpovede 1 a 2 za „súhlasím“ a odpovede 3 a 4 za „nesúhlasím“.

4. 1 Analýza výsledkov dotazníka

1. Pravidelne každú nedeľu sa zúčastňujem bohoslužby (ak mi to zdravie alebo profesionálna práca dovoľia).

1	2	3	4	5
úplne súhlasím	viac súhlasím ako nesúhlasím	viac nesúhlasím ako súhlasím	nesúhlasím	neviem odpovedať

Tabuľka 2a Účasť na nedeľných bohoslužbách

odpoveď	muži	ženy	spolu			
n / %	n	%	n	%	n	%
1.	18	41	62	49	80	47
2.	10	23	35	28	45	26
3.	14	32	13	10	27	17
4.	2	4	14	11	16	9
5.	0	0	2	2	2	1
spolu	44	100	126	100	170	100

Tabuľka 2b Účasť na nedeľných bohoslužbách

odpoveď	mesto	dedina	spolu			
n / %	n	%	n	%	n	%
1.	50	50	30	43	80	47
2.	27	27	18	26	45	26
3.	11	11	16	22	27	17
4.	12	12	4	6	16	9
5.	0	0	2	3	2	1
spolu	100	100	70	100	170	100

Tabuľka 2c Účasť na nedeľných bohoslužbách

odpoveď	základné vzdelanie	SŠ vzdelanie bm	SŠ vzdelanie sm	VŠ vzdelanie	spolu					
n / %	n	%	n	%	n	%	n	%	n	%
1.	0	0	4	40	26	32	50	65	80	47
2.	0	0	4	40	27	33	14	18	45	26
3.	2	100	2	20	17	21	6	8	27	17

4.	0	0	0	0	9	11	7	9	16	9
5.	0	0	0	0	2	3	0	0	2	1
spolu	2	100	10	100	81	100	77	100	170	100

Pravidelne (alebo takmer pravidelne) každú nedeľu sa zúčastňuje bohoslužby o niečo viac žien (77%) ako mužov (64%). Na takéto bohoslužby prichádza viac oslovených respondentov bývajúcich v meste (77%) než tých, ktorí bývajú na dedine (69%) a najviac tých, ktorí majú stredoškolské vzdelanie bez maturity (80%). Naopak, nedeľné bohoslužby nenavštevujú predovšetkým respondenti so stredoškolským vzdelaním s maturitou (14%).

Celkovo pravidelne navštevuje nedeľné bohoslužby 73% oslovených respondentov.

2. V nedeľu venujem najviac času odpočinku, nie práci.

1	2	3	4	5
úplne súhlasím	viac súhlasím ako nesúhlasím	viac nesúhlasím ako súhlasím	nesúhlasím	neviem odpovedať

Tabuľka 3a Nedeľný odpočinok

odpoveď	muži	ženy	spolu			
n / %	n	%	n	%	n	%
1.	14	32	49	39	63	37
2.	20	45	56	44	76	45
3.	8	19	12	10	20	12
4.	1	2	8	6	9	5
5.	1	2	1	1	2	1
spolu	44	100	126	100	170	100

Tabuľka 3b Nedeľný odpočinok

odpoveď	mesto	dedina	spolu			
n / %	n	%	n	%	n	%
1.	39	39	24	34	63	37
2.	43	43	33	47	76	45
3.	12	12	8	12	20	12
4.	6	6	3	4	9	5
5.	0	0	2	3	2	1
spolu	100	100	70	100	170	100

Tabuľka 3c Nedeľný odpočinok

odpoveď	základné vzdelanie	SŠ vzdelanie bm	SŠ vzdelanie sm	VŠ vzdelanie	spolu					
n / %	n	%	n	%	n	%	n	%	n	%
1.	0	0	6	60	25	31	32	42	63	37
2.	0	0	2	20	39	48	35	45	76	45
3.	0	0	2	20	14	17	4	5	20	12
4.	2	100	0	0	1	1	6	8	9	5
5.	0	0	0	0	2	3	0	0	2	1
spolu	2	100	10	100	81	100	77	100	170	100

Z oslovených dospelých katolíkov si dopraje nedeľný odpočinok 77% mužov a 83% žien, pričom takmer rovnakou mierou v meste (82%) a na dedine (81%). Najčastejšie v nedeľu oddychujú vysokoškolsky vzdelaní ľudia (87%) a najmenej ľudia iba so základným vzdelaním.

3. Ak je počas pracovného týždňa prikázaný sviatok, vždy sa vtedy zúčastním bohoslužby.

1	2	3	4	5
úplne súhlasím	viac súhlasím ako nesúhlasím	viac nesúhlasím ako súhlasím	nesúhlasím	neviem odpovedať

Tabuľka 4a Bohoslužba na prikázaný sviatok

odpoveď	muži	ženy	spolu			
n / %	n	%	n	%	n	%
1.	12	27	44	35	56	33
2.	12	27	46	37	58	34
3.	16	37	18	14	34	20
4.	4	9	14	11	18	11
5.	0	0	4	3	4	2
spolu	44	100	126	100	170	100

Tabuľka 4b Bohoslužba na prikázaný sviatok

odpoveď	mesto	dedina	spolu			
n / %	n	%	n	%	n	%
1.	42	42	14	20	56	33
2.	32	32	26	37	58	34
3.	12	12	22	31	34	20
4.	14	14	4	6	18	11
5.	0	0	4	6	4	2
spolu	100	100	70	100	170	100

Tabuľka 4c Bohoslužba na prikázaný sviatok

odpoveď	základné vzdelanie	SŠ vzdelanie bm	SŠ vzdelanie sm	VŠ vzdelanie	spolu					
n / %	n	%	n	%	n	%	n	%	n	%
1.	0	0	2	20	24	0	30	39	56	33
2.	0	0	4	40	21	26	33	43	58	34
3.	0	0	4	40	22	27	8	10	34	20
4.	2	100	0	0	10	12	6	8	18	11
5.	0	0	0	0	4	5	0	0	4	2
spolu	2	100	10	100	81	100	77	100	170	100

Desať prikázaných sviatkov môže pripadnúť na rôzne dni v týždni, teda aj mimo nedele. Počas takéhoto sviatku sa bohoslužby pravidelne zúčastňuje viac žien ako mužov – 82% vs 54%; viac obyvateľov miest ako dedín – 74% vs 57% a viac vysokoškolsky vzdelaných ľudí ako tých, ktorí majú najvyššie dosiahnuté vzdelanie stredoškolské – 82% vs 60%. Najmenej sa zúčastňujú bohoslužby počas prikázaného sviatku respondenti zo skupiny so základným vzdelaním (100%).

4. Doma v knižnici mám Bibliu (aspoň Nový zákon).

1	2	3	4	5
úplne súhlasím	viac súhlasím ako nesúhlasím	viac nesúhlasím ako súhlasím	nesúhlasím	neviem odpovedať

Tabuľka 5a Vlastnenie Biblie

odpoveď	muži	ženy	spolu			
n / %	n	%	n	%	n	%
1.	33	75	114	90	147	87
2.	7	16	2	2	9	5
3.	0	0	2	2	2	1
4.	4	9	6	4	10	6
5.	0	0	2	2	2	1
spolu	44	100	126	100	170	100

Tabuľka 5b Vlastnenie Biblie

odpoveď	mesto	dedina	spolu			
n / %	n	%	n	%	n	%
1.	85	85	62	89	147	87
2.	3	3	6	9	9	5
3.	2	2	0	0	2	1
4.	8	8	2	2	10	6
5.	2	2	0	0	2	1
spolu	100	100	70	100	170	100

Tabuľka 5c Vlastnenie Biblie

odpoveď	základné vzdelanie	SŠ vzdelanie bm	SŠ vzdelanie sm	VŠ vzdelanie	spolu					
n / %	n	%	n	%	n	%	n	%	n	%
1.	0	0	10	100	66	81	71	91	147	87
2.	0	0	0	0	7	9	2	3	9	5
3.	0	0	0	0	0	0	2	3	2	1
4.	2	100	0	0	6	7	2	3	10	6
5.	0	0	0	0	2	3	0	0	2	1
spolu	2	100	10	100	81	100	77	100	170	100

Sväté písmo (aspoň Nový zákon) má vo svojej domácej knižnici 87% respondentov – 92% žien a 91% mužov; viac respondentov bývajúcich na dedine (98%) ako v meste (88%) a viac tých, ktorí majú stredoškolské vzdelanie bez maturity ako tých, ktorí majú vyššie dosiahnuté vzdelanie: 100% vs 90% resp. 94%. Sväté písmo nevlastnia opýtaní so základným vzdelaním – 100%.

5. Každý deň sa aspoň raz modlím.

1	2	3	4	5
úplne súhlasím	viac súhlasím ako nesúhlasím	viac nesúhlasím ako súhlasím	nesúhlasím	neviem odpovedať

Tabuľka 6a Každodenná modlitba

odpoveď	muži	ženy	spolu			
n / %	n	%	n	%	n	%
1.	14	32	62	49	76	45
2.	8	18	27	21	35	20
3.	17	39	22	18	39	23
4.	3	7	7	6	10	6
5.	2	4	8	6	10	6
spolu	44	100	126	100	170	100

Tabuľka 6b Každodenná modlitba

odpoveď	mesto	dedina	spolu			
n / %	n	%	n	%	n	%
1.	48	48	28	40	76	45
2.	19	19	16	23	35	20
3.	17	17	22	31	39	23
4.	8	8	2	3	10	6
5.	8	8	2	3	10	6
spolu	100	100	70	100	170	100

Tabuľka 6c Každodenná modlitba

odpoveď	základné vzdelanie	SŠ vzdelanie bm	SŠ vzdelanie sm	VŠ vzdelanie	spolu					
n / %	n	%	n	%	n	%	n	%	n	%
1.	0	0	6	60	28	35	42	55	76	45
2.	0	0	0	0	22	27	13	17	35	20
3.	2	100	3	30	18	22	16	21	39	23
4.	0	0	1	10	5	6	4	5	10	6
5.	0	0	0	0	8	10	2	2	10	6
spolu	2	100	10	100	81	100	77	100	170	100

Kto spoznal povinnosť sa modliť, je povinný tak robiť.

Každý deň venuje modlitbe 65% opýtaných. Takto pravidelne sa modlí viac žien ako mužov – 70% vs 50%, viac ľudí z mesta ako z dediny – 67% vs 63% a viac ľudí, ktorí absolvovali vysokoškolské štúdium ako tých, ktorí takéto štúdium nemajú – 72% vs 62% resp. 60% resp. 0%. Najmenej sa modlia respondenti so stredoškolským vzdelaním s maturitou – 16%.

6. Aspoň raz v roku pristupujem k spovedi a k svätému prijímaniu.

1	2	3	4	5
úplne súhlasím	viac súhlasím ako nesúhlasím	viac nesúhlasím ako súhlasím	nesúhlasím	neviem odpovedať

Tabuľka 7a Ročná spoveď a sväté prijímanie

odpoveď	muži	ženy	spolu			
n / %	n	%	n	%	n	%
1.	31	70	85	68	116	68
2.	7	16	17	13	24	14
3.	0	0	9	7	9	5
4.	6	14	9	7	15	9
5.	0	0	6	5	6	4
spolu	44	100	126	100	170	100

Tabuľka 7b Ročná spoveď a sväté prijímanie

odpoveď	mesto	dedina	spolu			
n / %	n	%	n	%	n	%
1.	64	64	52	74	116	68
2.	14	14	10	14	24	14
3.	9	9	0	0	9	5
4.	11	11	4	6	15	9
5.	2	2	4	6	6	4
spolu	100	100	70	100	170	100

Tabuľka 7c Ročná spoveď a sväté prijímanie

odpoveď	základné vzdelanie	SŠ vzdelanie bm	SŠ vzdelanie sm	VŠ vzdelanie	spolu					
n / %	n	%	n	%	n	%	n	%	n	%
1.	0	0	5	50	48	60	63	82	116	68
2.	0	0	3	30	13	16	8	10	24	14
3.	0	0	1	10	6	7	2	3	9	5
4.	2	100	1	10	8	10	4	5	15	9
5.	0	0	0	0	6	7	0	0	6	4
spolu	2	100	10	100	81	100	77	100	170	100

Cirkevný príkaz o ročnom pristupovaní k sviatosti zmierenia a k prijímaniu Eucharistie dodržiava 82% opýtaných členov Katolíckej cirkvi. Príkazanie plní o niečo viac mužov (86%) ako žien (81%), o niečo viac obyvateľov dedín (88%) ako miest (78%) a o niečo viac vysokoškolsky vzdelaných ľudí (92%) ako respondentov s nižším vzdelaním (76% resp. 80% resp. 0%). 100% respondentov iba so základným vzdelaním nepristupuje k spomenutým sviatostiam vôbec.

7. V prípade pozvania na civilnú svadbu pokrstených snúbencov (na úrade), by som pozvanie bez pripomienok prijal/a.

1	2	3	4	5
úplne súhlasím	viac súhlasím ako nesúhlasím	viac nesúhlasím ako súhlasím	nesúhlasím	neviem odpovedať

Tabuľka 8a Účasť na civilnom sobáši pokrstených

odpoveď	muži	ženy	spolu			
n / %	n	%	n	%	n	%
1.	30	68	86	68	116	68
2.	10	22	22	17	32	19
3.	2	5	14	11	16	10
4.	2	5	2	2	4	2
5.	0	0	2	2	2	1
spolu	44	100	126	100	170	100

Tabuľka 8b Účasť na civilnom sobáši pokrstených

odpoveď	mesto	dedina	spolu			
n / %	n	%	n	%	n	%
1.	64	64	52	74	116	68
2.	22	22	10	14	32	19
3.	10	10	6	9	16	10
4.	4	4	0	0	4	2
5.	0	0	2	3	2	1
spolu	100	100	70	100	170	100

Tabuľka 8c Účasť na civilnom sobáší pokrstených

odpoveď	základné vzdelanie	SŠ vzdelanie bm	SŠ vzdelanie sm	VŠ vzdelanie	spolu					
n / %	n	%	n	%	n	%	n	%	n	%
1.	2	100	6	60	58	72	50	65	116	68
2.	0	0	0	0	12	15	20	26	32	19
3.	0	0	4	40	8	10	4	5	16	10
4.	0	0	0	0	1	1	3	4	4	2
5.	0	0	0	0	2	2	0	0	2	1
spolu	2	100	10	100	81	100	77	100	170	100

Civilná svadba pokrstených je pred Bohom a Cirkvou uzavretá neplatne. Táto zásada sa však týka len katolíkov, ktorí majú použiť pri uzatváraní manželstva kánonickú formu určenú Cirkvou. (A tak pokrstených napríklad v Evanjelickej cirkvi a. v. či v iných cirkevných kresťanských spoločenstvách neviaže kánonická forma a preto ich manželstvo aj civilnou formou - z hľadiska chápania Katolíckej cirkvi - je považované za platné).

87% opýtaných by pozvanie na takúto svadbu bez pripomienok prijalo, pričom viac mužov (90%) ako žien (85%), viac obyvateľov dedín (88%) ako miest (86%). Naopak, najviac by si považovalo za povinnosť pri prijatí pozvania poznamenať pripomienku z tých respondentov, ktorí majú stredoškolské vzdelanie bez maturity (40%).

8. V prípade tehotenstva spôsobeného sexuálnym znásilnením, budem odporúčať dotýčajúcej žene umelý potrat.

1	2	3	4	5
úplne súhlasím	viac súhlasím ako nesúhlasím	viac nesúhlasím ako súhlasím	nesúhlasím	neviem odpovedať

Tabuľka 9a Odporúčanie umelého potratu

odpoveď	muži	ženy	spolu			
n / %	n	%	n	%	n	%
1.	2	5	0	0	2	1
2.	6	13	12	10	18	10

3.	10	23	17	13	27	16
4.	10	23	44	35	54	32
5.	16	36	53	42	69	41
spolu	44	100	126	100	170	100

Tabuľka 9b Odporúčanie umelého potratu

odpoveď	mesto	dedina	spolu			
n / %	n	%	n	%	n	%
1.	2	2	0	0	2	1
2.	8	8	10	14	18	10
3.	13	13	14	20	27	16
4.	40	40	14	20	54	32
5.	37	37	32	46	69	41
spolu	100	100	70	100	170	100

Tabuľka 9c Odporúčanie umelého potratu

odpoveď	základné vzdelanie	SŠ vzdelanie bm	SŠ vzdelanie sm	VŠ vzdelanie	spolu					
n / %	n	%	n	%	n	%	n	%	n	%
1.	0	0	0	0	0	0	2	3	2	1
2.	2	100	0	0	12	15	4	5	18	10
3.	0	0	2	20	10	12	15	19	27	16
4.	0	0	6	60	14	17	34	44	54	32
5.	0	0	2	20	45	56	22	29	69	41
spolu	2	100	10	100	81	100	77	100	170	100

Tabuľka 9d Odporúčanie umelého potratu

odpoveď	navštevujú ne- delnú bohoslužbu	nenavštevujú ne- delnú bohoslužbu	nevedia odpovedať	spolu				
n / %	n	%	n	%	n	%	n	%
1.	0	0	2	5	0	0	2	1
2.	10	8	8	19	0	0	18	11
3.	22	18	5	12	0	0	27	16
4.	50	40	4	9	0	0	54	31
5.	43	34	24	55	2	100	69	41
spolu	125	100	43	100	2	100	170	100

Tabuľka 9e Odporúčanie umelého potratu

odpoveď	prístupujú k svätému prijímaniu (aspoň raz za rok)	neprístupujú k sväté- mu prijímaniu (ani raz za rok)	nevedia odpovedať	spolu				
n / %	n	%	n	%	n	%	n	%
1.	0	0	2	8	0	0	2	1
2.	5	4	9	38	4	67	18	11
3.	27	19	0	0	0	0	27	16
4.	49	35	5	21	0	0	54	32
5.	59	42	8	33	2	33	69	40
spolu	140	100	24	100	6	100	170	100

Ľudský život chráni sám Boh. Táto skutočnosť je vyjadrená aj v 5. príkázaní Desatora. Je povinnosťou každého človeka život ľudskej osoby ochraňovať a rešpektovať už od počatia.

V prípade tehotenstva spôsobeného sexuálnym znásilnením, bude odporúčať dotýčajúcej žene umelý potrat 11% respondentov – 18% mužov a 10% žien; 14% obyvateľov dedín a 10% obyvateľov miest; 100% respondentov iba

so základným vzdelaním, 15% so stredoškolským vzdelaním s maturitou, 8% s vysokoškolským vzdelaním a 0% so stredoškolským vzdelaním bez maturity.

Z tých, ktorí pravidelne navštevujú nedeľnú bohoslužbu by odporučilo umelý potrat za presne špecifikovaných podmienok 8% respondentov a z tých, ktorí nedeľnú bohoslužbu pravidelne nenavštevujú 24%. Na otázku nevedelo odpovedať 34% respondentov, ktorí nedeľnú bohoslužbu pravidelne navštevujú a 55% respondentov, ktorí nedeľnú bohoslužbu pravidelne nenavštevujú.

Z tých, ktorí aspoň raz za rok prístupujú k svätému prijímaniu by umelý potrat odporučili 4% opýtaných, pričom 42% z nich nevedelo na otázku odpovedať. Z tých, ktorí na sväté prijímanie neprístupujú ani raz za rok by umelý potrat odporučilo 46% opýtaných a 33% z tejto vzorky nevedelo na otázku odpovedať. S výrokom o odporúčení umelého potratu zásadne nesúhlasí 40% z tých, ktorí pravidelne navštevujú nedeľnú bohoslužbu, oproti 9% z tých, ktorí pravidelne nedeľnú bohoslužbu nenavštevujú.

9. Manželstvo na skúšku je dobrým riešením pred definitívnym uzavretím manželstva.

1	2	3	4	5
úplne súhlasím	viac súhlasím ako nesúhlasím	viac nesúhlasím ako súhlasím	nesúhlasím	neviem odpovedať

Tabuľka 10a Manželstvo na skúšku predchádzajúce uzavretie manželstva

odpoveď	muži	ženy	spolu			
n / %	n	%	n	%	n	%
1.	12	27	10	8	22	13
2.	14	32	33	26	47	28
3.	6	14	33	26	39	23
4.	12	27	39	31	51	30
5.	0	0	11	9	11	6
spolu	44	100	126	100	170	100

Tabuľka 10b Manželstvo na skúšku predchádzajúce uzavretie manželstva

odpoveď	mesto	dedina	spolu			
n / %	n	%	n	%	n	%
1.	10	10	12	17	22	13
2.	21	21	26	37	47	28
3.	27	27	12	17	39	23
4.	33	33	18	26	51	30
5.	9	9	2	3	11	6
spolu	100	100	70	100	170	100

Tabuľka 10c Manželstvo na skúšku predchádzajúce uzavretie manželstva

odpoveď	základné vzdelanie	SŠ vzdelanie bm	SŠ vzdelanie sm	VŠ vzdelanie	spolu					
n / %	n	%	n	%	n	%	n	%	n	%
1.	0	0	2	20	12	15	8	10	22	13
2.	0	0	0	0	25	31	22	29	47	28
3.	0	0	4	40	19	23	16	21	39	23
4.	1	50	4	40	23	28	23	30	51	30
5.	1	50	0	0	2	3	8	10	11	6
spolu	2	100	10	100	81	100	77	100	170	100

Manželský život je vlastný iba manželom, ktorí sa vzájomne zaviazali neodvratelným manželským sľubom.

S daným tvrdením nesúhlasí 53% respondentov. Nesúhlasí s ním viac žien ako mužov 57% vs 41%, viac obyvateľov miest ako dedín 60% vs 43% a najviac respondentov so stredoškolským vzdelaním bez maturity 80%. Naopak, s tvrdením najviac súhlasia respondenti so základným vzdelaním – 100%.

10. Každému vždy a za každých okolností hovorím pravdu.

1	2	3	4	5
úplne súhlasím	viac súhlasím ako nesúhlasím	viac nesúhlasím ako súhlasím	nesúhlasím	neviem odpovedať

Tabuľka 11a Pravdivosť v reči

odpoveď	muži	ženy	spolu			
n / %	n	%	n	%	n	%
1.	14	32	22	17	36	21
2.	18	41	69	55	87	51
3.	10	23	20	16	30	18
4.	2	4	10	8	12	7
5.	0	0	5	4	5	3
spolu	44	100	126	100	170	100

Tabuľka 11b Pravdivosť v reči

odpoveď	mesto	dedina	spolu			
n / %	n	%	n	%	n	%
1.	26	26	10	14	36	21
2.	55	55	32	46	87	51
3.	10	10	20	29	30	18
4.	9	9	3	4	12	7
5.	0	0	5	7	5	3
spolu	100	100	70	100	170	100

Tabuľka 11c Pravdivosť v reči

odpoveď	základné vzdelanie	SŠ vzdelanie bm	SŠ vzdelanie sm	VŠ vzdelanie	spolu					
n / %	n	%	n	%	n	%	n	%	n	%
1.	0	0	5	50	19	23	12	16	36	21
2.	2	100	3	30	39	48	43	56	87	51
3.	0	0	2	20	14	18	14	18	30	18
4.	0	0	0	0	4	5	8	10	12	7
5.	0	0	0	0	5	6	0	0	5	3
spolu	2	100	10	100	81	100	77	100	170	100

Tabuľka 11d Pravdivosť v reči

odpoveď	prístupujú k svätému prijímaniu (aspoň raz za rok)	neprístupujú k svätému prijímaniu (ani raz za rok)	nevedia odpovedať	spolu				
n / %	n	%	n	%	n	%	n	%
1.	29	21	7	29	0	0	36	21
2.	70	50	13	54	4	67	87	51
3.	30	21	0	0	0	0	30	18
4.	8	6	4	17	0	0	12	7
5.	3	2	0	0	2	33	5	3
spolu	140	100	24	100	6	100	170	100

Výrok o pravdivosti v reči súvisí najmä s ôsmym príkazom Desatora. Výlučne pravdu hovorí 72% respondentov – 72% mužov a 73% žien, 81% obyvateľov miest a 61% obyvateľov dedín, 100% respondentov so základným vzdelaním, 80% so stredoškolským vzdelaním bez maturity, 71% so stredoškolským vzdelaním s maturitou a 72% s vysokoškolským vzdelaním.

Z tých, ktorí prístupujú aspoň raz za rok k svätému prijímaniu, hovorí výlučne pravdu 71% respondentov a z tých, ktorí k svätému prijímaniu neprístupujú ani raz za rok, hovorí výlučne pravdu 73 % respondentov. Zásadne však s výrokom o tom, že vždy hovoria výlučne pravdu nesúhlasí 17% respondentov zo skupiny neprijímajúcich Eucharistiu. Z opačnej skupiny s výrokom zásadne nesúhlasí 6% respondentov.

11. Ak mám možnosť beztrešne a v tajnosti si „prisvojiť“ cudziu vec, využijem to.

1	2	3	4	5
úplne súhlasím	viac súhlasím ako nesúhlasím	viac nesúhlasím ako súhlasím	nesúhlasím	neviem odpovedať

Tabuľka 12a Využite možnosti beztrešne si „prisvojiť“ cudziu vec

odpoveď	muži	ženy	spolu			
n / %	n	%	n	%	n	%
1.	6	14	4	3	10	6
2.	0	0	4	3	4	2
3.	10	23	8	6	18	11
4.	26	59	104	83	130	76
5.	2	4	6	5	8	5
spolu	44	100	126	100	170	100

Tabuľka 12b Využite možnosti beztrešne si „prisvojiť“ cudziu vec

odpoveď	mesto	dedina	spolu			
n / %	n	%	n	%	n	%
1.	2	2	8	11	10	6
2.	2	2	2	3	4	2
3.	10	10	8	11	18	11
4.	86	86	44	64	130	76
5.	0	0	8	11	8	5
spolu	100	100	70	100	170	100

Tabuľka 12c Využite možnosti beztrešne si „prisvojiť“ cudziu vec

odpoveď	základné vzdelanie	SŠ vzdelanie bn	SŠ vzdelanie sm	VŠ vzdelanie	spolu					
n / %	n	%	n	%	n	%	n	%	n	%
1.	2	100	0	0	4	5	4	5	10	6
2.	0	0	0	0	4	5	0	0	4	2
3.	0	0	3	30	2	2	13	17	18	11
4.	0	0	7	70	65	80	58	75	130	76
5.	0	0	0	0	6	8	2	3	8	5
spolu	2	100	10	100	81	100	77	100	170	100

Tabuľka 12d Využite možnosti beztrešne si „prisvojit“ cudziu vec

odpoveď	prístupujú k svätému prijímaniu (aspoň raz za rok)	neprístupujú k svätému prijímaniu (ani raz za rok)	nevedia odpovedať	spolu				
n / %	n	%	n	%	n	%	n	%
1.	8	6	2	8	0	0	10	6
2.	2	2	2	8	0	0	4	2
3.	9	6	7	30	2	33	18	11
4.	115	82	13	54	2	33	130	76
5.	6	4	0	0	2	34	8	5
spolu	140	100	24	100	6	100	170	100

Výrok sa týka predovšetkým prehrešenia sa proti 7. prikázaniu Desatora. Súhlasí s ním 8% respondentov – 14% mužov a 6% žien; 14% obyvateľov dedín a 4% obyvateľov miest; 100% respondentov so základným vzdelaním, 10% so stredoškolským vzdelaním s maturitou, 5% vysokoškolsky vzdelaných respondentov a 0% opýtaných so stredoškolským vzdelaním bez maturity. S výrokom zásadne nesúhlasí 83% žien, 59% mužov, 86% obyvateľov miest, 64% obyvateľov dedín a 80% respondentov so stredoškolským vzdelaním s maturitou.

Z tých, ktorí aspoň raz za rok prístupujú k svätému prijímaniu, s výrokom súhlasí 8% respondentov a z opačnej skupiny s výrokom súhlasí 16% opýtaných dospelých katolíkov.

12. V ostatných piatich rokoch som venoval/a aspoň jednu hodinu nezištnej službe núdznemu (napr. chorému, starému, osamelému, chudobnému človeku).

1	2	3	4	5
úplne súhlasím	viac súhlasím ako nesúhlasím	viac nesúhlasím ako súhlasím	nesúhlasím	neviem odpovedať

Tabuľka 13a Nezištné venovanie služby núdznemu

odpoveď	muži	ženy	spolu			
n / %	n	%	n	%	n	%
1.	12	26	70	56	82	48
2.	22	50	34	26	56	34
3.	6	14	10	8	16	9
4.	2	5	2	2	4	2
5.	2	5	10	8	12	7
spolu	44	100	126	100	170	100

Tabuľka 13b Nezištné venovanie služby núdznemu

odpoveď	mesto	dedina	spolu			
n / %	n	%	n	%	n	%
1.	56	56	26	37	82	48
2.	28	28	28	40	56	34
3.	8	8	8	11	16	9
4.	2	2	2	3	4	2
5.	6	6	6	9	12	7
spolu	100	100	70	100	170	100

Tabuľka 13c Nezištné venovanie služby núdznemu

odpoveď	základné vzdelanie	SŠ vzdelanie bm	SŠ vzdelanie sm	VŠ vzdelanie	spolu					
n / %	n	%	n	%	n	%	n	%	n	%
1.	0	0	7	70	34	42	41	53	82	48
2.	0	0	1	10	29	36	26	33	56	34
3.	0	0	2	20	8	10	6	8	16	9
4.	2	100	0	0	0	0	2	3	4	2
5.	0	0	0	0	10	12	2	3	12	7
spolu	2	100	10	100	81	100	77	100	170	100

Tabuľka 13d Nezištné venovanie služby núdznemu

odpoveď	navštevujú nedeľnú bohoslužbu	nenavštevujú nedeľnú bohoslužbu	nevedia odpovedať	spolu					
n / %	n	%	n	%	n	%	n	%	
1.	66	52	14	33	2	100	82	49	
2.	48	38	8	19	0	0	56	33	
3.	7	6	9	21	0	0	16	9	
4.	2	2	2	4	0	0	4	2	
5.	2	2	10	23	0	0	12	7	
spolu	125	100	43	100	2	100	170	100	

Nezištne sa venovalo službe núdznemu 82% respondentov – takmer rovnaké množstvo mužov ako žien 76% vs 82%; takmer rovnaký počet percent obyvateľov miest ako dedín 84% vs 77% a najviac ľudí s vyšším vzdelaním – stredoškolským s maturitou (78%) a s vysokoškolským vzdelaním (86%).

Z tých, ktorí pravidelne navštevujú nedeľnú bohoslužbu, sa venovalo nezištnej službe blížnemu 90% respondentov a z tých, ktorí nedeľnú bohoslužbu pravidelne nenavštevujú 52%.

13. V prípade zavedenia cirkevnej dane vystúpim z Cirkvi, aby som sa vyhol/ vyhla plateniu v jej prospech.

1	2	3	4	5
úplne súhlasím	viac súhlasím ako nesúhlasím	viac nesúhlasím ako súhlasím	nesúhlasím	neviem odpovedať

Tabuľka 14a Možné vystúpenie z Cirkvi

odpoveď	muži	ženy	spolu			
n / %	n	%	n	%	n	%
1.	8	18	4	3	12	7
2.	2	5	6	5	8	5
3.	4	9	26	21	30	18
4.	23	52	68	54	91	54
5.	7	16	22	17	29	16
spolu	44	100	126	100	170	100

Tabuľka 14b Možné vystúpenie z Cirkvi

odpoveď	mesto	dedina	spolu			
n / %	n	%	n	%	n	%
1.	6	6	6	9	12	7
2.	4	4	4	6	8	5
3.	16	16	14	20	30	18
4.	59	59	32	45	91	54
5.	15	15	14	20	29	16
spolu	100	100	70	70	170	100

Tabuľka 14c Možné vystúpenie z Cirkvi

odpoveď	základné vzdelanie	SŠ vzdelanie bm	SŠ vzdelanie sm	VŠ vzdelanie	spolu					
n / %	n	%	n	%	n	%	n	%	n	%
1.	2	100	1	10	7	9	2	3	12	7
2.	0	0	0	0	6	7	2	3	8	5
3.	0	0	4	40	18	22	8	10	30	18
4.	0	0	3	30	35	43	53	68	91	54
5.	0	0	2	20	15	19	12	16	29	16
spolu	2	100	10	100	81	100	77	100	170	100

Tabuľka 14d Možné vystúpenie z Cirkvi

odpoveď	navštevujú bohoslužbu počas prikázaného sviatku	nenevštevujú bohoslužbu počas prikázaného sviatku	nevedia odpovedať	spolu						
n / %	n	%	n	%	n	%	n	%	n	%
1.	2	2	8	15	2	50	12	7		
2.	4	4	4	8	0	0	8	5		
3.	17	15	13	25	0	0	30	18		
4.	78	68	11	21	2	50	91	53		
5.	13	11	16	31	0	0	29	17		
spolu	114	100	52	100	4	100	170	100		

S výrokom súhlasí 12% opýtaných dospelých katolíkov, pričom viac mužov (23%) ako žien (8%), viac ľudí z dedín (15%) ako z miest (10%), viac so základným vzdelaním (100%) ako s vysokoškolským (6%).

Z tých, ktorí pravidelne navštevujú bohoslužbu počas prikázaných sviatkov by za spomenutých okolností vystúpilo z Cirkvi 6% respondentov a z tých, ktorí bohoslužby počas prikázaných sviatkov pravidelne nenevštevujú by vystúpilo z Cirkvi 23% respondentov.

14. Aspoň raz za rok si kúpim náboženskú literatúru.

1	2	3	4	5
úplne súhlasím	viac súhlasím ako nesúhlasím	viac nesúhlasím ako súhlasím	nesúhlasím	neviem odpovedať

Tabuľka 15a Zakúpenie náboženskej literatúry

odpoveď	muži	ženy	spolu			
n / %	n	%	n	%	n	%
1.	8	18	22	17	30	18
2.	6	13	28	22	34	20
3.	13	30	26	21	39	23
4.	17	39	39	31	56	33
5.	0	0	11	9	11	6
spolu	44	100	126	100	170	100

Tabuľka 15b Zakúpenie náboženskej literatúry

odpoveď	mesto	dedina	spolu			
n / %	n	%	n	%	n	%
1.	22	22	8	11	30	18
2.	22	22	12	17	34	20
3.	30	30	9	13	39	23
4.	21	21	35	50	56	33
5.	5	5	6	9	11	6
spolu	100	100	70	100	170	100

Tabuľka 15c Zakúpenie náboženskej literatúry

odpoveď	základné vzdelanie	SŠ vzdelanie bm	SŠ vzdelanie sm	VŠ vzdelanie	spolu					
n / %	n	%	n	%	n	%	n	%	n	%
1.	0	0	1	10	14	17	15	19	30	18
2.	0	0	1	10	6	7	27	35	34	20
3.	1	50	3	30	23	28	12	16	39	23
4.	1	50	3	30	29	37	23	30	56	33
5.	0	0	2	20	9	11	0	0	11	6
spolu	2	100	10	100	81	100	77	100	170	100

Aspoň raz za rok si kúpi náboženskú literatúru 38% respondentov. Viac žien (39%) ako mužov (31%), viac mestských obyvateľov (44%) ako dedinských (28%) a viac vysokoškolákov (54%) ako tých, ktorí majú nižšie vzdelanie (24% resp. 20% resp. 0%). Náboženskú literatúru si nekúpil ani jeden respondent so základným vzdelaním.

15. Moje deti nebudú v škole navštevovať náboženskú výchovu.

1	2	3	4	5
úplne súhlasím	viac súhlasím ako nesúhlasím	viac nesúhlasím ako súhlasím	nesúhlasím	neviem odpovedať

Tabuľka 16a Nenavštevovanie náboženskej výchovy v škole

odpoveď	muži	ženy	spolu			
n / %	n	%	n	%	n	%
1.	6	14	10	7	16	9
2.	0	0	6	5	6	4
3.	4	9	4	3	8	5
4.	30	68	94	75	124	73
5.	4	9	12	10	16	9
spolu	44	100	126	100	170	100

Tabuľka 16b Nenavštevovanie náboženskej výchovy v škole

odpoveď	mesto	dedina	spolu			
n / %	n	%	n	%	n	%
1.	12	12	4	6	16	9
2.	2	2	4	6	6	4
3.	6	6	2	3	8	5
4.	72	72	52	74	124	73
5.	8	8	8	11	16	9
spolu	100	100	70	100	170	100

Tabuľka 16c Nenavštevovanie náboženskej výchovy v škole

odpoveď	základné vzdelanie	SŠ vzdelanie bm	SŠ vzdelanie sm	VŠ vzdelanie	spolu					
n / %	n	%	n	%	n	%	n	%	n	%
1.	0	0	1	10	9	11	6	8	16	9
2.	0	0	0	0	6	7	0	0	6	4
3.	2	100	3	30	3	4	0	0	8	5
4.	0	0	6	0	51	63	67	87	124	73
5.	0	0	0	0	12	15	4	5	16	9
spolu	2	100	10	100	81	100	77	100	170	100

Tabuľka 16d Nenavštevovanie náboženskej výchovy v škole

odpoveď	pristupujú k svätému prijímaniu (aspoň raz za rok)	nepřistupujú k svätému prijímaniu (ani raz za rok)	nevedia odpovedať	spolu						
n / %	n	%	n	%	n	%	n	%	n	%
1.	10	7	4	17	2	33	16	9		
2.	6	4	0	0	0	0	6	4		
3.	2	2	6	24	0	0	8	5		
4.	112	80	10	42	2	33	124	73		
5.	10	7	4	17	2	34	16	9		
spolu	140	100	24	100	6	100	170	100		

S daným výrokom nesúhlasí 78% opýtaných, – 78% žien a 77% mužov, 77% dedičanov a 78% mestských ľudí. Najviac s výrokom zásadne nesúhlasia vysokoškolsky vzdelaní respondenti – 87%.

Z tých, ktorí aspoň raz za rok pristupujú k svätému prijímaniu – 82% respondentov s výrokom nesúhlasí a z tých, ktorí k svätému prijímaniu nepristupujú s výrokom nesúhlasí 66%. Z neprijímajúcich nevedelo odpovedať, či s výrokom súhlasí alebo nesúhlasí 17% opýtaných, z prijímajúcich nevedelo odpovedať 7% respondentov.

16. Ponuku na veštenie neodmietnem.

1	2	3	4	5
úplne súhlasím	viac súhlasím ako nesúhlasím	viac nesúhlasím ako súhlasím	nesúhlasím	neviem odpovedať

Tabuľka 17a Neodmietnutie ponuky na veštenie

odpoveď	muži	ženy	spolu			
n / %	n	%	n	%	n	%
1.	2	5	6	5	8	5
2.	4	9	10	8	14	8
3.	16	36	28	22	44	26
4.	20	45	64	51	84	49
5.	2	5	18	14	20	12
spolu	44	100	126	100	170	100

Tabuľka 17b Neodmietnutie ponuky na veštenie

odpoveď	mesto	dedina	spolu			
n / %	n	%	n	%	n	%
1.	2	2	6	9	8	5
2.	6	6	8	11	14	8
3.	24	24	20	29	44	26
4.	56	56	28	40	84	49
5.	12	12	8	11	20	12
spolu	100	100	70	100	170	100

Tabuľka 17c Neodmietnutie ponuky na veštenie

odpoveď	základné vzdelanie	SŠ vzdelanie bm	SŠ vzdelanie sm	VŠ vzdelanie	spolu					
n / %	n	%	n	%	n	%	n	%	n	%
1.	0	0	1	10	3	4	4	5	8	5
2.	2	100	0	0	8	10	4	5	14	8
3.	0	0	4	40	26	32	14	18	44	26
4.	0	0	5	50	30	37	49	64	84	49
5.	0	0	0	0	14	17	6	8	20	12
spolu	2	100	10	100	81	100	77	100	170	100

Výrok súvisí s 1. príkazom Desatora.

Ponuku na veštenie odmietne 75% respondentov. Viac takúto ponuku odmietnu muži – 81 % – oproti ženám (73%); viac ponuku odmietnu obyvatelia mesta (80%) oproti dedinčanom (69%); viac ponuku odmietnu ľudia so stredoškolským vzdelaním bez maturity (90%) ako vysokoškooláci (82%).

17. S princípmi morálky, prezentovanými Katolíckou cirkvou, sa plne stotožňujem.

1	2	3	4	5
úplne súhlasím	viac súhlasím ako nesúhlasím	viac nesúhlasím ako súhlasím	nesúhlasím	neviem odpovedať

Tabuľka 18a Stotožnenie sa s morálnymi princípmi prezentovanými Katolíckou cirkvou

odpoveď	muži	ženy	spolu			
n / %	n	%	n	%	n	%
1.	6	14	26	21	32	18
2.	26	59	69	55	95	56
3.	8	18	12	10	20	12
4.	0	0	3	2	3	2
5.	4	9	16	12	20	12
spolu	44	100	126	100	170	100

Tabuľka 18b Stotožnenie sa s morálnymi princípmi prezentovanými Katolíckou cirkvou

odpoveď	mesto	dedina	spolu			
n / %	n	%	n	%	n	%
1.	28	28	4	6	32	18
2.	52	52	43	62	95	56
3.	12	12	8	11	20	12
4.	2	2	1	1	3	2
5.	6	6	14	20	20	12
spolu	100	100	70	100	170	100

21. Krst alebo formálny vstup do Katolíckej cirkvi

- a. krátko po narodení b. 1 – 5 rokov od narodenia
c. prednedávnom (0 – 5 rokov dozadu) d. iné

Tabuľka 22 Čas krstu alebo formálneho vstupu do Katolíckej cirkvi

čas krstu	ženy	muži	spolu	mesto	dedina	spolu						
n / %	n	%	n	%	n	%	n	%	n	%	n	%
a.	126	100	44	100	170	100	100	100	70	100	170	100
b.	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
c.	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
d.	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
spolu	126	100	44	100	170	100	100	100	70	100	170	100

Všetkých 170 respondentov bolo pokrstených krátko po narodení.

22. Zamestnanie v oblasti

- a. verejná správa b. zdravotníctvo c. školstvo
d. súkromná sféra e. charita/cirkevná inštitúcia
f. nezamestnaný g. študent h. iné (uveďte Vašu pozíciu)

Tabuľka 23a Pracovisko respondentov

pracovisko	ženy	muži	spolu			
n / %	n	%	n	%	n	%
a.	8	6	0	0	8	5
b.	48	38	2	5	50	29
c.	24	19	6	14	30	18
d.	10	8	22	49	32	19
e.	4	3	0	0	4	2
f.	2	2	4	9	6	4
g.	20	16	4	9	24	14
h.	10	8	6	14	16	9
spolu	126	100	44	100	170	100

Tabuľka 23b Pracovisko respondentov

pracovisko	mesto	dedina	spolu			
n / %	n	%	n	%	n	%
a.	8	8	0	0	8	5
b.	28	28	22	31	50	29
c.	16	16	14	20	30	18
d.	18	18	14	20	32	19
e.	2	2	2	3	4	2
f.	2	2	4	6	6	4
g.	12	12	12	17	24	14
h.	14	14	2	3	16	9
spolu	100	100	70	100	170	100

Tabuľka 23c Pracovisko respondentov

pracovisko	základné vzdelanie	SŠ vzdelanie bm	SŠ vzdelanie sm	VŠ vzdelanie	spolu					
n / %	n	%	n	%	n	%	n	%	n	%
a.	0	0	0	0	5	6	3	4	8	5
b.	0	0	1	10	32	40	17	22	50	29
c.	0	0	1	10	3	4	26	33	30	18
d.	0	0	3	30	9	11	20	26	32	19
e.	0	0	3	30	0	0	1	1	4	2
f.	2	100	1	10	1	1	2	3	6	4
g.	0	0	0	0	22	27	2	3	24	14
h.	0	0	1	10	9	11	6	8	16	9
spolu	2	100	10	100	81	100	77	100	170	100

Konštatujeme, že 5% ľudí z nášho výskumu pracovalo vo verejnej správe, 29% v zdravotníctve, 18% v školstve, 19% v súkromnej sfére, 2% v oblasti charity, resp. v cirkevných inštitúciách, 4% boli nezamestnaní, 14% bolo študentov a 9% pracovalo v inej oblasti ako v tých, ktoré boli explicitne uvedené.

23. Vek respondentov

a. 18 – 29 b. 30 – 39 c. 40 – 49 d. 50 – 59 e. 60 a viac

Tabuľka 24a Vek respondentov

vek	ženy	muži	spolu			
n / %	n	%	n	%	n	%
a.	38	30	12	27	50	29
b.	32	25	12	27	44	26
c.	28	22	10	23	38	22
d.	22	18	6	14	28	16
e.	6	5	4	9	10	7
spolu	126	100	44	100	170	100

Tabuľka 24b Vek respondentov

vek	mesto	dedina	spolu			
n / %	n	%	n	%	n	%
a.	30	30	20	29	50	29
b.	22	22	22	31	44	26
c.	20	20	18	26	38	22
d.	18	18	10	14	28	16
e.	10	10	0	0	10	7
spolu	100	100	70	100	170	100

Tabuľka 24c Vek respondentov

vek	základné vzdelanie	SŠ vzdelanie bm	SŠ vzdelanie sm	VŠ vzdelanie	spolu					
n / %	n	%	n	%	n	%	n	%	n	%
a.	0	0	1	10	31	38	18	23	50	29
b.	0	0	0	0	16	20	28	36	44	26
c.	2	100	1	10	12	15	23	30	38	22
d.	0	0	8	80	14	17	6	8	28	16
e.	0	0	0	0	8	10	2	3	10	7
spolu	2	100	10	100	81	100	77	100	170	100

Do vekovej kategórie 18 – 29 rokov patrilo 29% respondentov, do kategórie 30 – 39 rokov 26%, do kategórie 40 – 49 rokov 22%, do kategórie 50 – 59 rokov 16% a do kategórie 60 rokov a viac patrilo 7% opýtaných.

5 INTERPRETÁCIA

Doplnením pomenovaných princípov prelínania kultu a morálky v živote človeka aj o reálne postoje oslovených respondentov sme zasadili našu tému do reálneho prostredia medzi konkrétnymi ľuďmi. V nasledujúcej časti publikácie pôjde o podrobnejšiu interpretáciu výsledkov výskumu, o zhodnotenie naplnenia určených cieľov a o prezentáciu potvrdenia či nepotvrdenia zadaných hypotéz. Najprv však niekoľko poznámok:

Interpretácia výsledkov nášho výskumu vôbec nechce stavať na mylnom tvrdení, že nepokrstení alebo neveriaci ľudia musia mať nutne postoje, ktoré protirečia katolíckej morálke. Ďalej nechceme ani zďaleka tvrdiť, že tí, ktorí sú síce pokrstení, no nevykonávajú vonkajší kult tak ako to od nich vyžaduje Katolícka cirkev či cirkevný zákon, musia nutne konať skutky, ktoré nie sú v súlade s katolíckou morálkou.

Náš výskum iba potvrdzuje známu skutočnosť, ktorú sme predostreli vyššie, že nie všetci pokrstení katolíci realizujú predpísaný vonkajší kult a že nie všetci pokrstení katolíci konajú tak, ako to vyžaduje katolícka morálka. Zároveň výskum hľadá možné súvislosti medzi vykonávaním či nevykonávaním kultu na verejnom fóre a medzi morálnym či nemorálnym konaním. Nakoľko sa poznanie týchto možných súvislostí dá zmerať, natolko sú naše výsledky vo výskume relevantné.

Skúmanie štatistickej závislosti medzi premennými je možné predovšetkým prostredníctvom jednotlivých korelačných koeficientov. Spravidla využívame v spoločenskovednom výskume štyri typy korelačných koeficientov – Spearmanov korelačný koeficient, Pearsonov korelačný koeficient, Chí kvadrát alebo Anova test. My použijeme pri určovaní závislosti medzi premennými Spearmanov korelačný koeficient. Spearmanov korelačný koeficient využívame pri určovaní závislosti medzi dvoma premennými, z ktorých je jedna premenná kardinálna a druhá ordinálna, prípadne sú obidve premenné ordinálne.

H1 Čím častejšia účasť na nedelných bohoslužbách, tým sú názory respondentov na hodnotu ľudského života bližšie učeniu Katolíckej cirkvi.

Tabuľka 25a Potvrdenie/nepotvrdenie hypotézy č. 1

pravidelne sa zúčastňujem nedelnej bohoslužby		sexuálne znásilnenie a umelý potrat					celkom
		úplne súhlasím	viac súhlasím ako nesúhlasím	viac nesúhlasím ako súhlasím	nesúhlas	neviem	
úplne súhlasím	počet	2	18	27	33	0	80
	%	1,2	10,6	15,9	19,4	,0	47,1
viac súhlasím ako nesúhlasím	počet	0	0	0	21	24	45
	%	,0	,0	,0	12,4	14,1	26,5
viac nesúhlasím ako súhlasím	počet	0	0	0	0	27	27
	%	,0	,0	,0	,0	15,9	15,9
nesúhlasím	počet	0	0	0	0	16	16
	%	,0	,0	,0	,0	9,4	9,4
neviem odpovedať	počet	0	0	0	0	2	2
	%	,0	,0	,0	,0	1,2	1,2
celkom	počet	2	18	27	54	69	170
	%	1,2	10,6	15,9	31,8	40,6	100,0

Tabuľka 25b Potvrdenie/nepotvrdenie hypotézy č. 1

spearmanov koeficient		účasť na bohoslužbách	hodnota ľudského života
účasť na bohoslužbách	korelačný koeficient	1,000	0,844
	signifikancia	.	0,000
	počet respondentov	170	170
hodnota ľudského života	korelačný koeficient	0,844	1,000
	signifikancia	0,000	.
	počet respondentov	170	170

Na to, aby sme mohli určiť korektnosť ďalších výpočtov, považujeme za potrebné zdôrazniť vypočítanú hodnotu χ^2 kvadrátu, ktorá je 145, 987 pri 14 stupňoch voľnosti na hladine významnosti $\alpha = 0,05$, je kritická hodnota 23,685. Na základe údajov z vyššie uvedenej tabuľky môžeme skonštatovať, že nulovú hypotézu zamietame s viac ako 95% pravdepodobnosťou, a následne prijíame jej alternatívu, ktorá hovorí o tom, že medzi povýšením a trvaním mesiacov je korelácia. Pri signifikancii 0,000 nadobúda Spearmanov koeficient hodnotu 0,844. Uvedená hodnota vypovedá o existencii silného stupňa štatistickej závislosti medzi účasťou na bohoslužbách a hodnotou ľudského života.

Hypotéza č. 1 sa tak potvrdila.

H2 Existuje súvis medzi pravidelným pristupovaním k svätému prijímaniu a priznaním práva človeka na jeho duchovné a materiálne dobrá.

Tabuľka 26a Potvrdenie / nepotvrdenie hypotézy č. 2

č.	tvrdenie	1*	2	3	4	5	spolu	valid. odp. (abs.)
1.	V prípade tehotenstva spôsobeného sexuálnym zneužívaním, budem odporúčať umelý potrat	1,2	10,6	15,9	31,8	40,6	100,0	170
2.	Každému vždy a za každých okolností hovorím pravdu	21,2	51,2	17,6	7,1	2,9	100,0	170
3.	Ak mám možnosť beztrestne a v tajnosti si „prisvojiť“ cudziu vec, využijem to	5,9	2,4	10,6	76,5	4,7	100,0	170
4.	V ostatných piatich rokoch som venoval/a aspoň jednu hodinu nezištnej službe núdznemu	48,2	32,9	9,4	2,4	7,1	100,0	170
5.	Moje deti nebudú v škole navštevovať náboženskú výchovu	10,0	2,9	4,7	72,9	9,4	100,0	170

Tabuľka č. 26b Potvrdenie / nepotvrdenie hypotézy č. 2

č.	tvrdenie	štatistická významnosť v súlade pravidelného pristupovania k svätému prijímaniu a priznaním práv človeka	Spearmanov koeficient
1.	V prípade tehotenstva spôsobeného sexuálnym zneužívaním, budem odporúčať umelý potrat	0,000	0,662
2.	Každému vždy a za každých okolností hovorím pravdu	0,000	0,764
3.	Ak mám možnosť beztrestne a v tajnosti si „prisvojiť“ cudziu vec, využijem to	0,000	0,438
4.	V ostatných piatich rokoch som venoval/a aspoň jednu hodinu nezištnej službe núdznemu	0,000	0,741
5.	Moje deti nebudú v škole navštevovať náboženskú výchovu	0,000	0,551

* $\alpha \leq 0,01 \rightarrow$ významnosť na 1 %-nej hladine; $\alpha \leq 0,05 \rightarrow$ významnosť na 5 %-nej hladine; $\alpha > 0,05 \rightarrow$ nie je významné

Výsledky v tabuľke poukazujú na to, že vo všetkých tvrdeniach existuje štatisticky významná závislosť. Na základe údajov z vyššie uvedenej tabuľky môžeme skonštatovať, že nulovú hypotézu zamietame s viac ako 95% pravdepodobnosťou a všetky vyššie spomínané tvrdenia týkajúce sa jednotlivých faktorov, majú vplyv na pravidelné pristupovanie k svätému prijímaniu a priznaním práva človeka na jeho duchovné a materiálne dobrá.

Hypotéza č. 2 sa potvrdila.

Vysvetlenie: hodnota Spearmanovho koeficientu vyjadruje vzťah medzi premennými, existuje viacero škál, no my používame podľa Cohena¹²³ (1988): pod 0,1 – triviálna závislosť, od 0,1 do 0,3- malá, od 0,3 do 0,5 –stredná, nad 0,5 veľká závislosť, 0,7 do 0,9 veľmi silná závislosť a nad 0,9 takmer dokonalá závislosť.

H3 Existuje rozdiel v prístupe katolíkov k možnosti vystúpenia z Katolíckej cirkvi a to v závislosti od účasti na bohoslužbách konaných počas prikázaného sviatku.

Tabuľka 27a Potvrdenie/nepotvrdenie hypotézy č. 3

vystúpenie z katolíckej cirkvi		prikázaný sviatok					celkom
		úplne súhlasím	viac súhlasím ako nesúhlasím	viac nesúhlasím ako súhlasím	nesúhlasím	neviem	
úplne súhlasím	počet		0	0	0	0	12
	%	12	,0	,0	,0	,0	7,1
viac súhlasím ako nesúhlasím	počet	7,1	0	0	0	0	8
	%	8	,0	,0	,0	,0	4,7
viac nesúhlasím ako súhlasím	počet	4,7	2	0	0	0	30
	%	28	1,2	,0	,0	,0	17,6
nesúhlasím	počet	16,5	56	27	0	0	91
	%	8	32,9	15,9	,0	,0	53,5

¹²³ Cohen, 1988

neviem odpovedať	počet	4,7	0	7	18	4	29
	%	0	,0	4,1	10,6	2,4	17,1
celkom	počet	56	58	34	18	4	170
	%	32,9	34,1	20,0	10,6	2,4	100,0

Tabuľka 27b Potvrdenie/nepotvrdenie hypotézy č. 3

Spearmanov koeficient		Prístup katolíkov	Účasť na bohoslužbách
prístup katolíkov	korelačný koeficient	1,000	0,869
	signifikancia	.	0,000
	počet respondentov	170	170
účasť na bohoslužbách	korelačný koeficient	0,869	1,000
	signifikancia	0,000	.
	počet respondentov	170	170

Na to, aby sme mohli určiť korektnosť ďalších výpočtov, považujeme za potrebné zdôrazniť vypočítanú hodnotu χ^2 kvadrátu, ktorá je 251,050 pri 16 stupňoch voľnosti na hladine významnosti $\alpha = 0,05$, je kritická hodnota 26,296. Na základe údajov z vyššie uvedenej tabuľky môžeme skonštatovať, že nulovú hypotézu zamietame s viac ako 95% pravdepodobnosťou, a následne prijíame jej alternatívu, ktorá hovorí o tom, že medzi povýšením a trvaním mesiacov je korelácia. Pri signifikancii 0,000 nadobúda Spearmanov koeficient hodnotu 0,869. Uvedená hodnota vypovedá o existencii silného stupňa štatistickej závislosti medzi účasťou na bohoslužbách a prístupe katolíkov na vystúpenie z katolíckej cirkvi.

Hypotéza č. 3 sa potvrdila.

V nasledujúcej časti stručne popíšeme a zhodnotíme ich odpovede a to aj pod zorným uhlom princípov kultu a morálky, ktoré sme popísali v teoretickej časti práce.

Elektronickou poštou sme oslovili 211 náhodných respondentov. Tou istou cestou sa nám vrátili 170 vyplnených dotazníkov. Skupinu respondentov tvorilo 126 žien a 44 mužov – 2 iba so základným vzdelaním, 10 so stredoškolským vzdelaním bez maturity, 81 so stredoškolským vzdelaním s maturitou a 77

s vysokoškolským vzdelaním. Z oslovených respondentov bolo 100 s bydliskom v meste a 70 s bydliskom na dedine; 50 z nich patrilo do vekovej kategórie 18 – 29 rokov, 32 do vekovej kategórie 30 – 39 rokov, 28 do kategórie 40 – 49 rokov, 22 do vekovej kategórie 50 – 59 rokov a 6 do vekovej kategórie 60 a viac rokov. Čo sa týka zamestnania oslovených respondentov – vo verejnej správe pracovalo 8, v zdravotníctve 48, v školstve 24, v súkromnej sfére 10, v charite alebo v cirkevných inštitúciách 4, nezamestnaní boli 2, študenti 20, a kategórie „iné“ označilo 10 respondentov. Všetci respondenti boli pokrstení krátko po narodení.

Tvrdenia v dotazníku boli sformulované tak, aby bolo možné zistiť vzájomnú súvislosť medzi vykonávaním vonkajšieho kultu (1. – 6. položka) a priznaným konaním skutkov podľa morálky (7. – 17. položka). Porovnali sme názory respondentov podľa ich pohlavia, bydliska a vzdelania a v niektorých položkách (7 – 17) aj podľa ich odpovedí v položkách (1 – 6), t. j. podľa toho, či pravidelne navštevujú nedeľnú bohoslužbu, či pravidelne navštevujú bohoslužbu počas prikázaných sviatkov a či pravidelne (aspoň raz za rok) pristupujú k svätému prijímaniu.

V prvej položke sme zisťovali ako je to s pravidelnou účasťou na nedeľnej bohoslužbe (ak to respondentovi zdravie alebo profesionálna práca dovoľia). Odpovede „úplne súhlasím“ a „viac súhlasím ako nesúhlasím“ označilo 73% opýtaných. Asi je ťažké povedať, či ide o uspokojivé číslo alebo nie¹²⁴. Podľa nášho názoru však na takomto počte sa dá stavať veľa pozitívneho. Prekvapivá je zaznamenaná mierne vyššia účasť na nedeľných bohoslužbách obyvateľov miest v porovnaní s obyvateľmi dedín. Za pozornosť stojí aj prvenstvo vysokoškolsky vzdelaných medzi tými, ktorí nedeľnú bohoslužbu pravidelne navštevujú. Očakávané bolo, že nedeľnú bohoslužbu navštevujú vo väčšom počte ženy ako muži.

Cieľom druhého výroku bolo zistiť, či sa respondenti v nedeľu venujú odpočinku alebo práci. Až 82% respondentov odpočíva. V odpovedi nie je priestor na špecifikáciu „odpočinkovej činnosti“, no aj bez toho možno toto číslo hodnotiť ako dobré. V nedeľu odpočívajú viac ženy ako muži, o niečo viac mestskí ľudia ako dedinčania a najviac vysokoškooláci. Pokrstení respondenti si podľa

¹²⁴ „V nedeľu a v iné prikázané sviatky sú veriaci povinní zúčastniť sa na omši; okrem toho sa majú zdržiavať takých prác a činností, ktoré prekazujú vo vzdávaní kultu Bohu, v radosť, vlastnej dňu Pána, alebo povinnému duševnému a telesnému oddychu“ (Kódex kánonického práva, 1996, kán. 1247).

tohto uvedomujú, že sú aj vyššie hodnoty ako práca, ktorú vykonávajú počas ostatných dní v týždni.

V tretej poločke bola reč o účasti na bohoslužbe počas prikázaného sviatku, ktorý nepripadne na nedeľu¹²⁵. Ako sa dalo predpokladať, tých, ktorí takúto bohoslužbu navštevujú bolo menej ako tých, ktorí chodia na svätú omšu v nedeľu. Presne 67% je tých, ktorí navštívia sakrálné miesto počas prikázaného sviatku. Medzi nimi je však oveľa viac žien ako mužov, viac mestských ľudí ako dedinčanov a viac vysokoškolsky vzdelaných ako tých, ktorí majú nižšie vzdelanie.

V štvrtom bode dotazníka išlo o to, aby respondenti uviedli, či vlastnia vo svojej domácej knižnici Sväté písmo, aspoň Nový zákon. Naše predpoklady sa naplnili – až 87% z nich Bibliu vlastní. Pričom o niečo viac žien ako mužov, viac dedinčanov ako mešťanov a viac stredoškolsky vzdelaných bez maturity ako oslovených s iným vzdelaním.

Piata položka siahala do osobnej a intímnej sféry vzťahu človeka s Bohom. Bola o každodennej modlitbe. Zisťovali sme, či sa respondenti každý deň aspoň raz modlia. Odpovede nás nemilo prekvapili, pretože takúto činnosť priznalo iba 65% z nich podľa predpokladov – viac žien, viac obyvateľov miest (to už sme menej predpokladali) a ľudí s vyšším vzdelaním – čím vyššie vzdelanie, tým, je vyššia miera každodenne modliacich sa.

Zaujímala nás aj ďalšia osobná záležitosť opýtaných – pravidelnosť ich prístupovania k svätému prijímaniu, a to aspoň raz za rok, tak ako to každého pokrsteného katolíka, ktorý už bol na prvom svätom prijímaní, viaže cirkevný zákon¹²⁶. Tomuto príkazu zadosťučňuje 82% opýtaných – a opäť prekvapenie, keďže na sväté prijímanie chodí o trochu viac oslovených mužov ako žien, viac dedinčanov ako mešťanov a najviac vysokoškolákov. V dotazníku sme však nezisťovali, či všetci opýtaní už v minulosti pristúpili k prvému svätému prijímaniu.

Siedme tvrdenie v dotazníku sa týkalo možného prijatia pozvania na civilnú svadbu pokrstených, a to bez pripomienok. Až 87 % oslovených pokrstených katolíkov by ani len nepripomienkovalo svoju účasť na takomto obrade,

¹²⁵ „Takisto (ako nedeľa) sa musia zachovávať dni Narodenia nášho Pána Ježiša Krista, Zjavenia, Nanebovstúpenia a Najsvätejšieho tela a krvi Kristovej, Svätej Bohorodičky Márie, jej Nepoškvrneného počatia a Nanebovzatia, svätého Jozefa, svätých apoštolov Petra a Pavla a napokon Všetkých svätých“ (*Kódex kánonického práva*, 1996, kán. 1246, §1). Na Slovensku sviatok svätého Jozefa nie je prikázaný.

¹²⁶ „Každý veriaci po prvom prijatí najsvätejšej Eucharistie je povinný aspoň raz do roka pristúpiť k svätému prijímaniu“ (*Kódex kánonického práva*, 1996, kán. 920, §1) .

akoby to vôbec neprotirečilo katolíckej morálke. Liberálny postoj v tejto veci majú viac muži ako ženy, viac dedinčania ako mešťania a viac ľudia so základným vzdelaním ako ostatní.

Dôležitá pre nás bola ôsma položka. Navodila situáciu tehotenstva spôsobeného sexuálnym znásilnením. Respondenti sa mali vyjadriť k tomu, či by dotyčnej žene odporučili umelý potrat. Takéto riešenie odmietlo 48% respondentov a až 41% sa k tomu nevedelo vyjadriť. Takto vysoké percento váhajúcich je prekvapujúce, až alarmujúce. Viac odmietajú riešiť pomenovanú situáciu umelým potratom ženy, obyvatelia miest, opýtaní so stredoškolským vzdelaním bez maturity, tí, ktorí pravidelne navštevujú nedeľnú bohoslužbu a tí, ktorí pravidelne pristupujú k svätému prijímaniu. Najviac nerozhodnutých bolo medzi ženami, medzi dedinčanmi, medzi stredoškolákmi s maturitou, medzi tými, ktorí nenavštevujú pravidelne nedeľnú bohoslužbu a medzi tými, ktorí pravidelne pristupujú k svätému prijímaniu.

Názor na voľbu manželstva na skúšku pred definitívnym uzavretím manželstva mali vyjadriť respondenti v deviatej položke. Takúto „prípravu“ na manželstvo odmieta väčšina (53%) opýtaných – viac ženy, mešťania a stredoškoláci bez maturity.

Desiata položka zisťovala, či respondenti vždy a za každých okolností hovoria pravdu. Koná tak 72% opýtaných, viac mužov, obyvateľov mesta, ľudí so základným vzdelaním a tých, ktorí pravidelne nepristupujú k svätému prijímaniu, čo je takmer šokujúce, keďže títo hovoria pravdu častejšie ako tí, ktorí pravidelne k svätému prijímaniu pristupujú.

Jedenásty bod v dotazníku zisťoval postoj k možnému tajnému a beztrestnému odňatiu cudzej veci. Tajne a beztrestne by kradlo 8% opýtaných – viac mužov ako žien, viac dedinčanov ako mešťanov, viac ľudí so základným vzdelaním ako tých, ktorí majú vyššie vzdelanie a viac tých, ktorí na sväté prijímanie pravidelne nepristupujú ako tých, ktorí na prijímanie pristupujú.

Ďalšia (dvanásť) položka tvrdila, že v ostatných piatich rokoch respondent venoval aspoň hodinu nezištnej službe núdznemu. S tvrdením súhlasilo až 82% opýtaných – takmer v rovnakej miere muži ako ženy, viac mešťania, vysokoškoláci a tí, ktorí pravidelne navštevujú nedeľnú bohoslužbu.

Cieľom trinástej položky bolo zistiť, či v prípade zavedenia cirkevnej dane respondenti vystúpia z Cirkvi, aby daň nemuseli platiť. Až 12% katolíkov by kvôli tomu bolo ochotných Cirkev opustiť – viac muži, dedinčania, ľudia so základným vzdelaním a tých, ktorí pravidelne nenavštevujú bohoslužby počas

prikázaných sviatkov. Formálne vystúpiť z Cirkvi je objektívne morálne nedovoleným skutkom, ktorý má ďalšie dôsledky, ako napríklad pohoršenie.

Štrnásť položka by si azda najviac zaslúžila, aby mali respondenti priestor na zdôvodnenie odpovede, pretože popretie tvrdenia, že aspoň raz za rok si kúpim náboženskú literatúru, nemusí nutne znamenať ľahostajnosť či nezáujem o náboženské hodnoty. Takýto priestor však opýtaným dopriaty nebol. S tvrdením súhlasí iba 38% respondentov, pričom aspoň raz za rok si kupujú náboženskú literatúru takmer v rovnakej miere muži ako aj ženy, viac si ju kupujú mešťania a vysokoškoláci. Veríme, že to skôr súvisí s finančnými možnosťami respondentov ako s nezájmom o takýto druh literatúry.

V pätnástom tvrdení dotazníka išlo o postoj k vyučovaniu náboženstva v škole. S nenavštevovaním náboženstva svojich detí súhlasí až 13% katolíkov – viac muži, mešťania, stredoškoláci s maturitou a tí, ktorí pravidelne nepristupujú k svätému prijímaniu.

Zaujímavou sa aj pre respondentov javila šesťnásť položka. Mnohí z respondentov sa v e-mailovej komunikácii priznali, že ponuku na veštenie minimálne raz za život mali. A ako (by) sa k nej zachovali? Ponuku (by) prijali len 13% z nich. Vo väčšej miere by možnosť veštby využili (na prekvapenie) muži, dedinčania a ľudia so základným vzdelaním. Zdanlivo tieto čísla odporujú tomu, čo sme uviedli vo verbálnej interpretácii údajov z dotazníka v časti s tabuľkami. Na vysvetlenie: Muži nielenže by využili ponuku na veštenie viac ako ženy, ale zároveň muži veštenie aj najviac odmietajú. Vychádza to takto preto, lebo zo žien je zasa viac nerozhodnutých respondentov.

Sedemnásta položka obsahovala základné tvrdenie, že s princípmi morálky, prezentovanými Katolíckou cirkvou, sa respondenti plne stotožňujú. Súhlasilo s tým 74% opýtaných. Hoci sa také číslo dalo predpokladať, je otázka, prečo nie je vyššie? Viac s tvrdením súhlasia ženy, viac mešťania a vysokoškoláci.

Z predchádzajúcich odpovedí a z následnej analýzy môžeme prejsť k zhodnoteniu vytyčených cieľov, ktoré boli sformulované vyššie:

Cieľ č. 1: Zistiť možný vplyv účasti na nedeľných bohoslužbách na formovanie názoru pokrsteného človeka na hodnotu ľudského života podľa učenia katolíckej morálky.

Z výsledkov dotazníka vyplýva, že účasť na nedeľných bohoslužbách môže mať pozitívny vplyv na formovanie názoru pokrsteného dospelého človeka na hodnotu ľudského života podľa učenia katolíckej morálky. Tí, čo pravidelne

navštevujú nedeľné bohoslužby totiž vo väčšej miere odmietajú odporúčať umelý potrat a medzi nimi je aj väčšie percento tých, ktorí sa v ostatnom čase nezištne venovali službe núdznemu.

Cieľ č. 2: Zistiť a porovnať prístup respondentov k právu človeka na duchovné i hmotné dobrá tak, ako o nej učí Katolícka cirkev, podľa ich bydliska.

Z piatich položiek z dotazníka, ktoré súvisia s právom človeka na duchovné a hmotné dobrá, je v štyroch podpora tohto práva o niečo vyššia u obyvateľov miest ako u obyvateľov dedín. To, že u dedinčanov sa čoraz častejšie objavuje nesúlad medzi kultom a morálkou, môže súvisieť s postupným uzatváraním súkromia pred verejnosťou a podobnou anonymitou ako u mestských obyvateľov sídlisk. Relevantný rozdiel medzi postojmi obyvateľov miest a obyvateľov dedín sme v tejto veci nezaznamenali.

Cieľ č. 3: Zistiť možný rozdiel v prístupe k veštekým praktikám, v závislosti od vzdelania respondentov.

Veštenie najviac odmietli respondenti so stredoškolským vzdelaním bez maturity, potom vysokoškoláci a ľudia so stredoškolským vzdelaním s maturitou. Najväčšiu podporu malo veštenie u opýtaných, ktorí mali iba základné vzdelanie. Jednoznačne však veštenie odmietli najviac vysokoškolsky vzdelaní ľudia. Aj napriek tomu sa tieto výsledky nedajú interpretovať tak, že by rozdiel v prístupe k veštekým praktikám jednoznačne závisel od vzdelania respondentov.

Hlavný cieľ výskumu: Zistiť, či a do akej miery vplyva na konanie respondentov nimi realizovaný alebo nerealizovaný vonkajší kult, a to v presne definovaných okolnostiach.

Navonok realizovaný náboženský kult nami oslovených dospelých katolíkov má s najväčšou pravdepodobnosťou pozitívny vplyv na ich morálne konanie, minimálne v okolnostiach, ktoré sme v dotazníku explicitne pomenovali.

Súvis medzi vonkajším kultom a priznanými skutkami, ktoré korešpondujú s katolíckou morálkou, teda s najväčšou pravdepodobnosťou existuje. Väčšina tých, ktorí vykonávajú úkony vonkajšej bohoocty, sa usilujú o morálne

konanie zodpovedajúce ich náboženstvu. Na tomto zistení, ktoré s najväčšou pravdepodobnosťou platí, sa dá stavať – teda lepšie povedané *Boh dáva vzrast* (por. 1Kor 3,1 2), človek dáva k dispozícii „iba“ svoje schopnosti, sily, intelekt, čas a podobne. Pápež František vo veci, ktorá sa týka aj našej problematiky, radí nájsť *novú rovnováhu*, pretože *ak ľudí pritiahne odkaz evanjelia, budú prirodzene naklonení aj prijatiu morálnych princípov, ktoré z neho vyplývajú*¹²⁷.

¹²⁷ František, 2013b

Dodatok

Sú témy o ktorých písať je nutné. A sú príležitosti, keď sa priam žiada vytiahnuť ich na stôl. Dôvody na ich rozoberanie môžu byť rôzne a aj dopad ich štúdia, či diskusie o nich, môže mať široký záber.

V našom prípade ide o tému spojitosti či vzájomnej previazanosti katolíckeho kultu s katolíckou morálkou, ktorú sme sa snažili rozobrať na tak dôležitom fóre, akým bezpochyby je táto monografia, vychádzajúca na Univerzite Konštantína Filozofa v Nitre. Dôvodom výberu témy však nebolo len akademické prostredie, do ktorého sa publikácia dostáva, ale predovšetkým vážnosť problému, siahajúca tak do verejnej ako aj do osobnej roviny každého človeka a zvlášť kresťana. Od toho, ako sa k tomu človek postaví, môže závisieť pravdivosť jeho vzťahu k Bohu i k človeku a v konečnom dôsledku aj jeho večnosť. Dopad uživotňovania či neuživotňovania problematiky, ktorej sa v práci venujeme, je teda ďalekosiahly.

Monografia je popretkávaná relevantnými vyjadreniami Učiteľského úradu Cirkvi, názormi niektorých morálnych teológov a odráža niekoľkoročnú pedagogickú, vedeckú a osobnú zaangažovanosť autora v danej problematike. Text je zasadený do konkrétnej reality, ktorá je vyjadrená vo výskumnej časti a vďaka ktorej je možné na určitej skupine dospelých katolíkov vidieť – okrem iného – do akej miery súvisí realizácia istých morálnych princípov s vonkajším kultom.

Naším cieľom bolo nielen demonštrovať aktuálnosť princípov kresťanskej morálky v 21. storočí, ale najmä poukázať na vzájomnú previazanosť vonkajšieho kultu, ktorý človek – kresťan (katolík) – vykonáva s uplatňovaním kresťanských (katolíckych) morálnych princípov v každodennom živote. Zároveň sme však poukázali na niekoľko dôležitých skutočností, priamo spojených s ľudskou osobou a s jej jedinečnou dôstojnosťou, napríklad na prirodzenú náboženskú človeka, jeho dialogickú predispozíciu, nezastupiteľnú úlohu svedomia pri realizácii pravého kultu a pri uskutočňovaní morálnych skutkov. V publikácii je rozobratých aj niekoľko pozitívnych dôsledkov reálne previazaného kresťanského kultu s kresťanskou morálkou, zvlášť eucharistického kultu.

Na teoretickú časť nadväzuje výskumná časť so svojimi cieľmi, otázkami a hypotézami a následne aj diskusia, v ktorej sú interpretované konkrétne výsledky, miera splnenia vytýčených cieľov, potvrdenie či nepotvrdenie určitých hypotéz a odporúčania pre prax. Hoci bol výskum parciálny a v žiadnom

prípade nemožno jeho výsledky zovšeobecňovať, a to z rôznych (už uvedených) dôvodov, predsa má svoju nepopierateľnú výpovednú hodnotu, veď spracováva odpovede konkrétnych ľudí, ktorými boli dospelí pokrstení katolíci, od ktorých sa právom niečo očakáva, a to tak v oblasti vonkajšieho kultu ako aj morálky.

Prínos publikácie môže pozostávať vo vykonaní ďalšieho kroku v odbornej či vedeckej diskusii o danej problematike. Vďaka zornému uhlu, pod ktorým sa na kult a morálku autor pozerá, môže byť podnetom pre ďalšie rozvinutie témy v prostredí Slovenskej republiky i mimo nej. Rovnako môže byť jedným z mnohých východísk pre tvorbu študijných programov vysokoškolského štúdia a v neposlednom rade môže byť ďalším užitočným príspevkom v príslušných odboroch, ktoré zabezpečuje Katedra náboženských štúdií na Filozofickej fakulte UKF v Nitre, v užšej špecializácii na morálnu teológiu.

Publikácia píše o jedinečnom poslaní človeka – dať ľudskému životu kultový rozmer, a to tak, aby všetko, čo človek robí, *slúžilo na Božiu slávu* (por. 1Kor 10,31).

SUMMARY

While fulfilling the set goal, what was not only to demonstrate the actuality of tenets of Christian morality in the 21st century, but also to point mainly to the mutual connection of the external cult, which a person – Christian (catholic) - executes by using the Christian (catholic) moral tenets in everyday life, I have pointed to some important facts, connected directly with the human being and his unique dignity, as for example the natural religiousness of a man, his dialogic predisposition, irreplaceable task of conscience in execution of the real cult and in execution of the moral acts. In the publication, also some positive results of the truly connected Christian cult with Christian morality, especially Eucharistic cult, are analyzed.

O autorovi: ThDr. Miroslav Lyko, PhD. je odborným asistentom na Katedre náboženských štúdií Filozofickej fakulty Univerzity Konštantína Filozofa v Nitre. Vo svojej pedagogickej i publikačnej činnosti sa špeciálne venuje predovšetkým morálnej teológii.

ZOZNAM BIBLIOGRAFICKÝCH ODKAZOV

- ADAM, A. 1998. *Liturgický rok*. Praha: Vyšehrad, 1998.
- ARNZENBACHER, A. 1990. *Úvod do filozofie*. Praha: Portál, 1990.
- BENEDIKT XVI. 2006. *Deus caritas est*. Trnava: Spolok svätého Vojtecha, 2006.
- BENEDIKT XVI. 2007. *Sacramentum caritatis*. Trnava: Spolok svätého Vojtecha, 2007.
- BENEDIKT XVI. 2008. *Spe salvi*. Trnava: Spolok svätého Vojtecha, 2008.
- BENEDIKT XVI. 2009. *Caritas in veritate*. Trnava: Spolok svätého Vojtecha, 2009.
- BENEDIKT XVI. 2011a. *Svetlo sveta*. Bratislava: Don Bosco, 2011.
- BENEDIKT XVI. 2011b. *Verbum Domini*. Trnava: Spolok svätého Vojtecha, 2011.
- BENEDIKT XVI. 2013. *Můj duchovní testament*. Praha: Portál, 2013.
- BERGOGLIO, J., SKORKA, A. 2013. *O nebi a zemi*. Praha – Litomyšl: Nakladatelství Paseka, 2013.
- COHEN, J. 1998. *Štatistická analýza pre výkon behaviorálnych vied*. Druhý Edition. Hillsdale, NJ: Lawrence Erlbaum Associates, Publishers, 1988.
- DE CLERC, P. 2002. *Moudrost liturgie a jak jí porozumět*. Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 2002.
- DOKUMENTY DRUHÉHO Vatikánskeho koncilu. 1969. *Gaudium et spes*. Trnava: Spolok svätého Vojtecha, 1969.
- DOKUMENTY DRUHÉHO Vatikánskeho koncilu. 1969. *Sacrosanctum concilium*. Trnava: Spolok svätého Vojtecha, 1969.
- DOKUMENTY DRUHÉHO Vatikánskeho koncilu. 1972. *Apostolicam actuositatem*. Trnava: Spolok svätého Vojtecha, 1972.
- FITTE, H. 2007. *Teológia a spoločnosť*. Bratislava: Lúč, 2007.
- FRANTIŠEK. 2016. *Amoris leatitia*. Trnava: Spolok svätého Vojtecha, 2016.
- FRANTIŠEK. 2014. *Evangelii gaudium*. Trnava: Spolok svätého Vojtecha, 2014.
- FRANTIŠEK. 2015. *Laudato si*. Trnava: Spolok svätého Vojtecha, 2015.
- FRANTIŠEK. 2013a. *Lumen fidei*. Trnava: Spolok svätého Vojtecha, 2013.
- FRANTIŠEK. 2013b. *Svätý Otec v interview: Cirkev je ako poľná nemocnica pre zranených*. [online]. 2013, [cit. 2013-09-21]. Dostupné na internete: In <http://www.tkkbs.sk/view.php?cislocianku=20130920029>.
- GAETA, S. 2013. *Svätý Otec František, život a výzvy*. Bratislava: Lúč, 2013.

- GÜNTÖR, A. 1991. *Morálna teológia II/b*. Rím: Slovenský ústav svätého Cyrila a Metoda, 1991.
- HÄRING, B. 1994. *Jde to i jinak*. Praha: Vyšehrad, 1994.
- HÄRING, B. *Slobodne v Kristovi*. 1981. Rukopis v slovenskej verzii, 1981.
- HÄRING, B. *Velké zmierenie I*. 1970a. Rukopis v slovenskej verzii, 1970.
- HÄRING, B. *Velké zmierenie II*. 1970b. Rukopis v slovenskej verzii, 1970.
- HREHOVÁ, H. 2000. *Autentická morálna osobnosť a jej humánno-spirituálna integrálna zrelosť*. In *Osobnosť človeka v jej duchovnej dimenzii*. Trnava: Trnavská univerzita, 2000.
- CHOVANEC, M. 2011. *Ekleziológia (Náuka o Cirkvi)*. Nitra: Gorazd n. f., 2011.
- JÁN PAVOL II. 1980. *Redemptor hominis*. Rím: Slovenský ústav svätého Cyrila a Metoda, 1980.
- JÁN PAVOL II. 1987. *Sollicitudo rei socialis*. Rím: Slovenský ústav svätého Cyrila a Metoda, 1987.
- JÁN PAVOL II. 1990. *Christifideles laici*. Bratislava: Lúč, 1990.
- JÁN PAVOL II. 1992. *Centesimus annus*. Trnava: Spolok svätého Vojtecha, 1992.
- JÁN PAVOL II. 1991b. *Mulieris dignitatem*. Rím: Slovenský ústav svätého Cyrila a Metoda, 1991.
- JÁN PAVOL II. 1992. *Slavorum apostoli*. Trnava: Spolok svätého Vojtecha, 1992.
- JÁN PAVOL II. 1993. *Familiaris consortio*. Trnava: Spolok svätého Vojtecha, 1993.
- JÁN PAVOL II. 1994. *Veritatis splendor*. Trnava: Spolok svätého Vojtecha, 1994.
- JÁN PAVOL II. 1997. *Tertio millennio adveniente*. Trnava: Spolok svätého Vojtecha, 1997.
- JÁN PAVOL II. 1998. *Dies Domini*. Bratislava: Don Bosco, 1998.
- JÁN PAVOL II. 2003. *Ecclesia de Eucharistia*. Trnava: Spolok svätého Vojtecha, 2003.
- JUDÁK, V. 1998. *Kristova Cirkev na ceste*. Trnava: Spolok svätého Vojtecha, 1998.
- JUDÁK, V. 2012. *Živé dedičstvo*. Bratislava: Karmelitánske nakladateľstvo, 2012.
- Katechizmus Katolíckej cirkvi*. 1999. Trnava: Spolok svätého Vojtecha, 1999.
- KLECH, P. *Atropologický aspekt slobody a viery*. In *Autentická sloboda a viera*. Nitra: Univerzita Konštantína Filozofa v Nitre, 2011.
- Kódex kánonického práva*. 1996. Trnava: Spolok svätého Vojtecha, 1996.
- KONDRLA, P. 2011. *Autenticita ako vzťah*. In *Autentická sloboda a viera*. Nitra, Univerzita Konštantína Filozofa v Nitre, 2011.

KONGREGÁCIA PRE BOŽÍ KULT A DISCIPLÍNU SVIATOSTÍ. 2005. *Direktórium o ľudovej zbožnosti a liturgii*. Trnava: Spolok svätého Vojtecha, 2005.

KONGREGÁCIA PRE KATOLÍCKU VÝCHOVU, KONGREGÁCIA PRE KLERIKOV. 2002. *Základný poriadok pre formovanie trvalých diakonov*. *Direktórium pre službu a život trvalých diakonov*. Trnava: Spolok svätého Vojtecha, 2002.

KONGREGÁCIA PRE NÁUKU VIERY. 2000. *Dominus Iesus*. Trnava: Spolok svätého Vojtecha, 2000.

KÖNIG, F., WALDENFEL, H. 1994. *Lexikon náboženství*. Praha: Victoria publishing, 1994.

KOREC, J. CH. 2004. *Kresťanstvo nás robí ľuďmi*. Bratislava: Slovanský dom, 2004.

KOREC, J. CH. 2006. *Slová pre život 3*. Bratislava: Lúč, 2006.

KÚTNY, I. 2001. *Bytostná dimenzia svedomia človeka*. Rím - Bratislava: Slovenský ústav – RKCMBF UK, 2001.

Liturgia hodín III. 1990. Rím: Typis Polygotis Vaticanis, 1990.

Liturgia hodín IV. 1992. Rím: Typis Polygotis Vaticanis, 1992.

LYKO, M. 2007a. *Kardinálne čnosti v rodine vo svetle učenia Katolíckej cirkvi, ich misijný a sociálny rozmer*. Nitra: UKF, 2007.

LYKO, M. 2007b. *Cesta k prameňu*. Ochodnica: RK Farský úrad v Ochodnici, 2007.

LYKO, M. 2007c. *Inštitút tradičného manželstva a rodiny ako miesto a spôsob ochrany kresťanského kultúrneho dedičstva v spoločnosti*. Nitra: UKF, 2007.

LYKO, M. 2008. *Prekračuje láska hranice? Niektoré príčiny skutkov kresťanskej lásky*. In *InteRRa 5*. Nitra: UKF, 2008.

LYKO, M. 2012a. *Vybrané kapitoly z misijnej práce*. Nitra: UKF, 2012.

LYKO, M. 2012b. *Z príspevku na medzinárodnej konferencii Tradícia a prítomnosť misijného diela svätých Cyrila a Metoda konanej v Nitre v dňoch 13. - 15. 11. 2012*. Nitra: UKF, 2012.

LYKO, M., LEHOCZKÁ, L. 2009. *Antropologické východiská pre sociálnu prácu a sociálne služby*. Nitra: UKF, 2009.

MILFAIT, R. 2012. *Teologická etika v kontextu sociálnej a pastoračnej práce*. Praha: Zdeněk Susa, 2012.

PÁPEŽSKÁ BIBLICKÁ KOMISIA. 2009. *Biblia a morálka*. Trnava: Spolok svätého Vojtecha, 2009.

PÁPEŽSKÁ RADA PRE PASTORÁCIU MIGRANTOV A CESTUJÚCICH. 2007. *Smernice pre pastoračiu Rómov*. Trnava: Spolok svätého Vojtecha, 2007.

PÁPEŽSKÁ RADA PRE SPRAVODLIVOSŤ A POKOJ. 2008. *Kompendium sociálnej náuky Cirkvi*. Trnava: Spolok svätého Vojtecha, 2008.

Pastoračný plán Katolíckej cirkvi na Slovensku 2007 - 2013. 2007. Trnava: Spolok svätého Vojtecha, 2007.

PAVOL VI. 1997. *Populorum progressio*. Trnava: Spolok svätého Vojtecha, 1997.

PAVOL VI. 1999. *Evangelium nuntiandi*. Trnava: Spolok svätého Vojtecha, 1999.

Požehnanie. 2009. Trnava: Spolok svätého Vojtecha, 2009.

PRUŽINEC, T. 2012. *Diakoni a diakonát v ekumenickej perspektíve*. Kežmarok: Vivit, 2012.

RATZINGER, J. – BENEDIKT XVI. 2007. *Ježiš Nazaretský I*. Trnava: Dobrá kniha, 2007.

RATZINGER, J. – BENEDIKT XVI. 2010. *Chváloreč na svedomie*. Trnava: Spolok svätého Vojtecha, 2010.

RATZINGER, J. – BENEDIKT XVI. 2011. *Ježiš Nazaretský II*. Trnava: Dobrá kniha, 2011.

RATZINGER, J. 2005. *Duch liturgie*. Trnava: Dobrá kniha, 2005.

Rímsky misál. 1980. Rím: Typis Polygotis Vaticanis, 1980.

ROPS, D. 1991. *Biblia a jej ľud*. Trnava: Dobrá kniha, 1991.

SEEWALD, P. 2012. *Ježiš Kristus*. Trnava: Spolok svätého Vojtecha, 2012.

SKOBLÍK, J. 1997. *Přehled křesťanské etiky*. Praha: Karolinum, 1997.

Sväté písmo. 1995. Rím: Slovenský ústav svätého Cyrila a Metoda, 1995.

ŠTAMPACH, I. O. 2008. *Přehled religionistiky*. Praha: Portál, 2008.

Všeobecné smernice o Liturgii hodín. 1986. Rím: Typis Polygotis Vaticanis, 1986.

Príloha

Dotazník o prelínaní morálky a kultu

Dobrý deň,
volám sa ThDr. Miroslav Lyko, PhD., som odborným asistentom na Katedre náboženských štúdií Filozofickej fakulty Univerzity Konštantína Filozofa v Nitre.

Dovoľujem si Vás požiadať o vyplnenie dotazníka, ktorého cieľom je zisťovanie vzájomnej závislosti medzi kresťanským kultom a kresťanskou morálkou. Dotazník je anonymný a bude použitý iba na vypracovanie mojej habilitačnej práce na tému: Kult a morálka. Prosím Vás o pravdivé odpovede na jednotlivé položky.

Pri jednotlivých položkách, prosím, elektronicky označte hviezdičkou (*) tú odpoveď, ktorá najviac vystihuje Vaše stanovisko. Vyplnený dotazník, prosím, po uložení Vašich odpovedí, pošlite obratom na e-mailovú adresu: mlyko@ukf.sk. Ďakujem Vám za spoluprácu.

Kult a morálka všeobecne

1	2	3	4	5
úplne súhlasím	viac súhlasím ako nesúhlasím	viac nesúhlasím ako súhlasím	nesúhlasím	neviem odpovedať

č.	položka					
1	Pravidelne každú nedeľu sa zúčastňujem bohoslužby (ak mi to zdravie alebo profesionálna práca dovoľia)	1	2	3	4	5
2	V nedeľu venujem najviac času odpočinku, nie práci.	1	2	3	4	5
3	Ak je počas pracovného týždňa prikázaný sviatok, vždy sa vtedy zúčastním bohoslužby	1	2	3	4	5
4	Doma v knižnici mám Bibliu (aspoň Nový zákon)	1	2	3	4	5
5	Každý deň sa aspoň raz modlím	1	2	3	4	5
6	Aspoň raz v roku prístupujem k spovedi a k svätému prijímaniu	1	2	3	4	5

Kult a morálka v praxi

1	2	3	4	5
úplne súhlasím	viac súhlasím ako nesúhlasím	viac nesúhlasím ako súhlasím	nesúhlasím	neviem odpovedať

č.	položka					
1	V prípade pozvania na civilnú svadbu pokrstených snúbencov (na úrade), by som pozvanie bez pripomienok prijal/a	1	2	3	4	5
2	V prípade tehotenstva spôsobeného sexuálnym násilnením, budem odporúčať dotyčnej žene umelý potrat	1	2	3	4	5
3	Manželstvo na skúšku je dobrým riešením pred definitívnym uzavretím manželstva	1	2	3	4	5
4	Každému vždy a za každých okolností hovorím pravdu	1	2	3	4	5
5	Ak mám možnosť beztrestne a v tajnosti si „prisvojiť“ cudziu vec, využijem to	1	2	3	4	5
6	V ostatných piatich rokoch som venoval/a aspoň jednu hodinu nezištnej službe núdznemu (napr. chorému, starému, osamelému, chudobnému človeku)	1	2	3	4	5
7	V prípade zavedenia cirkevnej dane vystúpim z Cirkvi, aby som sa vyhol/vyhla plateniu v jej prospech.	1	2	3	4	5
8	Aspoň raz za rok si kúpim náboženskú literatúru	1	2	3	4	5
9	Moje deti nebudú v škole navštevovať náboženskú výchovu	1	2	3	4	5
10	Ponuku na veštenie neodmietnem	1	2	3	4	5
11	S princípmi morálky, prezentovanými Katolíckou cirkvou, sa plne stotožňujem	1	2	3	4	5

KULT A MORÁLKA - PRINCÍP ZOSTUPUJÚCI DO SKUTOČNOSTI

<i>Autor</i>	ThDr. Miroslav Lyko, PhD.
<i>Vydavateľ</i>	UKF Nitra
<i>Posudzovatelia</i>	prof. ThDr. Viliam Judák, PhD prof. PhDr. Cyril Diatka, CSc.
<i>Jazykový redaktor</i>	Mgr. Tomáš Bánik, PhD.
<i>Grafická úprava a sadzba</i>	PhDr. Ľuboslav Horvát
<i>Návrh obálky</i>	autor
<i>Rozsah</i>	112 strán
<i>Rok vydania</i>	2016
<i>Vydanie</i>	prvé
<i>Náklad</i>	100
<i>Tlač</i>	EQUILIBRIA, s. r. o., Košice

© Miroslav Lyko, 2016

ISBN